

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ
Fakulta stavební

ÚZEMNÍ NÁROKY NA POHŘBÍVÁNÍ S OHLEDEM NA KULTURNÍ ODLIŠNOSTI

Territorial Claims for Burial with Regard to Cultural Differences

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lukáš Carda
Vedoucí práce: Ing. Václav Jetel, Ph.D.
Praha 2018

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Carda** Jméno: **Lukáš** Osobní číslo: **396872**
Fakulta/ústav: **Fakulta stavební**
Zadávající katedra/ústav: **Katedra urbanismu a územního plánování**
Studijní program: **Stavební inženýrství**
Studijní obor: **Inženýrství životního prostředí**

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:

Územní nároky na pohřbívání s ohledem na kulturní odlišnosti

Název diplomové práce anglicky:

Territorial Claims for Burial with Regard to Cultural Differences

Pokyny pro vypracování:

Seznam doporučené literatury:

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) diplomové práce:

Ing. Václav Jetel, Ph.D., katedra urbanismu a územního plánování FSv

Jméno a pracoviště druhé(ho) vedoucí(ho) nebo konzultanta(ky) diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: **01.10.2018** Termín odevzdání diplomové práce: **06.01.2019**

Platnost zadání diplomové práce: _____

Ing. Václav Jetel, Ph.D.
podpis vedoucí(ho) práce

_____ podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry

prof. Ing. Jiří Máca, CSc.
podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Diplomant bere na vědomí, že je povinen vypracovat diplomovou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v diplomové práci.

_____ Datum převzetí zadání

_____ Podpis studenta

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svojí diplomovou práci jsem vypracoval samostatně. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že České vysoké učení technické v Praze má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je České vysoké učení technické v Praze oprávněno ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu, které na vytvoření díla vynaložilo, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

ANOTACE

5.1.2019 v Praze

.....

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na územní nároky na pohřbívání a zmapování jednotlivých rituálů s ohledem na kulturní odlišnosti. Dle osobních zkušeností z cest i ze získané literatury jsou zmapovány hlavní světová náboženství a jejich pohřební kultura. Součástí práce je katalog navštívených hřbitovů z kterých jsou čerpány poznatky pro tvorbu Manuálu k návrhu hřbitovů s ohledem na náboženské zvyklosti, který je rovněž součástí této práce. Každý list katalogu mapuje jednotlivý hřbitov, jeho umístění v obci, ve státě, najdeme zde několik fotek pořízených na pohřebišti, bližší informace o historii a jaká se na dané pohřebišti vztahuje legislativa. Poslední částí práce je Návrh multikulturního hřbitova v Praze. Jedná se zjednodušený architektonický návrh na pozemku u břehy Vltavy v části Karlín. V návrhu jsou zohledněny potřeby jednotlivých náboženských kultur i aspekty daného pozemku.

Annotation:

The diploma thesis focuses on territorial demands for burial and mapping of individual rituals with respect to cultural differences. Based on the personal experience of journeys and literature, the main world religions and their funeral culture are mapped. Part of the work is a catalog of visited cemeteries from which the findings are drawn for the creation of the Manual for the design of cemeteries with respect to religious customs, which is also part of this work. Each catalog sheet maps a single cemetery, its location in the village, in the state, there are several photos taken at the burial site, more detailed information about the history and what the burial ground is covered by the legislation. The last part of the thesis is the Design of a Multicultural Cemetery in Prague. This is a simplified architectural design on the land on the banks of the Vltava River in Karlín. The proposal takes into account the needs of individual religious cultures and aspects of the given land.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pohřbívání, smrt, světová náboženství, manuál, návrh, urbanismus hřbitovů.

KEY WORDS

Burial, death, world religions, manual, design, urbanism of cemeteries.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské i diplomové práce Ing. Václavu Jeteli, Ph.D. za odborné vedení, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji všem odborníkům kteří mi poskytli cenné rady a odpovědi na mé otázky týkajících se daného tématu. Současně děkuji a zároveň se omlouvám všem mrtvým duším, které jsem vyrušil při mém bádání a v neposlední řadě své rodině za podporu při studiu.

OBSAH

A ÚVOD	2
B CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH KULTUR	3
B.1 KATEGORIZACE DLE JEDNOTLIVÝCH NÁBOŽENSKÝCH KULTUR	4
B.1.1 KLÍČ ČLENĚNÍ POHŘEBNÍCH RITUÁLŮ JEDNOTLIVÝCH NÁBOŽENSKÝCH KULTUR	5
B.1.2 KŘESŤANSTVÍ	6
B.1.3 ISLÁM	9
B.1.4 HINDUISMUS	11
B.1.5 BUDDHISMUS	13
B.1.6 JUDAISMUS	14
B.1.7 ATEISMUS A KREMAČE	16
B.1.8 TRADIČNÍ AFRICKÁ NÁBOŽENSTVÍ	18
B.1.9 ESKYMÁCI	19
B.2 ROZDÍL V DOPADECH ZPŮSOBŮ POHŘBÍVÁNÍ NA OKOLÍ A SÍDLA	20
B.2.1 RITUÁL ULOŽENÍ TĚLA	20
B.2.1.1 HŘBITOV	20
B.2.1.2 MIMO HŘBITOV	20
B.2.2 RITUÁL ŽEHU	21
B.2.2.1 NA HŘBITOVĚ	21
B.2.2.2 ROZPTYL	21
B.2.2.3 NETRADIČNĚ	21
B.3 NEVŠEDNÍ DRUHY POHŘBŮ A JEJICH NÁROKY NA ÚZEMÍ	23
C. KATALOG NAVŠTÍVENÝCH HŘBITOVŮ	
D. MANUÁL K NAVRHOVÁNÍ HŘBITOVŮ S OHLEDEM NA NÁBOŽENSKÉ ZVYKLOSTI	
E. NÁVRH MULTIKULTURNÍHO HŘBITOVA	
F ZÁVĚR	86
G SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	87

„Abyste neupadli v zapomnění, jakmile zemřete, buď napište něco, co bude stát za přečtení, nebo dělejte věci, o kterých bude stát za to napsat.“

Benjamin Franklin

A ÚVOD

Úvodní citát humornou formou ilustruje to, co bych chtěl svou prací sdělit lidem, kteří ji budou číst, a to i přes to, že se jedná poněkud o nehumorné téma. Abych citát od Benjamina Franklina dodržel zcela, vyrazil jsem poznat některé druhy pohřbívání a pohřebních míst navštívit osobně. Tímto způsobem mám větší jistotu, že uvidím věci, o kterých bude stát za to napsat.

Smrt, latinsky *exitus*, pojem stojící v přímém rozporu se životem. Tam, kde je smrt, chybí život. Toto slovo nenechává lidi klidnými již od začátku času samotného. Uvědomění si své smrtelnosti v nás vzbuzuje neklid, který je dán tázáním: Smrt a co dál? S odpovědí na tuto otázku nám pomáhá srovnat se řada náboženství, která se s ní vypořádávají každé po svém.

S určitostí lze říci, že na planetě Zemi neexistuje lidská kultura, která by neměla svůj rituál provádějící v případě smrti. Rovněž lze říci, že jsou rituály více či méně známé. Některé nám přijdou samozřejmé a jiné působí cize a leckdy i morbidně. Stejně jako pohřební rituály, mají i hřbitovy své odlišnosti a způsoby zacházení s místy pohřbívání.

Hřbitov je odrazem kultury společnosti. Hřbitov se nepřizpůsobuje pouze náboženství jemuž je určen, ale i dané prostředí má na něj značný vliv. Místní tradice s zvyky mohou hřbitov jednoho vyznání na více kontinentech změnit k nepoznání. Příkladem jest křesťanství jehož hřbitovy jsou rozdílné v Evropě, Severní i Jižní Americe.

Tato práce ve své první části zmapuje jednotlivá světová náboženství. Dozvíme se princip každého vyznání s ohledem na pohřbívání a rituály s ním spojené. Budou kontaktovány představitelé jednotlivých náboženství s vyjádřením k dané problematice. Zároveň bude snaha o přiblížení hřbitovních ploch a jejich vliv na okolí a sídla v kterých se nachází. Budou zmapovány i netradiční a moderní způsoby pohřbívání ke kterým se přiklání stále větší procento populace.

V druhé části nalezneme katalog navštívených hřbitovů, které byli zmapovány při cestách provedených za účelem této práce. Ze získaných zkušeností a dalších získaných informací bude proveden manuál pro tvorbu hřbitovů na území České republiky s ohledem na ostatní světová náboženství.

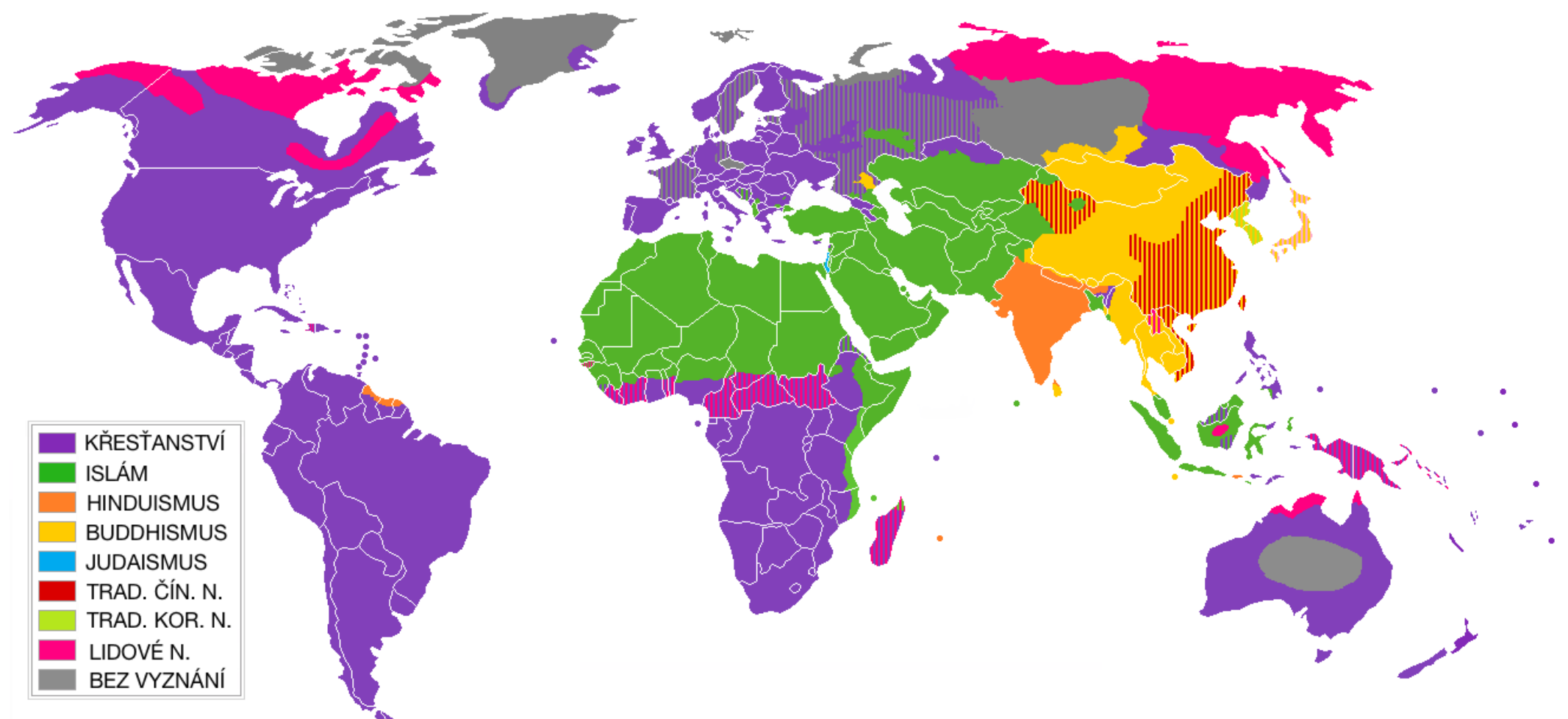
Závěrem práce bude proveden architektonický návrh multikulturního hřbitova na reálném pozemku obce Praha. Tento návrh převede získané zkušenosti a požadavky jednotlivých kultur na reálný návrh.

B
CHARAKTERISTIKA
JEDNOTLIVÝCH
KULTUR

B.1 KATEGORIZACE DLE JEDNOTLIVÝCH NÁBOŽENSKÝCH KULTUR

Dnes lze po celém světě nalézt desítky, ba i možná stovky různých náboženství a kultur, které vyznávají různá pravidla a zvyky. Existuje ovšem několik náboženství, která počtem svých věřících vysoce převyšují zbytek. Tato náboženství jsou i v širokém povědomí veřejnosti a budou zkoumány i v této práci. Jedná se o křesťanství, islám, hinduismus, buddhismus a judaismus. Dle obrázku č. 1 - Mapy světa označující náboženská vyznání, je patrná jejich výrazná převaha v oblastech světa. Většina jednotlivých náboženství má i svá dělení dle jednotlivých historických milníků pro ně důležitých. Jelikož vycházejí daná náboženství z jednoho základu, bývají i pohřební tradice podobné. V této práci budou zmíněny nejčastější a nejreprezentativnější ukázky daných kultur i s ohledem na zkušenosti u nás v České republice.

Z obrázku 1 je i patrné, že existují místa označená jako "BEZ VYZNÁNÍ", kde je většina společnosti brána jako nevěřící čili ateisté. I členové této skupiny budou podrobněji rozebrány.

Obrázek č. 1 - Mapa světa označující náboženské vyznání

B.1.1 KLÍČ ČLENĚNÍ POHŘEBNÍCH RITUÁLŮ JEDNOTLIVÝCH NÁBOŽENSKÝCH KULTUR

V rámci jednotlivých náboženských kultur bude snaha problematiku rozčlenit dle následujícího klíče.

V každém zkoumané kultuře je snaha odpovědět na následující tři otázky týkající se pohřbívání a pohřebních rituálů:

- Jak probíhalo v historii a místě vzniku?
- Nakolik je rozdílný v České republice?
- Jak je vymezeno místo pro zemřelé?

Následujících osm bodů má za úkol bližší členění z důvodu podobné členitosti jednotlivých náboženských kultur a rozebrání zkoumaných jevů:

1. Rozloučení s umírajícím
2. Rituál před uložením těla
3. Rituál pohřbívání
4. Místo pohřbívání
5. Způsob pohřbívání
6. Popohřební rituál

Jednotlivé body jsou ovlivněny hlavně vyznávaným náboženstvím, vyspělostí dané kultury a umístěním dané země na planetě.

Další dva body vyplývají z rozdílností pohřbívání a zvyklostí jednotlivých zemí a kultur.

7. Legislativní a liturgické náležitosti týkající se pohřebišť
8. Ovlivnění okolí pohřebního místa

S ohledem na rozdílnost daných pravidel i uvnitř daných náboženství budou odpovědi na tyto body zohledněny na nejčastější výskyt mezi jednotlivými národy. Lze tedy chápat jednotlivé tradice a obřady jako reprezentativní prvek.

B.1.2 KŘESŤANSTVÍ

Křesťanství je nám v České republice velmi blízké, neboť se s ním setkáváme celý život, ať už jsme, či nejsme věřící. Jedná se i o nejrozšířenější náboženství světa. Odhaduje se 2,1 miliardy stoupců v různých denominacích po celém světě.

Mesiášem víry je Ježíš z Nazaretu, který je zároveň označován jako Boží syn či spasitel světa. Křesťanství vzniklo v 1. století na území dnešní Palestiny z judaismu. Posvátnou knihou je bible složená z Nového zákona a židovského Starého zákona. Všichni křesťané věří ve Svatou trojici, tedy *Boha Otce* (stvořitel), *Boha Syna* (vykupitel) a *Boha Duchu Svatého* (posvětitel). Víra ukazuje možnost odpuštění a spásy. Příslušnost ke křesťanství není dána původem či narozením, nýbrž křtem, osobním přijetím vyznání nauky a životní praxí.

Díky rychlému šíření víry se brzy náboženství rozešlo do několika směrů. Hlavními proudy se staly skupiny katolíků, protestantů a pravoslavných. Skupiny mezi sebou měly dříve rozepře, dnes však směřují opět k jednotné církvi.

BIBLICKÝ ZÁKLAD POHŘEBNÍ LITURGIE

Ježíšův pohřeb probíhal podle obvyklého pořádku, byť zrychleným postupem, neboť bylo málo času. Pomazání vonnými látkami bylo anticipováno již za Ježíšova života: „*Učinila, co mohla, předem pomazala mé tělo k pohřbu.*“ (Mk 14,8). Josef z Arimatie stačil Ježíše obvázat plátny, způsobem popsáným na Lazarovi: „*Ten, který byl mrtvý, vyšel, ruce i nohy měl svázané pruhy plátna a jeho tvář byla zavinuta šátkem.*“ (J 11,44). K jeho řádnému pomazání ženy učinily přípravy: „*Pak se vrátily domů a připravily vonné látky a oleje. V sobotu podle přikázání zachovaly klid.*“ (L 23,56). Již k němu ale nedošlo... Součástí pohřbu v novozákonní době byl hlasitý pláč a nařikání (Mk 5,38). Sám Ježíš u Lazarova hrobu zaplakal (J 11,35). Určitý zlom v pojetí křesťanského pohřbu přináší 1 Te 4, 13-15: *Nechceme vás, bratři, nechávat v nevědomosti o těch, kdo zesnuli, abyste se nermoutili jako ti ostatní, kteří nemají naději. Jestliže však věříme, že Ježíš zemřel a vstal z mrtvých, tak Bůh také ty, kdo zemřeli skrze Ježíše, přivede s ním.*¹

JAK PROBÍHAL V HISTORII KŘESŤANSKÝ POHŘEB A JAKÉ RITUÁLY SE K TOMU VZTAHUJÍ?

Rozloučení s umírajícím v křesťanské církvi znamená být nablízku. Návštěva nemocných je jeden ze skutků tělesného milosrdenství. Dokonce lze nalézt mnoho řádů, které se péčí o nemocné a umírající zasadily do svých regulí. V bibli lze nalézt mnoho odkazů připravujících umírající na odchod a na cestu následovanou po smrti: „*Stůně-li kdo z vás? Zavolej starších sboru, ať se modlí za něho, mažíce jej olejem ve jménu Páně.*“ (Jak. 5,14). „*A modlitba víry uzdraví neduživého, a pozdvihneť ho Pán; a jestliže jest co prohřešil, budeť jemu odpuštěno.*“ (Jak. 5,15).²

K umírajícímu je zavolán kněz či biskup, který má pravomoci v udělování svátosti pomazáním nemocným. Přijetí svátosti se věřící přiblíží samotnému trpícímu Kristu, což má za následek uklidnění a pokoj v duši. Věřící se vyzpovídá a je připraven na cestu do života věčného.

Rituály před uložením těla v 19. a 20. století probíhali na našem území dle stejného klíče. V tomto období již existovaly právní předpisy týkající se prohlášení osoby za mrtvou i doby, kdy smí být tělo nejdříve pohřbeno. Jedna z povinností ukládala ponechat tělo v uzavřené místnosti, a jelikož tělo mohlo být pochováno až po 48 hodinách, musely být zřízeny takzvané *umrlčí komory* pro skladování těl.³

Pohřebního rituálu se aktivně účastnila zpravidla celá ves. Oči zemřelého zatlačoval nejstarší syn a tělo oblékala starší žena ve vsi tomu určená. Oděv pro zemřelého postupně přecházel z bílého rubáše do svátečního oděvu. Následovalo uložení těla na prkno a následné uložení do rakev. Rakev s tělem zůstává v domě až do dne pohřbu.

V den pohřbu se lidé kvůli modlitbě scházeli v domě zemřelého. Příchozím bylo nabídnuté malé pohoštění, často formou chleba a kořalky. Kněz tělo pokropil svěcenou vodou a rakev byla vynesena ven.

Z domu rakev putuje na mši vedenou knězem, nebo rovnou na hřbitov, byla-li již mše provedena. Při průvodu jsou vykonávány modlitby, třikrát Otčenáš a Zdravas Maria. Vše probíhá se silným zdůrazněním vztahu k Bohu. Ve stejném duchu jsou vedeny poslední modlitby u samotného pohřebního místa.³

Dle tradic a praktičnosti byl pro **místo pohřbívání** vyhrazen společný oplocený pozemek, tedy hřbitov. Ty se z praktických a hygienických důvodů nacházely na kraji města nebo kus od něj.

Pro křesťany existoval pouze **způsob pohřbívání** do země nebo hrobky. V Evropských zemích bylo tělo pohřbíváno v rakvích či v pohřebních pytlích. Kolem hrobu se shromažďovaly pohřební květiny a věnce.

Po pohřbu následuje hostina v hospodě či domě zemřelého. Hostí opět rodina zemřelého a vzpomíná se. Pohoštění bývalo známkou prestiže a jeho vynechání nebylo zvykem. Chudým se rozdává almužna ve jménu zemřelého.

Místo hrobu je označeno náhrobním kamenem. Pozůstalí chodí ke hrobům rozmlouvat s mrtvými a o hroby se starají.

Bohatším lidem se dostávají honosnější obřady, hostiny i kvalitnější druhy hrobů.¹¹

JAK PROBÍHÁ DNES POHŘEB U NÁS V ČESKÉ REPUBLICE A JAKÉ RITUÁLY SE K NĚMU VZTAHUJÍ?

Jako v jiných oborech se společnost vytváří a definuje ponaučením a zkušenostmi z historie. To platí i u rituálů smrti a věcí jim blízkých. Některé záležitosti zůstávají stejné, jiné se vyvinuly.

Dnes probíhá **rozloučení s umírajícím** nejčastěji v nemocnicích či pečovatelských domech, které z minulosti přebraly funkci řádů mnichů a sester.

V okamžiku úmrtí následují modlitby za mrtvého a za jeho duši. Bývá zvykem zapálit svíci, otevřít okno a v menších obcích nechat zvonit umíráček. Dle platné legislativy je povinnost mrtvého nechat ohledat lékařem, který potvrdí smrt. Další **rituály před uložením těla** jsou zpravidla již spojeny s pohřební službou, která tělo uschová a připraví k pohřbení, jež probíhá nejčastěji do sedmi dnů od smrti. Pohřební služba nachystá zemřelého do svátečního šatstva a v rakvi ho dopraví v den pohřbu na místo konání pohřebního obřadu.

Dnes má, dle právních norem, nárok na tento obřad zemřelý křesťan a katechumen. V případě smrti dětí, které rodiče nestihli nechat pokřtít, může místní ordinář církevní pohřeb rovněž povolit. Může též na základě rozumného rozhodnutí povolit pohřeb pokřtěným členům některé nekatolické církve nebo církevní společnosti. U těch občanů, kteří před smrtí neprojevili známky kajcnosti, si církev udržuje právo je nepohřbít.⁴

Církevní pohřeb neboli pohřbení v rakvi do země je bezesporu nejdůstojnějším **rituálem pohřbení**. Ve většině případů se dnes koná bohoslužba ve farním kostele obce,

kde zemřelý žil. Je ovšem dovoleno si pro pohřeb vybrat i jiný kostel. Stejná myšlenka je vedena i s volbou pohřebiště.

V současné liturgii jsou umožněny tři způsoby pohřebního obřadu:

- Na třech místech: v domě zemřelého, v kostele a na hřbitově. Při tomto způsobu je součástí průvod z kostela, kde se slouží pohřební mše.
- Na dvou místech: ve hřbitovní kapli a u hrobu. Tento způsob je beze mše.
- Pouze na jednom místě: například v domě zemřelého. Tento způsob je také beze mše a jako u předchozího případu je doporučeno sloužit mši před, nebo po obřadě⁴

Jak takový pohřeb probíhá? Jako liturgické barvy symbolizující vyjádření přirozeného smutku a kajcnosti, s níž jsou prováděny prosby o smilování a smytí hříchů, jsou zvoleny černá a fialová. Obřad dětí, které zemřeli ve stavu křestní nevinnosti, doprovází roucho bílé barvy, které symbolizuje přímý přechod dítěte do náruče Boží.

Obřad má svou danou symboliku, jako je čtení slova Božího, která nás poučuje o lásce a úctě zemřelým. Zahrnuje také umožnění doby potřebné pro modlení u rakve zemřelého, která je umístěna na přístupném místě. Rovněž se zapalují svíce symbolizující vzkříšení Ježíše Krista. Na znamení křtu probíhá kropení těla svěcenou vodou. A jako symbol znovu vzkříšení a projev úcty k tělu probíhá okuřování kadidlem.

Po vykonání pohřbu se provede zápis do knihy zemřelých.

JAK JE VYMEZENO MÍSTO PRO ZEMŘELÉ?

Ve středověku dochází ke splynutí hřbitovů s areály kostelů či veřejnými prostranstvími, čímž se přestávají zaznamenávat do místopisů měst. Středověké a novověké civilizace až do 17. století neposkytovaly mrtvým prostor ani mobiliář. Díky tomu všemu lze tuto dobu označit za období *bez hřbitovů*. Dochází v něm k jedinému, **ovlivnění okolí pohřebního místa**, a to když se kvůli zaorávání či zahrabávání těla dostane na povrch tělo již na místě uložené.

V 19. století se hřbitovy vracejí ve velkém měřítku. Ovšem již ne do kostelů jako tomu bylo často dříve. Při pohledu na malby obhospodařovaných středověkých a novověkých krajin nacházíme hlavní bod, věž kostela. V urbanizované krajině 19. století

středobod obrazů ovšem přebírají hřbitovy a pomníky mrtvým. Pohřebiště se tedy stává důležitou součástí obce a je o něj patřičně postaráno.¹²

Rozdíly ve víře nalézt lze, ovšem diference v pohřebních místech již nikoliv. Dnes křesťanská víra nerozděluje své hřbitovy dle svých proudů, ale bere ho jako jeden, tudíž křesťan jakéhokoliv vyznání může být pohřben na libovolném křesťanském pohřebišti. Hřbitovy jsou spíše specifikovány dle kulturních zvyklostí daného místa.

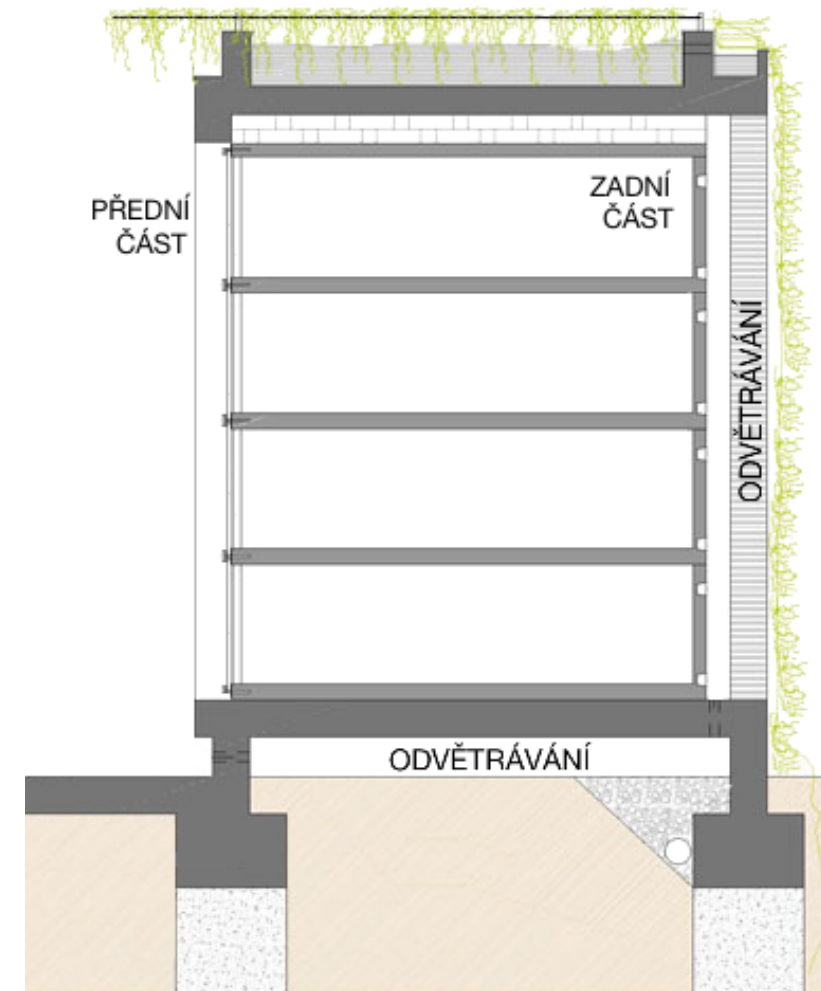
Česká republika a Evropa

V České republice, stejně jako v Evropě, dnes tradičně můžeme nalézt na hřbitovech křesťanské hroby formou nám známým jedno a dvou hrobů, hrobek či mauzoleí. Pohřebiště jsou osazeny jednotlivými hroby v těsných uspořádáních a snadný pohyb je možný pouze po vyznačených komunikacích.

Jižní a Střední Amerika

Oproti tomu v Jižní a Střední Americe na křesťanských hřbitovech nalézáme velmi pestře barevné hroby. Tyto hroby nám Evropanům připomínají spíše malé hrobky. Mají v místě hlavy hrobu vztyčenou drobnou věž. Vodorovná část hrobu je často vyvýšena půl metru nad terén a je na ní umístěna kamenná socha znázorňující knihu, ve které jsou vepsány informace o zemřelém.

Druhým netradičním způsobem pohřbívání je druh hrobu „nicho“. Jedná se o princip podobný kolumbáriím, které známe v České republice, ovšem s tím rozdílem, že do výklenků se neumísťují urny s popelem, ale celá těla v rakvích. Tyto systémy se táhnou v dlouhých uličkách, vytvářející jednotlivé pavilony, jejichž výška může dosahovat mnoha metrů. Lze nalézt pavilony i s deseti výklenky nad sebou. Správně fungující nichos umožňuje pozvolný rozklad těla a rovněž odvod rozloženého těla ve vzniklých tekutých i plynných skupenstvích. Toto umožňuje zadní část pavilonů. V přední části se nachází místo pro uložení oblíbených předmětů zemřelého, umístění informací o něm a je zde i prostor pro vystavení květin. Systém nicho se ve vyšších patrech obsluhuje pomocí žebříků, které jsou v prostorách volně k zapůjčení.

Obrázek č. 2 -Řez hrobu typu „nicho“

Severní Amerika

V Severní Americe je opět patrná jistá změna hrobů. Byly zde nalezeny hroby osazené pouze svislými náhrobky v hlavě hrobu, nebo náhrobky vodorovné umístěné v zemi. Tento způsob přibližuje hřbitovy parkům a je zde jasná uvolněnější atmosféra. Hřbitovy jsou spíše travnaté plochy, které mají komunikace vyznačené hlavně pro osobní automobily.

LEGISLATIVNÍ NÁLEŽITOSTI TÝKAJÍCÍ SE POHŘEBIŠŤ

Z legislativního hlediska má každý vyspělý stát zákon udávající způsob nakládání s mrtvými a normy nutné k výstavbě a správě pohřebišť. Zpravidla jsou zde uvedeny právní a technická hlediska zajišťující hygienické a pietní způsoby týkající se pohřebišť a pohřebních rituálů. Tato pravidla se neustále vyvíjí a přizpůsobují změnám ve společnosti.

Značný rozvoj zákonů a pravidel týkajících se pohřbívání nastal s rozvojem medicíny při zjištění možných negativních důsledků špatně pohřbených těl.

B.1.3 ISLÁM

Islám se považuje za dovršení zjevení židovského i křesťanského. Mohamed, který je považován za posledního proroka, založil náboženství teprve v 7. století našeho letopočtu. Dá se tedy označit za jedno z nejmladších hlavních náboženství s velkým počtem stoupenců. Odhaduje se, že na světě je 1,5 miliardy věřících, čímž patří mezi druhé nejrozšířenější náboženství světa. V České republice patří mezi minoritní náboženství - počet muslimů v ČR se odhaduje na 22 tisíc.⁵ Ovšem v roce 2011 se při sčítání lidu k islámu přihlásilo 3358 lidí.

Význam slova islám je *odevzdání se bohu*, poté muslim je *ten, který se bohu oddává*. Muslimská víra vyznává život, který žijeme jako zkoušku a přípravu na život po smrti.

V případě mužské smrti v boji za víru či smrti při obraně vlasti se padlý označuje jako mučedník, takzvaně *šahíd*. Se stejnou úctou se hledí na ženu, zemře-li při porodu. Poté je nazývána *šahída*. Při těchto smrtích se těla neumývají, ale pohřbívají se ve svých zakrvácených hábitech. Silně se věří, že na onom světě nebudou muset přijít před boží soud, ale rovnou vstoupí do ráje.

Nutno podotknout, že se nejedná o ráj, v němž žili Adam a Eva. Tento ráj nabízí spíše slasti jak smyslové, tak duchovní s vědomím přítomnosti Boží. V koránu nacházíme verš 47:15, který tyto slasti přibližuje: *„Obraz zahrady rajské, jež přislíbena byla bohobojným: v ní řeky jsou s vodou, jež nezahnívá, a řeky mléka, jehož chuť je neměnná, a řeky vína, jež rozkoší je pijícím, a řeky medu očištěného. A bude tam pro ně ovoce všeho druhu i odpuštění Pána jejich. (Je snad ten, kdo bude zde,) roven těm, kdo věčně budou v ohni dlít, a těm, kdož napájeni budou vodou vroucí, jež roztrhá vnitřnosti jejich?“*⁶

JAK PROBÍHÁ ISLÁMSKÝ POHŘEB A POHŘEBNÍ TRADICE V ARABSKÝCH ZEMÍCH?

V případě blížícího se skonu a následného **rozloučení s umírajícím** jsou muslimové vedeni k návštěvě a snaze umírajícího posílit v jeho víře. Umírající, pokud je toho schopen, opakuje modlitby *šahády*. *„Vyznávám, že není boha kromě Boha, a vyznávám, že Muhammad je posel Boží.“*⁷ Pokud jeho zdravotní stav modlení nedovoluje, jsou mu alespoň šeptány do ucha, zatímco leží tváří k Mekce.

Tyto modlitby slouží i jako příprava na posmrtný dotazník, který zemřelý dostává od posmrtných andělů a určuje, co se zemřelým nastane v hrobě. Muslimská víra věří, že po smrti mocný Alláh pošle pro jeho duši anděla smrti, *Azrá'ila*. Ten pomůže zemřelému na cestě k Alláhovi. Před vstupem před něj samotného dva andělé položí zemřelému již zmiňovanou otázku: *„Kdo je tvůj Bůh, kdo je tvůj prorok a jaká je tvá víra?“*⁷

Muslimská víra ukládá pohřeb v brzké době po smrti, nejlépe tentýž den. Před pohřbením je třeba tělo **rituálně připravit k uložení**. Tělo je několikrát omýváno pod tekoucí vodou dvěma až třemi lidmi stejného pohlaví jako zemřelý. Do poslední koupele se přidávají vonné esence, například kafrová silice. Přípustná je pouze účast manžela či manželky. Intimní partie musejí být zakryté neprůhlednou látkou, avšak i ony musejí být umyty. Poté se tělo zabalí do bílého plátna. U mužů se využívá plátno délky kolem 12 metrů, u žen ještě více. Pokud zesnulý za svého života vykonal pouť do Mekky, lze tělo také zabalit do pruhů plátna, které mu sloužily jako poutnický oblek. Zbožní muslimové ke konci života svůj rubáš v případě cest mimo domov vozí raději sebou.³

Při průvodu se muži střídají v nesení nebožtíka, čímž mu projevují čest. Jedná se o průvod krácející poměrně vyšší rychlostí, než jak jsme zvyklí při pohřbech v jiných kulturách. Při rituálu mají ženy roli truchlících. Muži mají zákaz projevovat své city, a tak debatují stranou. V muslimských zemích je běžné pohřbívání bez rakve, ale pohřbívání v rakvi není zakázáno. Tělo je položeno na pravý bok tváří k Mekce.

Při samotném **pohřebním rituálu** stojí *Imám* (kněží) i všichni ostatní též směrem k Mekce. *Imám* pronáší modlitbu, většinou *„Alláhu akbar“* (Alláh je největší) a ostatní opakují. Po modlitbě se provede kontrola, zda mrtví leží směrem k Mekce.

Jelikož se koná pohřeb zpravidla v den smrti, nestíhají na rituál dorazit příbuzní z větších dálek. Z tohoto důvodu je v islámské tradici nařizeno konat zádušní mši (*dhikrá al-arba'ín*) 40 dní po úmrtí, kde se sejdou všichni.

Tradičně se jako **místo pohřbu** volí muslimský hřbitov ve Svaté zemi. Samotné pohřebiště je vzhledově podobné nám známým křesťanským hřbitovům. Náboženství ukládá nutnost navrácení těla do země svaté a velmi hledí na aspekt nerušenosti hrobového místa. V nauce al-Kaysí se přímo říká, že mrtvý muslim nesmí být pohřben na nemuslimském hřbitově. Rovněž nemuslim nesmí být pohřben na muslimském hřbitově.⁸

Jak je možná patrné, islámská víra od svého vzniku zásadně odmítá jako **způsob pohřbu** kremaci, odevzdání těl supům, mumifikace nebo okázalé pohřby starých Egyptanů.

V případě smrti na moři je však povolen pohřeb do moře. Jediné správné pohřbení je v půdě Svaté země. Hrob by měl být postaven a označen jednoduše bez zbytečných výstředností, jako jsou úpravy hrobových míst. Dle historie by správný hrob by měl být označen pouze položeným kamenem v místě hlavy zemřelého. Nutno říci, že tento způsob se již nevyznává a pozůstalí staví nad hrobem náhrobky, které vymezují hrobové místo, a tím zamezují jeho zneuctění.

V historii se pohřbu neúčastnily ženy z důvodu, že by jejich nárek mohl přesáhnout hranice důstojnosti, na které prorok Muhammad klad velký důraz.

Doba smutku by se neměla zbytečně prodlužovat. Jako nepřipustné se bere halasné oplakávání, nařikání a lkaní za zemřelého. Zármutek se chápe jako doba, kdy se pozůstalí vypořádávají s odchodem blízkého, a není nutné jim ho po delší době připomínat.

ZÁKLAD POHŘEBNÍ LITURGIE V KORÁNU

Už samotný Prorok Muhammad zmiňuje jako neuctivé špatné zacházení s ostatky, stejně tak jako zneuctění hrobu samotného. Rovněž se Muhammad zmiňuje o nevhodnosti sdílení hrobu více osobami a o přemísťování pohřebních ostatků. V jeho učení lze nalézt i informaci o pohřbívání bez rakví a možné výjimky.⁶

NAKOLIK JE ROZDÍLNÝ POHŘEBNÍ RITUÁL U NÁS V ČESKÉ REPUBLICE?

V České republice probíhá **pohřební rituál** obdobně jako v arabských zemích.

Pohřební služba převezze zesnulého z místa, kde zemřel, do zázemí obřadní síně. K tělu se dostaví členové muslimské obce, kteří provedou **pohřební rituál**. Tělo je umyto. Mužské tělo myjí muži, ženské myjí ženy. Poté je tělo oblečeno do rubáše a uloženo do obyčejné dřevěné rakve. Rakev je natočena nohy nebožtíka k Mekce a je provedena krátká modlitba.

Účastníci **pohřbu** rakev spustí do země a sami ji zaházejí zeminou tak vysoko, aby rakev nebyla vidět. Někdy pohřební jámu zahází zplna.

Pohřební služba vždy komunikuje s příslušníkem Muslimské obce, čímž odpadá častý problém s komunikací. Muslimové na pohřeb chodí oblečení všedně. Není zvykem na pohřeb nosit květinové dary.

JAK JE VYMEZENO MÍSTO PRO ZEMŘELÉ?

V České republice byl první muslimský hrob zřízen v Třebíči roku 1994. V Brně je vyčleněna část na ústředním hřbitově a v roce 2004 byl muslimskému hřbitovu vyčleněn roh Olšanských hřbitovů v Praze. V Olomouci-Černoviřově najedeme pohřebiště muslimských vojáků z dob 1. světové války.

Může se tedy zdát, že tři pohřebiště je více než nic. Je ovšem vhodné přiblížit skutečnost. Na Olšanském hřbitově uzavřelo Ústředí muslimských obcí nájemní smlouvu se Správou českých hřbitovů na šest hrobových míst. Dle mého odhadu se do vyčleněného prostoru vejde maximálně dalších 40 hrobů. Prof. Mohamed Ali Šilhavý v roce 2006 uvedl, že v Třebíči se nachází celkem 30 obsazených hrobů a na Brněnském ústředním hřbitově 12 míst a z toho pouze tři volná. Informace se nepovedlo aktualizovat, ovšem čísla ukazují na to, že se nejedná o příliš velká pohřebiště.⁹

Vzhledem k tomu, že do jednoho hrobu smí být uložen pouze jeden zesnulý, vznikají větší nároky na prostor. Toto pramení zejména z myšlenky nenarušovat mrtvé v zemi při jejich čekání na vzkříšení. Jedná se o stejný důvod jako v judaismu, jen s tím rozdílem, že Židovská obec hřbitovy vlastní a stará se o ně. To je důležitý fakt vzhledem k tomu, že právní předpisy České republiky umožňují po uplynutí tlecí doby a neprodloužení nájmu za hřbitovní místo nabídnout jej dál. Už jen samotné otevření hrobu by mohlo být bráno jako útok na muslimskou víru, co potom pohřbení nemuslima do muslimského hrobu?

B.1.4 HINDUISMUS

Třetí nejrozšířenější náboženství na světě s přes miliardu věřícími žijícími většinou v Indii. Pojem hinduismus pochází z indického slova hindu, které v překladu znamená řeka. Pojem hinduismus se začal používat až po příchodu Evropanů. Hinduisté původně své náboženství nijak nenazývali. Stejně tak hinduismus nemá žádného zakladatele, historickou linii, nauku či něco jako vyznání víry, tak, jak je tomu u ostatních náboženství. Dále bychom v hinduismu nenašli jakoukoliv instituci nebo text, který by hinduismus řídil.

Hinduismus díky svým odlišnostem na různých částech světa nelze chápat ve významu náboženství tak, jak ho známe my. Spíše se dá označit za společenský systém. Ten se začal utvářet od konce 1. tisíciletí před naším letopočtem jako součást indických náboženství.⁷

Základním prvkem všech odnoží hinduismu je, že každá osoba vlastní nesmrtelné já, kterému se říká *átman*. Po smrti následuje převtělení do podoby, která je závislá na předešlých činech, což se nazývá *karma*. Osoba se může několikrát převtělit, dokud nedojde k vysvobození, takzvanému *mokšá*.

Dělení je založeno na třech pilířích, třech bozích: Brahmá (stvořitel), Višnu (udržovatel) a Šiva (ničitel).

Šiva je označován za ničitele vesmíru, který před tím Bráhma stvořil a Višnu udržoval. Ovšem nelze chápat pustošení vesmíru jako známku špatnosti či zla. Díky víře, že smrt není definitivní, se i zničení vesmíru děje jen proto, aby mohl být znovu stvořen. Šivovými atributy jsou například třetí oko, kobra kolem krku, trojzubec či pozice meditujícího jogína.

Višna bývá zobrazen jako postava s modrou pletí a čtyřmi pažemi, v každé drží jeden atribut: ulitu, z níž tryská pět životů, disk, který seká hlavy všechny démonů, lotos, představující čistou pravdu, a kyj, představující základní sílu. Předměty mohou mít i další významy.

Brahmá, poslední z ústřední božské trojice, je nejčastěji zobrazován se čtyřmi hlavami, čtyřmi obličejí a čtyřma rukama. Brahmá se rodí z květu lososu a je probouzen po vzniku vesmíru, který přebírá do své péče.

Hinduismus lze rozdělit na dva základní směry, a to šivaismus, dle uctívání boha Šivy a jeho manželky, a višnuismus, dle uctívání boha Višny a jeho reinkarnací. Uctívačů boha Brahmá není velké množství. Odhad je půl tuctu chrámů v Indii. Důvodem je dle některých názorů, že jako bůh stvořitel je příliš odtazítý od prostých lidí.

Hinduistické náboženství má vlastní složitou dobu trvání vesmíru, světa, kosmického cyklu.¹³

JAK PROBÍHÁ HINDUISTICKÝ POHŘEB V INDII?

Pohřeb organizují ženy s pomocí hlavního truchlího. **Tělo nebožtíka je před pohřbením rituálně** omyto, oholeno a dle pohlaví oblečeno do patřičného oblečení, muži do bílého rubáše a ženy do červeného sári. Dle tradice by ženy měly zemřít dříve než muži. Dříve se dokonce aplikovala tradice *satí*, kdy se vdovy upalovaly se zemřelými manžely. K této tradici docházelo dobrovolně, či nuceně. Jsou zaznamenány případy, kdy se tradice *satí* aplikuje i v našem tisíciletí.

Správný postup **pohřebního rituálu** je z důvodu reinkarnace pro hinduisty velice důležitý. Snad každý hinduista touží zemřít ve městě Váránasí, starodávného indického místa zasvěceného bohu Šivovi, které leží u nejposvátnější řeky Gangy. Dle mytologie se zde odehrála spousta příběhů, které mají společné očistění či osvobození. Právě kvůli osvobození a očistění po smrti, zde chtějí hinduisté umírat.

Ti, kdo nemají štěstí zde zemřít, bývají na toto místo dovezeni po smrti a bývají zde spáleni. Rituál začíná hned po úmrtí i z důvodu klimatických podmínek. Rodina obvolává rodinné příslušníky, známé a sousedy. Pozdní příchod se netoleruje, až na výjimku hlavního truchlího.

Hlavní truchlící je nejstarší syn zemřelého. I z tohoto důvodu hinduisté velmi stojí o syny. Jsou schopni i ukončit manželství, pokud je požehnáno pouze dcerami. V případě, že nebožtík syna opravdu nemá, vykonává funkci hlavního truchlího bratr, vnuk, pravnuk nebo synovec. „Pokud je předem zřejmé, že žádní vhodní příbuzní neexistují, nabízí indická ritualistická tradice pozoruhodné a zcela ojedinělé řešení: člověk může své vlastní posmrtné obřady vykonat sám ještě za svého života. Hinduisté však tuto variantu nepoužívají jen, pokud nemají příbuzné. Této služby využívají, i pokud své rodině a nejbližším nevěří, že by pohřební rituály opravdu vykonaly.“⁷

Po přípravě těla rodina objedná několikrát tělo, přičemž k nohám nebožtíka pokládají kokosové ořechy, čímž zemřelého připraví na jeho poslední pochod. Muži odnáší tělo na žároviště a ženy zůstávají v domě a propukají v pláč a naříkání. Velikost průvodu a ohně, stejně tak i kvalita dřeva, záleží na postavení a bohatství rodiny. Žároviště by mělo být u vody a směřovat na jih. Na jeden pohřeb bývá potřeba dřeva přes 400 kg. Spáleniště se očistí a nanese se první vrstva dřeva, položí se tělo a je obloženo další vrstvou dřeva.

Hlavnímu truchlímu se oholí hlava. Po koupeli a čistých šatech hlavní truchlící pětkrát s pochodní v ruce obejde hranici, pokaždé se pochodní dotkne úst zemřelého a

následně hranici zapálí. Mužům se hranice zapaluje u hlavy, ženám u chodidel. Zhruba v polovině spalovacího procesu přichází na řadu velmi významný a nelehký rituál *úkon lebky*. Při něm hlavní truchlící dřevěnou tyčí proráží lebku ohořelého těla. Díky žáru je mozek natlakovaný a při průrazu občas vytryskne. Hlavní truchlící ke konci dohořívání uhasí oheň. Obřad končí.¹⁴

Poté se sesbírají kosti, které neshořely, a s popelem se vhadzují do řeky Gangy. Tento **způsob a místo pohřbení** je jediný správný a každý hinduista by měl takto spočinout.

Jelikož se jedná o rituální místo, kde dochází k obřadům pravidelně jsou místa pro spálení vyznačena a místní obyvatelé je respektují. Některá místa obřad jsou skryta a jiná jsou přímo u řeky, kde dochází k obřadům na očích široké veřejnosti. Tento rituál dle evropských měřítek a kvůli **ovlivnění okolí** by jistě nebyl lehce přijat, pro místní je však tradiční a tento způsob odchodu je velmi nábožensky ceněn.

NAKOLIK JE ROZDÍLNÝ POHŘEBNÍ RITUÁL U NÁS V ČESKÉ REPUBLICE?

V České republice je pohřeb dle tradičních tradic nemožný. Kremace na otevřeném ohni je v rozporu se zákonem o pohřbívání. Důvod je nejspíše i ten, že dle sčítání lidu v roce 2011 je v České republice pouze 637 občanů hlásících se k hinduismu, a tudíž není žádný tlak na změnu politiky.¹⁵

Hinduisté v Čechách se tedy musí přizpůsobit. Nejvíce příznivé je pro umírající věřící vrátit se do Indie a zde mít tradiční pohřeb, což je ovšem často nad finanční možnosti nejen umírajícího, ale i příbuzných.

Nejpříznivější a nejčastější varianta u nás je klasická kremace. Rodina může vykonat klasické **pohřební rituály**. Poté vykoná rozsyp na vybraném místě, což bývá řeka nebo louka. Tato metoda vyžaduje povolení vlastníka pozemku či dané obce, na které se ovšem v praxi spíše zapomíná. Varianta je i odvézt popel do Indie, kde se mohou provést obřadní rituály a poté vykonat rozsyp do řeky Gangy. Tuto variantu je možné zařídit i přes specializované firmy za finanční obnos cca 1 100 amerických dolarů.

B.1.5 BUDDHISMUS

V Buddhismu je hlavní představený Buddha ve významu slova *probuzený*. Buddhou se stal v 5. století př. n. l. princ, který ve svých 29 letech opustil vše mu blízké a začal se věnovat meditačním technikám, zahrnující praktiky extrémního odříkání, zadržování dechu, dlouhodobých půstu atd. Po šesti letech, kdy tyto praktiky relativně dobře zvládal, naneštěstí zjistil, že k opravdovému poznání nevedou. Vydal se tedy na vlastní cestu, která ho zavedla k probuzení, čímž se stal Buddhou.

Za svého života stanovil jasná pravidla víry, pro kterou zároveň získal mnoho stoupců. Hlavní myšlenkou buddhismu je dosažení stavu *nirvány*.

Buddha umírá v 80 letech a záměrně po sobě nezanechává žádného následovníka s tím, že učení samo o sobě je dostatečným vodítkem. Z tohoto důvodu učení postrádá autoritu, která by církev vedla.¹⁶

Buddhismus z Indie časem téměř vymizel a dnes je nejstarší buddhistickou kulturou Srí Lanka. Počet věřících po celém světě dosahuje přibližně 375 milionů. V České republice dle sčítání lidu z roku 2011 je 6 100 osob hlásajících se k různým odvětvím buddhismu.¹⁵

Víra věří ve znovuzrození, ovšem na rozdíl od hinduismu popírá existenci trvalé, neměnné duše a jedince analyzuje z pohledu několika neustále se měnících složek: tvaru, pocitování, vnímání, představ a vědomí. Věřící rovněž vyznávají sílu karmy, která ovlivňuje jejich další životy.

JAK PROBÍHAL V HISTORII BUDDHISTICKÝ POHŘEB A JAKÉ RITUÁLY SE K TOMU VZTAHUJÍ?

V případě nastávajícího skonu je důležité, aby se umírající necítil sám, a hlavně aby si zachoval klidnou a pozitivní mysl. Pouze mysl bez emocí strachu, připoutanosti či zlosti může v klidu putovat dále. Z důvodu nenavození negativních myšlenek je důležité, aby bližní zachovali též klidný stav mysli a nechali umírajícího odejít. Při **rozloučení s umírajícím** se připomínají dobré skutky, které za svůj život učinil a pomohou mu k následnému znovuzrození. Není nezvyklé, když rodina jménem umírajícího vykoná několik dobrých skutků.

Buddhisté vnímají smrt jako znovuzrození a tomuto pohledu jsou uzpůsobeny i pohřební rituály. Po smrti se z těla stává prázdná schránka bez duše a již nemá žádný velký význam. Je tedy snaha o rychlý a jednoduchý **rituál rozloučení** a následné zbavení se těla.

Dle různých klimatických podmínek se pohřeb přizpůsobuje daným možnostem, ovšem nejvíce preferovaným způsobem je kremace.

Buddhismus má různé **způsoby a místa pohřbívání**:

- pohřeb „do větru“ - (nebeský pohřeb) tělo je rozčtvrceno a ponecháno zvěři
- pohřeb „do vody“ - vhození do řeky či jezera
- pohřeb „do ohně“ - kremace a následný rozptyl, nebo uchování v urně
- pohřeb „do země“ - pohřeb do hrobu bez rakve¹⁷

Tudíž i **úřední náležitosti ochrany pohřebních míst**, nejsou jasně dané a určují je spíše místní tradice, které se odvíjí od historických zvyklostí.

Víra neuznává mezistav mezi smrtí a okamžikem zplození. Před smrtí má umírající vize spojené se životem, který vedl. Z výrazu umírajícího je patrné, jak se bude odvíjet následné přerození.

Jelikož po smrti nastává přerození ihned, nemají mít **smuteční rituály** po obřadu jiný efekt než pomoci pozůstalým vyrovnat se se ztrátou.

JAK PROBÍHÁ BUDDHISTICKÝ POHŘEB NA SRÍ LANCE?

Sám Buddha byl zpopelněn, preferuje se tedy pohřeb kremací. Ovšem na některých místech se do pohřební kultury odrážejí místní tradice, a tudíž pohřeb do země není zakázán.

V den poslední cesty, kterou tělo vykoná, jsou v ranních hodinách povoláni mniši na provedení potřebných **rituálů před uložením těla**. Rituál začne přijetím *Trojího útočiště (U Buddhy hledám útočiště. V Dhammě hledám útočiště. V Sanze hledám útočiště)*. Následuje připomenutí pěti základních předpisů a poté zpívání veršů. Provede se obětování roucha *pamsukula*, které obleče, narodí-li se jako nahý hladový duch. Na závěr se pronese ceremonie za zásluhy ve jménu zemřelého a rakev se zapečetí. Následné uložení rakve probíhá na buddhistickém pohřebišti, kde je nad hrobem zhotoven náhrobek. Jedná se často o velmi pestré a barevné náhrobky ve tvaru věží.

Pokud se volí za **způsob pohřbívání** kremace, je rakev spálena a popel může být uložen například v kolumbáriu, pagodě či může být rozptýlen.

Obdobným způsobem probíhá pohřeb v evropských zemích. Jelikož jsou v Evropě pouze dvě pohřebiště, jsou rituály přizpůsobeny místním podmínkám.¹⁸

B.1.6 JUDAISMUS

Judaismus od 19. století nese název náboženství židovského národa - Izraele. Po celém světě bychom našli kolem 14 milionů vyznavačů této víry. V České republice se odhaduje 15 až 20 tisíc žijících židů.

V judaismu neexistuje ústřední postava. Pohřební rituály jsou řízeny takzvanou *tórou*. Jedná se o označení pro hebrejský zákon či učení. V širším a známějším kontextu lze Tóru označit jako Pět knih Mojžíšových. Toto učení v rámci pohřebních rituálů může být ovlivněno místními tradicemi a zvyky jednotlivých obcí.¹⁹

BIBLICKÝ ZÁKLAD POHŘEBNÍ LITURGIE

V judaismu lze nalézt prvky křesťanské i islámské víry. Lid staré smlouvy byl předchůdcem křesťanství v mnohém. Již 28. dubna 1980 němečtí biskupové uvedli ve svém prohlášení: „Kdo se setkává s Ježíšem Kristem, setkává se s judaismem.“²⁰ Vždyť sám Ježíš Kristus byl zde na zemi členem izraelského národa. Stejně tak lze říci, že v judaismu lze nalézt základy islámské víry.

„Život je den mezi dvěma nocemi - nocí ‚ještě ne‘, před narozením, a nocí ‚už ne‘, po smrti. (...) Smrt je noc mezi dvěma dny - dnem života na zemi a dnem věčného života v budoucím světě.“²¹ Smrt tudíž nelze brát jako absolutní konec. Je vnímána jako přechod v jinou formu.

„V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.“ Dle druhé části verše 19, třetí knihy Genesis, se chápe **způsob pohřbení** člověka v zemi a nemá se procesu rozpadu těla zabráňovat například rakvemi. Rovněž nemá rozpadu pomáhat, tudíž i kremace je zakázána.

JAK PROBÍHÁ JUDAISTICKÝ POHŘEB?

Při rozhovoru s panem Chaimem Kočím, pracujícím jako správce Nového židovského hřbitova a předsedou společnosti Chevra Kadiša, jsme probírali i toto téma.

Umírající by neměl umírat sám. **Rozloučení s umírajícím** je tedy vhodné, ale jen do jisté míry. Není třeba u něj mít neustálou stráž. Je vhodné mu dopřát i samotou, umožňující důstojný a klidný odchod. Nemocný je dle své víry povinen udělat vše, co lze, pro prodloužení svého života, tím je myšleno využití všech možných zdravotních prostředků vedoucích k uzdravení těla.

Rituál pohřbívání v judaismu lze rozdělit na pohřbívání v Izraeli a pohřbívání kdekoli jinde. V Izraeli v případě úmrtí blízkého člověka jsou příbuzní povinni všeho zanechat za účelem rychlého pohřbení, které dle tradic probíhá již tentýž den. Toto pravidlo neplatí v případě, že by se mělo pohřbívat o šabatou čili od pátečního večera do sobotního večera. V tomto případě se pohřeb odkládá.

Umírající člověk by měl naposled vydechnout ve svém domě. Prvním **rituálem před uložením těla** je zakrytí hlavy zemřelého, který je položen na zem a nohama otočen ke dveřím. U hlavy je zapálena svíce, jsou zakryta zrcadla a všechny reflexní plochy. Zároveň je všechna volná voda, jako je voda ve váze či v lavoru, vylita před práh domu. To je rovněž znamením pro sousedy, že v domě nastala smrt. V přítomnosti mrtvého se neustále drží stráž (*šomer*), je zakázáno jíst, pít, kouřit, pomlouvat, hrát na hudební nástroje či zpívat. Je též zvyklostí pozvat rabína. Poté je tělo přepraveno k přípravným rituálům.²²

Členové Chavery Kadiši vykonávají rituální očistu zemřelého před uložením do rakve, takzvanou *taharu*. Tělo je dvakrát omyto. Druhé mytí je typické pouze pro Českou republiku a je charakteristické, že se do vody na omývání přidá vajíčko. Tělo muže omývají pouze muži a ženské tělo pouze ženy.

Mužské tělo je oblečeno do osmi kusů prostého, ručně šitého rubáše. Zároveň je tělo zabaleno do *talitu* čili modlitebního šálu, který nebožtík nosil. Ženské tělo je zabaleno do menšího počtu kusů rubáše. Je zvykem mužům nechat koukat chodidla a ženám je zakrýt.

K místu konání obřadu se na ramenou donesou máry. Smuteční průvod dojde na místo obřadu. Truchlící si většinou natrhnou část oděvu na znamení smutku. Natržení není činem rozumu, jedná se o instinktivní gesto. Poté kantor spolku Chevra kadiša začne přednášet modlitby. Po nich následuje oficiální smuteční řeč a rozloučení obce, jsou pronesena slova chvály a rozloučení.¹⁹

Po spuštění těla do země je zaházeno hlinou a následuje pronesení modlitby za mrtvé, takzvaný pohřební *Kadiš*. K tomuto rituálu je potřeba alespoň deseti mužů, což v dnešní době kvůli neúplným a rozpadlým rodinám může představovat problém. Z tohoto důvodu často doplňují tento počet mužští členové Chavery Kadiši.

Pohřební místo mrtvého judaisty je v hrobě na židovském hřbitově a bývá řádně označeno s vyznačením hranic hrobu. Zpravidla se u hrobu 11 měsíců od pohřbu umísťuje takzvaná *maceva* čili náhrobní kámen, na kterém bývá označeno jméno zemřelého s jeho vykonanými dobrými skutky a dále s přáním dobrého božího soudu. Se vztyčením náhrobku se čeká zejména proto, že je chápán jako vzpomínka na mrtvého a jeho dřívější vztyčení by mohlo být bráno jako signál, že mrtvý již ze vzpomínek mizí.²²

Dle judaistických tradic **po pohřbu následuje truchlení** (*avulet*), týkající se zejména blízké rodiny. Truchlení je rozděleno do překrývajících se fází s charakteristickými prvky.

I. Animut - Toto období trvá od úmrtí do pohřbu, tedy tradičně během prvního dne. Truchlící (*onen*) si roztrhává své šaty na znamení smutku, nejí maso, nepije alkohol, drží sexuální abstinenci, nevykonává práci, drží se dál od koupele, stříhání a holení či nestuduje Tóru.

II. Šiv'a - Období trvající sedm dnů po pohřbu. Po celý tento čas v domě hoří svíce. Tento čas je specifický tím, že truchlící stále nevykonávají každodenní rituály, avšak už ne tak striktně jako v období Animutu. Tedy myjí se, jen když je to nutné, nikoliv pro potěšení. Nepracují. Nenosí čerstvě vyprané prádlo, neodchází z domu či chodí bosy. Jídlo jim připravují sousedé.

Po celou dobu truchlící přijímají návštěvy, které pomáhají organizovat minjan, aby se v domě mohl recitovat Kadiš.

III. Šelošim - Období končící třicátým dnem od pohřbu. Období, kdy končí většina zákazů. Pozůstalí jsou dále povinni se nestříhat, neholit, koupat pro potěšení, nosit nové šaty a účastnit se společenských akcí. V tomto období truchlí pouze děti zemřelých.

IV. Období končící po dvanácti měsících od smrti. V tomto období děti mrtvých odříkávají modlitby Kadiš. Je očekávána pokora, charita a vzdělávání.¹⁹

NAKOLIK JE ROZDÍLNÝ POHŘEBNÍ RITUÁL U NÁS V ČESKÉ REPUBLICĚ?

Jako v ostatních náboženstvích se judaistický pohřeb a pohřební tradice snaží co nejvíce přiblížit historickým zvyklostem své víry. Platí tedy stejné zvyklosti jako v Izraeli.

Vzhledem k českému Zákonu o pohřebnictví nastává problém s pohřbením těla bez rakve. Některá místa v diaspoře (např. Bratislava) již povolila výjimku v pohřbívání bez rakve. U nás v České republice se tělo pohřbívá do prosté, dřevěné rakve s otvory pro urychlení tlení. Každé tělo by mělo ležet ve svaté zemi, tudíž se pod hlavu přidává zemina z Izraele, která to tělu umožní. V případě dostatku země z Izraele je tělo i zeminou posypáno. Pohřeb z technických důvodů nastává do tří dnů od smrti.

JAK JE VYMEZENO MÍSTO PRO ZEMŘELÉ?

Dle tradice a náboženských zvyklostí mají židé velkou úctu k místu, kde leží ostatky předků. Dokazuje to i označení, které se pro hřbitov používá: *bejt ha-kvarot*, dům hrobů, ale i *bejt ha-chajim*, dům žijících nebo života. Podobně také *bet olam*, dům věčnosti s významem vztahujícím se k transcendenci.²³

Hřbitovní pozemek se nesmí využívat k jiným činnostem a úlohám. Pohřební místo dle učení Talmudu musí zůstat na věčné časy neporušeno, z tohoto důvodu jsou vykupovány pozemky určeny pro pohřbívání. Tyto pozemky byly často v cizích zemích druhořadé, a proto je nacházíme v lesích, svazích či údolích řek.²⁴ Není proto nezvyklé, že hřbitov v meandru řeky na Moravě je každého půl roku zatopen. Ostatky smí být přemístěny pouze ze dvou důvodů. První, má-li dojít k zneuctění pohřebiště, například stavbou. Druhý, dojde-li k převezení ostatků do Izraele. Oba tyto důvody rozvíjí kontroverzní téma a je k nim potřeba souhlasu rabína.

Většina pozemků s hřbitovy patří jedné z deseti židovských obcí v Čechách a na Moravě. Zbylé patří státním institucím, například Lesům České republiky.

V dnešní době je na našem území pouze deset hřbitovů, kde lze pohřbívát. Z hlediska tradic na židovském hřbitově smí být pohřben pouze žid, který je židem alespoň z matčiny strany. Nutno říct, že tato tradice je porušována z důvodu, že lidé chtějí posmrtně odpočívat pospolu. Další metodou pohřbení je pohřbení urny s popelem. Přestože klasické vyznání kremaci nepřipouští, v rámci modernizace společnosti se objevuje poslední dobou i tato možnost.

Pražská židovská obec pomáhá pohřbívání židů na svém hřbitově i finančně. Za celý tradiční obřad si účtuje 8 000,- Kč, což je zhruba poloviční cena oproti klasické kremaci.²²

B.1.7 ATEISMUS A KREMACE

Ateismus je chápán jako bezbožnost, tedy život s absencí víry v Boha či v jiné duchovní bytosti. Jedná se o široký pojem, jehož zastánce spojuje nepřijetí náboženství, ale v jiných ohledech nemusí mít mnoho společného. Jelikož tedy neexistují daná pravidla, **neexistují ani jasně dané rituály týkající se smrti.**

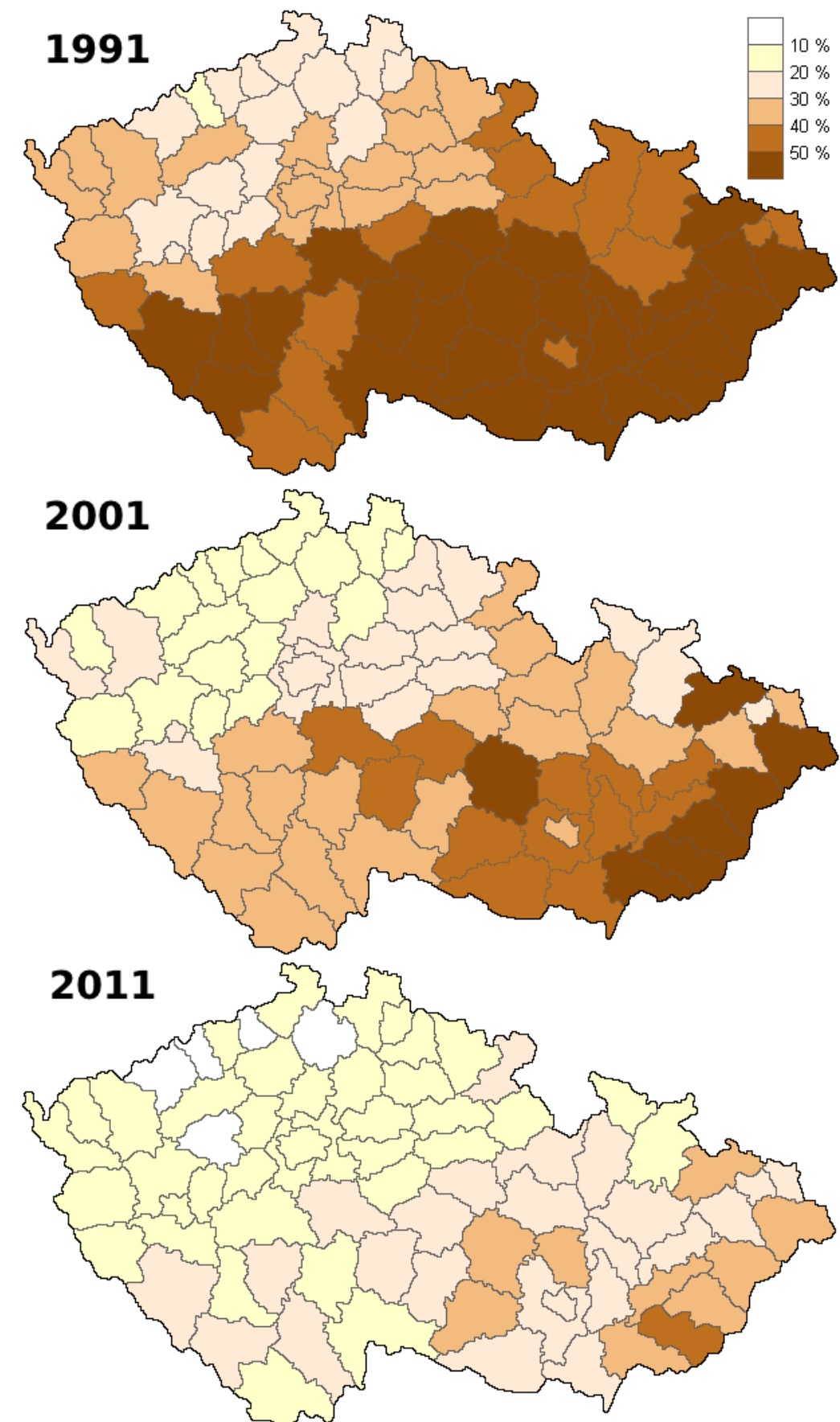
Ve světě lze najít přes miliardu podobně smýšlejících obyvatel. Dle zprávy St Mary's University v Londýně publikované v letošním roce, se v České republice k žádnému náboženství nehlásí 91 % obyvatel ve věku 16 až 29 let.²⁵

Co se týká historie pohřbívání, jsou ateisté a volnomyšlenkáři stoupenci kremace. Jak ovšem zdůrazňuje v e-mailové konverzaci Petr Tomek, předseda asociace ateistů v České republice, ateisté se touto problematikou dosud nezabývali a nevedou o ní statistiky, které by dokazovaly, jak moc je daná proklamace vzdálená od reality. Zároveň upozorňuje také na to, že na způsobu pohřbívání ve skutečnosti záleží více na pozůstalých než na přání samotného zemřelého. Stává se, že lidé v kómatu jsou pokřtěni a následně je jim vpraven katolický (či jiný) pohřeb.

Pro účely této práce ovšem ponecháme název kapitoly, jelikož vyznavači ateismu jsou v naší republice nejčastějšími příznivci kremace. Při popisu této metody v následujících kapitolách se jedná o stejný druh kremace jako v jiných vyznáních. I přes to, že ve světě existují modernější, efektivnější a méně energeticky náročné způsoby zpopelnění, je kremace v českém prostředí jedinou dostupnou metodou zpopelnění těla.

Občanský pohřeb čili pohřeb žehem či kremace je dnes nejrozšířenějším způsobem pohřbívání v České republice. Tento způsob je v rozporu s pravidly mnohých náboženství, které ho většinou v rámci rozumných pravidel a důvodů ale tolerují také. I když dávají zřetelně najevo, že preferují jiné klasické způsoby.

Česká praxe zná dva různé způsoby občanských pohřbů, které mají často jediné společné, a to právě kremaci.

Obrázek č. 3 - Procentuální vyjádření počtu věřících v jednotlivých okresech ČR v letech 1991, 2001, 2011

POHŘEB S OBŘADEM

Pozůstalí se sejdou v den rozloučení v obřadní síni. Zde se nachází rakev, kde může čekat nebožtík na kremaci, nebo se jedná o prázdnou rakev, která je zde umístěna pouze symbolicky. Zvolený představený mluvčí pronese několik vět o životě nebožtíka a zazní několik smutečních písní. Obřad je většinou krátký, v řádu několika desítek minut.

POHŘEB BEZ OBŘADU

Nepříliš pozitivním aspektem pohřbívání se v posledních letech stává pohřeb bez obřadu. Jedná se o čistě formální zbavení se těla, kdy se pozůstalí rozhodli vzdát posledního rozloučení se svým blízkým.

Prvotně tento druh pohřbu volily obce, které hradily náklady na pohřby zemřelým bez pozůstalých. Dnes jej ovšem volí i pozůstalí, kteří nemohou či nechtějí zařídit důstojnější obřad. Důvody jsou různé. Nejčastější je ekonomická a emocionální náročnost obřadu.

Tuto službu lze objednat u pohřebního ústavu spolu s dalšími službami, jako je převoz zemřelého, rakev, uložení do rakve, uložení v chladicích boxech, zpopelnění a urna. Pozůstalí často vidí zesnulého naposledy v pečovatelském domě a následně až v urně, kterou jim předá pohřební služba. Částka se pohybuje okolo patnácti tisíc korun českých.

V prostředí velkých českých měst se tento trend dle odhadů zaměstnanců pohřebních ústavů nyní pohybuje okolo 30 % celkových pohřbů. V menších obcích a na Moravě se jedná o nižší čísla.

Technické parametry kremace

Proces kremace probíhá v pecích v krematoriích, kterých je dnes na území České republiky 27.

Průběh kremace má šest fází:

1. fáze: předehřev k dosažení 700 až 800°C v hlavní komoře a 850°C v dopalovací komoře
2. fáze: zavezení rakve a následná kremace
3. fáze: kremace při teplotě 850 až 1050°C
4. fáze: ukončení kremace a přemístění popela na chladicí desku
5. fáze: zpracování popela v mlýnku
6. fáze: uložení do úřední urny

Charakteristika procesu

- doba trvání 60 až 90 minut, dle hmotnosti zesnulého
- barva popela šedobílá až bílá
- hmotnost popela 2,5 až 5 kg⁴

NALOŽENÍ S POPELEM

Pozůstalí mají velký výběr možností, jak s popelem naložit. Nejčastější volbou je rozptýl a umístění do kolumbárií. Dalšími metodami jsou vsypové loučky, urnové hroby a háje či ponechání popelu s urnou doma. Jednotlivé metody jsou blíže popsány v příloženém manuálu. V posledních desetiletích jsou na vzestupu různé nevšední způsoby, jak s popelem naložit. Některé tyto metody jsou přiblíženy v kapitole Nevšední druhy hrobů a jejich nároky na území.

Zvykem obcí, které financovaly nejčastěji pohřeb bez obřadu, je ponechat urnu s popelem v márnici či místě tomu určeném. V případě, že se nikdo o pozůstatky nepřihlásí, je po určitém čase popel rozprášen na rozptylové loučce.

B.1.8 TRADIČNÍ AFRICKÁ NÁBOŽENSTVÍ

Díky drtivé převaze křesťanské a islámské víry nalézáme v době 21. století tradiční africká náboženství jen stěží. Udává se, že se těchto náboženství na začátku tisíciletí drželo 1 % africké populace a číslo se neustále snižuje. Nutno ovšem podotknout, že ani křesťanskou, ani islámskou víru, které zde zaujaly dominantní postavení, nelze chápat v tradiční formě. Z tohoto důvodu bude v této práci ukázán pouze vzorek vybraného rituálu.

POHŘBÍVÁNÍ VE SPOLEČENSTVÍ FALI - SEVERNÍ KAMERUN

Populace Fali se odhaduje na 20 000 jedinců. Fali, nebo také Falijsi, patří k takzvané *kirdii*, stejně tak jako řada početně menších skupin žijících v této a několika přilehlých oblastech napříč hranicemi států. Význam *kirdii* znamená *pohané*, označující právě ty skupiny, které odolávají křesťanským misiím a muslimské expanzi.

Smrt je konstatována, není-li u dotyčného hmatatelný puls a nedýchá. V rámci jistoty se čeká, dokud se nezačne projevovat mrtvolné ztuhnutí. Následující rituály závisí na pohlaví, věku a dosaženého společenského postavení.

Nejméně náročný **pohřební rituál** lze nalézt u novorozeňat, která jsou zabalena do bavlněného obinadla a pohřbeni bez jakýchkoli ceremonií. Oproti tomu vůdci skupin, vesnic či jednotlivých klanů mají rozloučení o něco sofistikovanější. Následující rozbor se zaměří právě na tuto skupinu.

Po úmrtí jedinec zůstává v domě, kde nejstarší syn započne **rituály pro přípravu těla**, a to oblečením těla do bavlněného pláště zvaného *lotu*. Během následující noci pozůstalí nespí a zůstávají a vyčkávají do ranních hodin, kdy nejstarší syn omyje zemřelého teplou vodou. Od brzkého rána přicházejí vzdálenější příbuzní a přinášejí další bavlněná obinadla zvaná *džolu*.

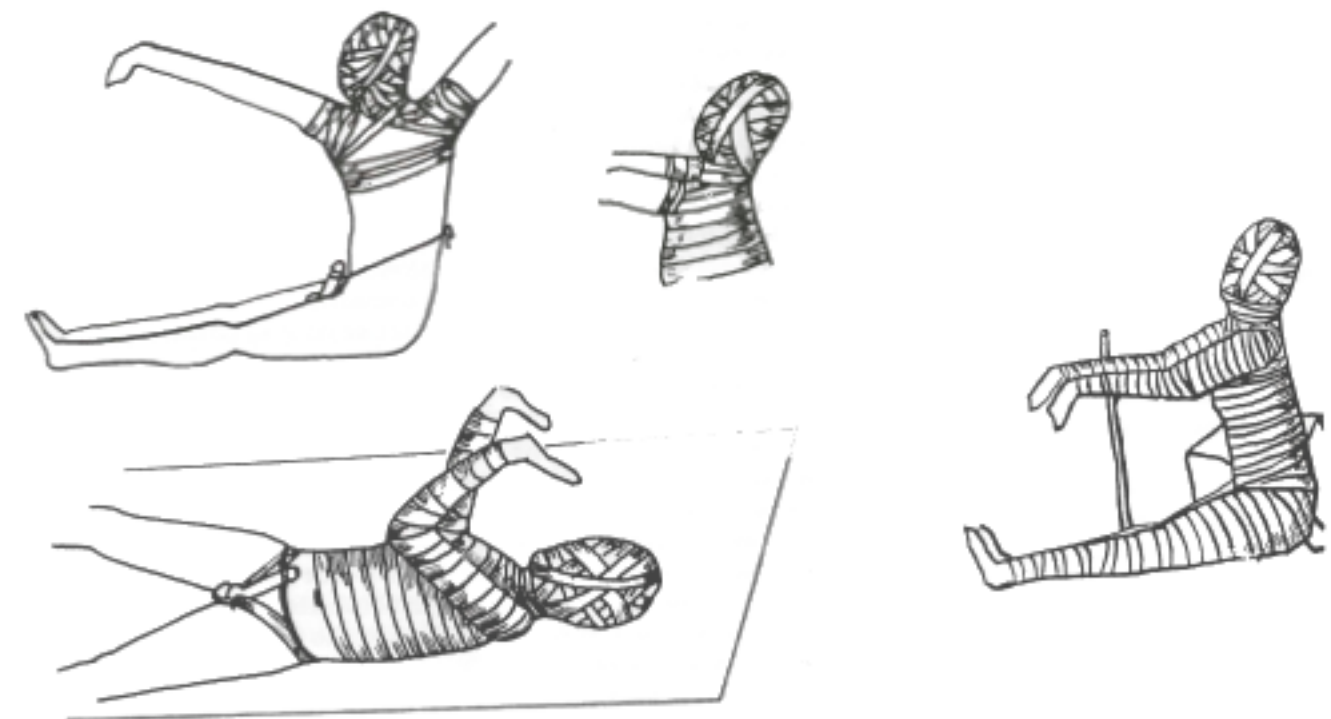
Kováři pomocí teplé vody nebožtíka usadí do sedící polohy. Nejstarší syn začne omotávat obinadlo kolem pasu a penisu. Kováři, kvůli rychlému rozkladu těla, zalepí voskem všechny tělesné otvory. Po zabalení celého těla do obinadel začnou kováři hrát na hudební nástroje určené speciálně pro pohřební rituály.

Smuteční ceremonie se vyznačuje tancem v kruhu za doprovodu píšťal a bubnů. Tyto obřady trvají do nočních hodin a pokračují v brzkém ránu.

Následuje zabalení těla do pruhů z hovězí kůže. Kněží zabíjí kozu, jejíž srdce rozřízne na čtyři části, které hodí do čtyř světových stran. Z kůže zvířete kováři připraví masku pro mrtvého, kde je pohlaví zvířete umístěno před nebožtíkova ústa a kůže končetin je svázána na temeni jeho hlavy. Poté je tělo oblečeno do koženého oděvu a zdobené masky, kterou pro tento účel vyrobí ženy nebožtíka.

Následují tance, kde se předávají zvířecí dary ženám a dcerám zemřelého. Poté je tělo z domu vyneseno za doprovodu předků, kteří jsou symbolizováni maskami. Zemřelý je obdarován dary dle úspěchů ve svém životě, hlavně v bojích.

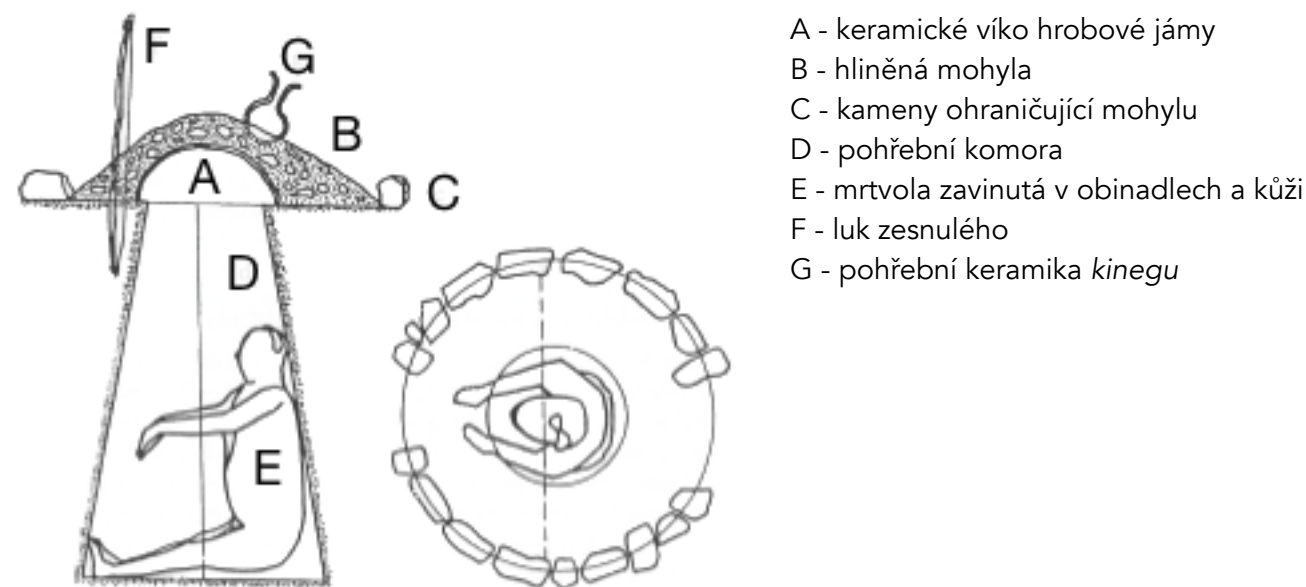
Nejstarší syn umístí mezi nohy nebožtíka kámen, do něhož přejde duše zemřelého, a kámen se tím stává posvátným. Posledním rozloučením je rituál, kdy pozůstalí vloží jídlo do úst mrtvého. Po pronesení obřadní řeči již mrtvola není považována za zemřelého, přestává být zajímavou a je třeba se jí rychle zbavit.²⁶

Obrázek č. 4 - Ovinování zesnulého obinadly

Primární pohřeb

Tělo je nasoukáno do hrobového otvoru, který je překryt keramickou nádobou s otvorem, kterým může duše zemřelého odejít. Kolem nádoby je navršena menší mohyla vyhraněná kameny. Poté probíhají obřady na zahánění zlých duchů a svázání duše s duší starších předků. Jedná se o několik rituálů v průběhu měsíce od smrti a vždy jsou doprovázeny hudbou a tancem.

- A - keramické víko hrobové jámy
- B - hliněná mohyla
- C - kameny ohraničující mohylu
- D - pohřební komora
- E - mrtvola zavinutá v obinadlech a kůži
- F - luk zesnulého
- G - pohřební keramika *kinegu*

Obrázek č. 5 Schéma falijského hrobu.

Exhumace lebky a sekundární pohřeb

Exhumace probíhá tři roky po pohřbu, kdy se vydá nejstarší syn spolu s knězem a zbytkem vesnice k hrobu. Při obřadních rituálech dojde ke kontrole totožnosti ostatků a vyjmutí lebky. Lebka je v tradiční urně přepravena k původnímu domu zemřelého, kde v zemi přečká tři až čtyři měsíce na další obřad. K původnímu domu se lebka přemísťuje z důvodu, aby zemřelý mohl vidět, že se v domě nic nezměnilo.

Po uplynutí doby je lebka přemístěna k posvátné jeskyni k dalšímu obřadu. Při této poslední cestě je lebka zakopána do země spolu s hliněnou nádobou plnou pochutin pro nebožtíkovu duši.²⁶

ZHODNOCENÍ Z HLEDISKA ÚZEMNÍHO ZÁBORU

Z hlediska zabránění území je v tomto společenstvu, jako ve většině jiných, bráno pohřební místo jako svaté území. V kmenu Fali je dokonce zakázáno mluvit o svaté jeskyni, místě spočinu lebek významných lidí společnosti, ze strachu před napadením zlými duchy. Díky tomu, že tato společnost žije na rozsáhlých územích, lze říci, že pohřební místa nijak významně nenarušují ani neovlivňují své okolí.

B.1.9 ESKYMÁCI

Pohřební zvyklosti Eskymáků se v jednotlivých oblastech liší. Východní Eskymáci ukládali těla a rituální pohřební předměty na vybraná místa a zakryli je kameny (pokud to bylo možné), nebo je nechávali pouze ležet na sněhu. U některých kmenů žijících v severozápadní části Aljašky je doloženo pohřbívání do země, u jiných bylo zvykem ukládat mrtvé ve skrčené poloze do dřevěných rakví (i s jejich předměty) a ty pak vystavit na lešení, pro tento účel zbudovaná.

U jihozápadních kmenů bylo zvykem pohřbívat do země nebo na lešení na pohřebišti, která byla vyzdobena množstvím dřevěných soch detailně zobrazujících předměty uložené v hrobech a osobní majetek zemřelého.

Asijské Eskymáci vyjímali mrtvým před pohřbem vnitřnosti a některé skupiny Eskymáků z Aleutských ostrovů mrtvé mumifikovali a ukládali do jam.²⁷

B.2 ROZDÍL V DOPADECH ZPŮSOBŮ POHŘBÍVÁNÍ NA OKOLÍ A SÍDLA

Zkoumané kultury projevují i přes své odlišné tradice jistou podobnost zacházení s tělem po jeho smrti. Za dva hlavní prvky zacházení s pozůstatky se v současném světě napříč kulturami považuje rituál žehu a uložení těla.

B.2.1 RITUÁL ULOŽENÍ TĚLA

Při návštěvě hřbitovů v cizině a následné analýze pohřbívání ve světě bylo zjištěno mnoho způsobů uložení těl, které nejsou v České republice známé. Základní charakteristikou pro rozdělení těchto způsobů může být místo uložení.

B.2.1.1 HŘBITOV

Společnosti ukládající těla svých mrtvých na hřbitov lze označit jako moderní s dostatkem volného prostoru. Slovo moderní nelze chápat jako řád posledních let, ani desetiletí. Jedná se o vývoj který můžeme sledovat napříč kulturami po celém světě.

U studovaných náboženských kultur lze nalézt jednotné znaky pohřebišť, vyplývající často z funkčních nároků na pohřebiště. Typickým znakem je **hřbitovní zeď**, vytyčující místo posledního uložení a tím zabraňující nechtěným zásahům do pietního místa. Zároveň se postupem času hřbitovní zeď stala poznávacím znakem pohřebišť u kterého i cizinec rozpozná výjimečnost místa. U každého pohřebiště dnes najdeme před hřbitovní zdí **parkovací místo**, které svou velikostí většinou odpovídá velikosti hřbitova. Při pohledu na většinu pohřebišť jsou patrné **budovy**, které mají různý význam, ovšem vždy spjatý s fungováním pohřebišť. Nejdůležitějším společným znakem je **přítomnost hrobů** na pohřebišti. Ty mají rozdílné tvary a způsoby ukládání, ale díky svým velikostem lze jednoduše rozpoznat účel místa.

Jak bylo řečeno, tyto znaky lze nalézt u pohřebišť napříč kontinenty. Jsou to charakteristické znaky, které rozpozná i neznalý člověk a lze díky své podobnosti charakterizovat ovlivnění okolí.

Umístění pohřebišť se odvíjelo rovněž od praktických i duchovních požadavků. Hřbitovní plochy se nejčastěji umísťovali vně obytná území. Nejenže ve městech pro ně

často nebyl prostor, ale byla i snaha o snížení hygienických hrozeb. Dnes se v rámci rozrůstání měst nachází často uvnitř zástavby, která je obrostla. V ideálních podmínkách hřbitovy se sousedními objekty působí v architektonické i pietní rovnováze. Hřbitovy jsou vhodnou součástí zástavby rodinných domů, parků či nemocnic.

Důležitým aspektem ovlivnění sídla hřbitovem je jeho velikost. Malé hřbitovy obklopené kolem chrámu daného náboženství, či velikostí nepřesahující rozměr pozemků rodinných domů, si i často obyvatelé měst neuvědomují jeho umístění. Tento akt nenápadnosti je pochopitelně často i vyžadován a je brán jako vhodný a nenarušující okolí. U velkých hřbitovů zasahujících i do více bloků zástavby města již nejde o nenápadné stavby. Ba naopak, často dochází k ovlivnění komunikací, které vedou v okolí, nebo jsou přímo součástí hřbitova. Tyto velké hřbitovní plochy jsou ve městech často vyhledávaným místem pro rekreační procházky, čímž se stávají vhodným doplňujícím prvkem veřejného prostranství.

V judaismu a křesťanství lze současně s pohřbíváním na hřbitovech, nacházíme zmínky o pohřbívání uvnitř, nebo spíše pod budovami symbolizující daná vyznání, tedy kostelem a synagogou. I to je důvod proč se uvádí jako o druhém místě zakládání hřbitovů právě v okolí těchto budov. Islámská víra má ukládání v mešitách výslovně zakázané, proto nacházíme mešity spíše nezávislé na umístění pohřebišť.

B.2.1.2 MIMO HŘBITOV

Pohřbívání mimo hřbitovní plochy se buď vyznačuje specifičností dané kultury, nebo zvyky které vnikly z nedostatku prostředků pro vznik hřbitovů. Typickým příkladem jest kapitola Tradiční africká náboženství, kde se nebožtík umístí do země a časem do svatě jeskyně.

Příkladem týkající se nedostatku prostředků označit hned další kapitolu Eskymáci, či buddhistický nebeský pohřeb. V těchto a mnoho dalších případech se jedná o snahu se zbavit těla, jelikož neexistuje možnost jeho pohřbení do země z nejrůznějších důvodů. Nelze kopat ve zmrzlé zemině, nedostatek kamenů na zakrytí těla, nepřítomnou dřeva na provedení žehu, nedostatek pohřební plochy a další. V takových to případech se o tělo za pomoci člověka, rychle postará příroda a k ovlivnění okolí nedochází.

B.2.2 RITUÁL ŽEHU

Žeh neboli kremace je pro některá náboženství tradiční způsob, pro některá nepřijatelný a některá ho pouze tolerují. Pro představu obrázek č. 6 uvádí procenta volby kremace v různých oblastech světa v roce 2012. Můžeme z něj odvodit informace, že každá země, u které byla zjištěna data, je více či méně obeznámena s touto problematikou a umožňuje ji.

Při pohřbu žehem existují dva aspekty ovlivnění okolí. Jedním je, jaký má samotný žeh na okolí vliv, druhým je uložení popela.

Samotný **průběh žehu**, provádí-li se v krematoriu, může mít negativní i pozitivní účinky na okolí. V kapitole Nevšední druhy pohřbů a jejich nároky na území se dozvídáme, že **krematorium** může do jisté míry vytápět sousední objekty. Problémem kremáčnických zařízení je jejich akceptovatelnost veřejností v blízkosti sídel a její energetická náročnost a množství spalin. Dle severu theGuardian.com se na jednu kremaci spotřebuje okolo 300 kWh plynu a 15 kWh elektřiny, což zhruba odpovídá energetické spotřebě jedné osoby za měsíc. Při žehu se přirozeně uvolňuje množství spalin. Nejproblematictější prvkem je rtuť, která se uvolňuje z amalgámových plomb a zbytku těla. Kvůli přísnějším legislativním nařízením, právě i na množství uvolněné rtuti, musí krematoria investovat nemalé peníze například i do filtrů zachytávajících rtuť.²⁸

Provádí-li se žeh na **otevřeném ohni**, tak, jak je tomu v hinduismu, je ovlivněno okolí značně. Dle tradic náboženství, pokud se žeh uskutečňuje ve městě Váránasí, kde jsou k tomu připravená spalovací místa, lze tento způsob označit za humánní oproti žehům prováděným v menších obcích, kde se tělo spaluje často uprostřed návsi všem na očích. Další aspekty tohoto způsobu jsou v dnešní době jasně negativní a z ekologického hlediska neudržitelné. Jedná se o problémy vzniklé zejména kvůli vysokému navýšení obyvatel, a tím i navýšení počtu spalování.

Druhý způsob ovlivnění okolí je uložení ostatků. To lze opět rozdělit dle způsobu žehu. Jedná-li se o obřad na otevřeném ohni, je první negativní stránka naložení se shořelými ostatky - jejich vhození do řeky. Toto hledisko není již kvůli značnému znečištění řeky patrné, ale i tak nepovažují nedokonale spálené tělo plovoucí po hladině za důstojné zacházení. Druhým záparem je objem dřeva potřebného na obřad. Je-li vysoký počet obřadů, je mu přímo úměrná spotřeba dřeva. Dnes je tento problém tak veliký, že v Indii

mizí lesy přímo před očima, což sebou nese další negativní dopady na životní prostředí, a tím i život samotný.

Bereme-li v úvahu žeh v kremáčnickém zařízení, kde pozůstalí dostanou popel v urně je způsob ovlivnění okolí závislý na způsobu uložení onoho popelu. Popel lze uložit třemi způsoby, uložením na hřbitově, rozptylem či netradičně.

B.2.2.1 NA HŘBITOVĚ

Jedná se o uložení v obdobném principu jako u uložení těla a to do urnových hrobů, či kolumbárií, které jsou dnes na křesťanských hřbitovech běžnou součástí. V takovém případě pak mluvíme o stejném ovlivnění okolí sídla jako u rituálu uložení těla v místě hřbitova. Rozdíl velikosti hrobů urnových a rakvových je často využit k vytvoření takzvaných urnových hájů. Tedy prostorů připomínajících prostředí parku s hustými cestičkami a osazenými urnovými hroby. Takovýto háj má určitě pozitivní vliv nejen na ostatní hřbitovní plochy, ale i na okolní plochy hřbitova.

B.2.2.2 ROZPTYL

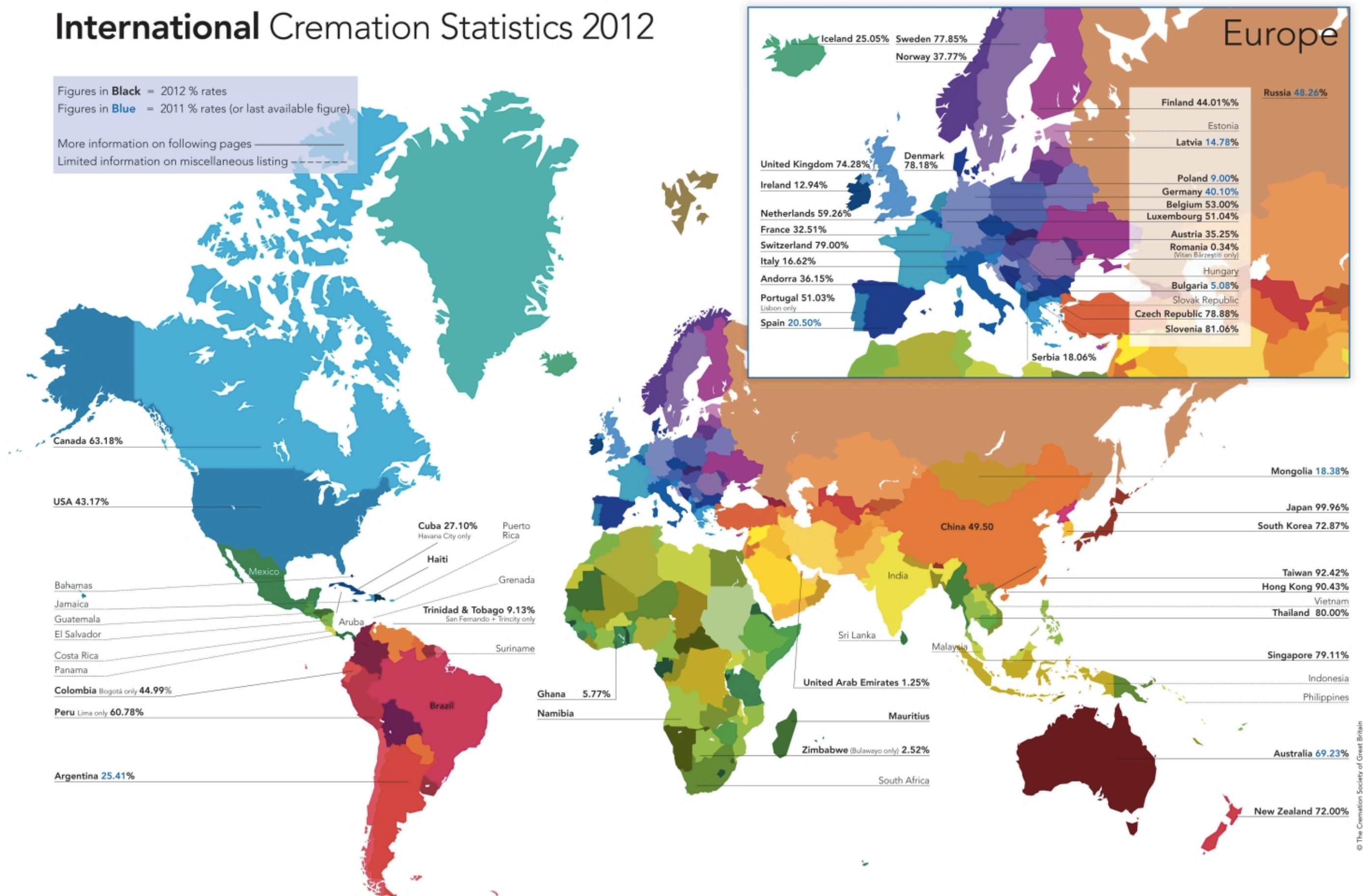
Při rozptylu, případně vsypu dochází k uvolnění z urny a následnému spojení popela s přírodou. Rozptylové i vsypové loučky jsou často součástí hřbitovů, ale tento rituál lze provést i mimo oficiální pohřebiště. V takovém to případě k ovlivnění okolí nedochází. Rozptyl provést i ve vesmíru viz další kapitola.

B.2.2.3 NETRADIČNĚ

Lidský popel lze uložit i jinak. Může se přeměnit v mnohé předměty, sloužící jako připomínka pro pozůstalé, nebo může být využit jako organické hnojivo pro růst zeleně a další. Nejen tyto možnosti přibližuje následující kapitola Nevšední druhy pohřbů a jejich nároky na území.

International Cremation Statistics 2012

Figures in **Black** = 2012 % rates
 Figures in **Blue** = 2011 % rates (or last available figure)
 More information on following pages
 Limited information on miscellaneous listing

Obrázek č. 6 - Mezinárodní přehled procentuálního zastoupení kremace v jednotlivých státech světa²⁹

B.3 NEVŠEDNÍ DRUHY POHŘBŮ A JEJICH NÁROKY NA ÚZEMÍ

Následující kapitola přiblíží některé netradiční způsoby naložení s tělem, či vzniklým popelem z křemáční pece. Jednotlivé možnosti nám přibližují možnosti naložení s lidskými těly po jejich smrti. Existují i jiné hřbitovy, zde ne nenajdeme. Například zvířecí, kam lidé pohřbívají své mazlíčky. V Arizoně na se na ploše 400 ha rozkládá největší hřbitov letadel světa. Známe jsou rovněž hřbitovy aut či odpadu.³⁰

B.3.1 Strom vzpomínek

Jeden z českých sklenářů představil projekt pietního stromu vzpomínek. Jedná se o křišťálové listy, v kterých je zatavena část lidského popela. Každý list je označen číslem pro jednoduchou evidenci. Listy jsou umístěny na uměle vytvořeném stromě nesoucí název

Eiwa. Kostra stromu je kovová, kůru tvoří směs betonu a dle autora projektu pana Nováka lze zhotovit strom i s dvěma tisíci listy. Díky optickým vláknům lze listy rozzářit širokým spektrem světla.

Výroba jednoho lístečku vyjde zhruba na 3 000,- a pronájem jednotlivého místa na stromě 300 Kč ročně.

Po Evropě je již několik stromů rozmístěno. Jelikož tento projekt slouží vlastně jako netradiční kolumbárium, lze ho označit jako plán šetřící plochu a zároveň sloužící jako lákadlo k návštěvě hřbitovů.³¹

Obrázek č. 7 - Strom vzpomínek

B.3.2 Do vesmíru

Dvaadvacetiletý brit *Chester Mojay-Sinclare* sestrojil mechanismus, který umožní vynést popel zesnulého pomocí meteorologického balónu do stratosféry. Zde je popel rozprášen. Cena tohoto druhu pohřbu se dnes pohybuje od 1 400,- GBP do 3 100,- GBP s ohledem na doplňkové služby, jako je záznam kamerou a možnost zvolení vzletu balónu.

Balón se po dobu 90 minut vznáší do výšky 3 000 km, kde palubní počítač začne s uvolněním popelu. Popel se pomocí atmosférických větrů rozšíří během několika dnů či

týdnů po celé planetě. Nakonec se stane součástí srážek a spadne zpět. Na zemi stopové živiny v popelu oplodí zemi a podpoří růst života.

Nárok na území z hlediska prostoru je v tomto případě minimální, či spíše není žádný. Meteorologický balon lze vypustit téměř odevšad. Je spíše otázkou, zda by v případě světového rozšíření nebylo vhodné si položit otázku, do jaké míry je vhodné, když nám na hlavu prší pozůstatky mrtvých.

Starším způsobem je vynášení urn pomocí raketoplánů. Urny s popelem jsou vynášeny na oběžnou dráhu, kde obíhají zemi několik let a poté shoří v atmosféře. Při dopravě raketoplánem se předpokládá, že objem urn s popelem je naprosto zanedbatelné procento nákladu, tudíž nároky nejsou vysoké.³²

Obrázek č. 8 - Foto pořízené při rozsypu popela ve vesmíru

B.3.3 Diamant z popela

Švýcarská firma *Algordanza* nabízí výrobu technického diamantu z lidského popela. Firma uvádí, že k výrobě diamantu o velikosti 0,3 až 1 karátu potřebuje minimálně 500 gramů popela. Za tuto službu si účtuje od 70 000,- Kč. Cenu určuje množství a velikost požadovaných diamantů. Evropané zpravidla upřednostňují jeden velký kámen, oproti tomu třeba Japonci preferují menší kameny z důvodu podělení příbuzných.

Jelikož firma na výrobu diamantů nestojí pouze z důvodu vyrábění z popela zesnulých, lze označit tento způsob naložení s tělem za šetrný k **nárokům na území**.³³ Obrázek č. 9 - Diamant z lidského popela.

B.3.4 Staňte se stromem

Pro nás environmentalisty je toto zajímavé řešení pro to, co se svým tělem po smrti. Tento druh zpracování ostatků lze objednat u více firem s rozdílnými službami. Nejjednodušší je si v e-shopu objednat od firmy *Bios Urn* biodegradabilní urnu vyrobenou z celulózy a kokosových vláken. Urna stojí 75 euro a jediné, co musíte řešit, je, jaký strom si vybrat z nabídky javoru, borovice, dubu, buku a jasanu, a zadruhé, kam se necháte zasadit.³⁴

Další možností je například iniciativa **Ke kořenům**. Zde si již u nás v Čechách můžeme nechat vysypat popel ke kořenům stromů, či ho použít k výsadbě celého Lesu vzpomínek, založeném na čerpání živin z popelu zemřelého.³⁵

Třetí možností je nechat **svou DNA vepsat do DNA stromu** a nechat strom růst s informací o vaší osobnosti.³⁶

Proměnit lidské tělo ve strom je mimořádná myšlenka s mnoha výhodami. Z pohledu této práce je to především to, že se vytváří unikátní **území**, které budou lidi přitahovat svojí nostalgickou stránkou. Zároveň se bude jednat o zcela přírodní prostor narušený maximálně výhradně parkovým mobiliářem.

B.3.5 Plastifikace

Tuto možnost naložení s tělem můžeme znát z výstavy *Body Worlds*. Doktor Gunther von Hages vyvinul novou náročnou metodu zachování těla. Jedná se o dokonalé rozpívání těla, poté ve vakuové komoře napuštění těla acetonem. Aceton naváže vodu a odpaří se. Dalším krokem je lázeň ze silikonové gumy, která impregnuje tkáň a zabrání rozkladu. Celý tento proces trvá zhruba rok. Nutno podotknout, že vzbuzuje rozporuplné emoce, ovšem z hlediska **územních nároků** pohřbívání je to šetření hřbitovní plochy, i když minimální.³⁷

Obrázek č. 11 - Ukázka plastifikovaného těla.³⁷

Obrázek č. 10 - Bios Urn³⁴

B.3.5 Spása v mrazáku

Jednou z extrémních situací naložení s tělem je nechat tělo zmrazit a doufat, že ho budoucí generace dokážou oživit, vyléčit a vy budete moci znovu žít. Tato procedura je náročná, co se právních předpisů týče (nelze zmrazit živé lidi), i co do technologie zmrazení a následné údržby. Tělo se postupně ochlazuje na $-79\text{ }^{\circ}\text{C}$ během prvních dvou dnů za pomoci obíhání chladícího roztoku v těle, poté je hluboce zmrazeno na $-196\text{ }^{\circ}\text{C}$. Odhaduje se, že dnes již několik tisíc lidí po světě čeká na probuzení.

Metoda neklade nejen velké **nároky na plochu**, která musí být takovýmto možností uzpůsobena, ale klade i obrovské náklady na údržbu těl ve zmrazeném stavu a údržbu budovy samotné.³⁸

B.3.6 Vinylová deska

Britská společnost nabízí možnost využití popela k výrobě desky a případné při malování unikátní etikety, která bude na vinylu umístěna. Malíř Jamese Hagua přimíchává popel do svých barev, čímž umožňuje vytvoření vskutku originální podobizny, která může být na vinylu umístěna. Základní balíček vyjde na dva tisíce liber a pozůstalí dostanou třicet desek s libovolnými nahrávkami o délkách čtyřicet minut opatřených etiketou s originální malbou. **Dopady na území** nejsou žádné, nutno se však zamyslet nad vhodností zvolené nahrávky.³⁹

Obrázek č. 12 - Vinylová deska s lidským popelem³⁹

B.3.7 Zkapalnění

Jedná se o proces "biologické kremace" kde dochází za přítomnosti mírné teploty, tlaku a chemikálie k rozkladu těla na průzračnou tekutinu o objemu přibližně jednoho litru. Tato resomace je až sedmákrát energeticky méně náročný než samotná kremace. Cena se pohybuje mezi patnácti a dvaceti tisíci korun českých. Tento způsob zkapalnění je znám již desítky let, první oficiální resomace proběhla až v roce 2010. Negativním prvkem, rušící pietu obřadu, je že spolu s lahví tekutiny dostanete pozůstalí i box s pozůstatky které nejsou přírodního rázu a nelze je rozpustit, jako plomby, kovové klouby, kardiostimulátor a další.⁴⁰

B.3.8 Vytápění domů

U moderních nově vnikajících krematorií lze realizovat enviromentální myšlenku a rekuperaci vzniklého tepla. Po světě lze najít desítky takových to zařízení, které pomáhají vytápět bazény, fitness centra, ale i obytné čtvrti. Z krematoria je odváděno odpadní teplo a hektolitry horké vody vzniklé v rámci filtračního procesu.

Tento způsob se dá jistě považovat za určitý způsob zneuctění památky zesnulých, ale jak příklad z Dánska ukazuje veřejnost se ráda přizpůsobí. Zde v roce 2012 proběhla vlna demonstrací, ale poté co se ukázalo, že odpadní energie šetří až 40% provozních nákladů šestisti vytápěných domácností, obdržela tato myšlenka mnoho ocenění a veřejností byla přijata.⁴¹

B.3.9 Darovat tělo vědeckým účelům

Chceme-li podpořit rozvoj vědy a pomoci získání zkušeností mladým lékařům můžeme své tělo darovat vědě. Tento způsob má i finanční výhodu. Celý proces kremace a následného předání urny pozůstalým platí vědecké zařízení, které tělo přebralo. Tělo bývá využíváno po dobu pěti až deseti let a poté je zpopelněno. Těla se umísťují do bazénů s formaldehydem a v případě potřeby jsou přemístěny na pitevnu.⁴² Je šlechetné pomoci, ale je i vhodná představa pro člověka co byl celý život neplavec, že bude plavat pět let například ve sklepeních Univerzity Karlovi? Jelikož se v konečném důsledku jedná o kremaci, je dopad na okolí ovlivněn způsobem naložením s popelem.

B.3.10 Splynutí s mořskými útesy

Tento projekt vznikl na podporu ekosystému ve snaze obnovit korálové útesy. Jedná se o ukládání uren do betonových struktur, které se působením mořských korálů za čas stanou útesem. V současné době může čtyř členná rodina mít vlastní útes přímo na Floridě za \$ 7495. Existují i levnější varianty pro méně početné rodiny či jednotlivce.⁴³ Jestliže předpokládáme funkčnost tohoto projektu, lze jeho nároky na území brát jako vhodný příklad dalšího využití a možnosti něco zlepšit.

Obrázek č. 13 - betonová struktura⁴³

B.3.11 Zavěšená rakev

Tento způsob je rozšířený zejména ve městečku Sagada ve Filipínách a v některých oblastech Číny a Indonésie. Jedná se o zachycení rakve do kamenné stěny pomocí železných tyčí. Pohled na rakve může být lehce děsivý, ale z hlediska nedostatku území se jedná o zajímavé řešení. Dnes se tento druh pohřbívání praktikuje hlavně z tradičních důvodů, které sahají více než 2000 let zpět.⁴⁴ Za tuto domu místním obyvatelům Sagady začalo docházet místo na skalách a dnes jsou zde pohřbeni pouze významní lidé místní komunity. Některé obce vhodně využily turistický rozruch, který vzbudil tento druh pohřbívání a mají ze svých hřbitovů i profit.

Obrázek č. 14 - Zavěšené hroby u obce Sagady⁴⁴

B.3.12 Válečné hroby

Jedná se druh hrobů, které nenesou jistou drobnou známku výstřednosti jako u předešlých případů. Jedná se o velmi běžný způsob pohřbů během válek, kdy padlí vojáci cizích i našich vojsk nachází pohřbení v blízkosti svých druhů. U válčných hrobů rozlišujeme hromadné válčné hroby, kde se nachází ostatky osob zahynulých v důsledku aktivní vojenské služby nebo v důsledku válčného zajetí, anebo ostatky osob které zahynuly v odboji či vojenské operaci během války a pietní místa připomínající tyto události.

Dle stránek Ministerstva obrany je v České republice ke dni 9. 5. 2018 eviduje 36 521 válčných hrobů z toho 22 811 hrobů s ostatky a 13 710 pietních míst. V České republice je systém péče upraven zákonem č. 122/2004 Sb. o válčných hrobech a dle tohoto zákona spadá pod Ministerstvo obrany.⁴⁵

Nároky na území jsou různé. Některé vojenská pohřebiště jsou součástí hřbitovů, jiná lze nalézt v krajině kde došlo k nešťastným okolnostem, pomníky nacházíme na náměstích obcí v kterých byli při bojích zapojeny či například v parcích kam jim lidé přináší rovněž květiny k připomenutí smutku a hrdinství. V každém případě nám připomínají padlé s jistou nadějí, že se poučíme z historie a zamezíme vzniku dalších takových místa.

C
KATALOG NAVŠTÍVENÝCH
HŘBITOVŮ

MAPA SVĚTA ZNÁZORŇUJÍCÍ UMÍSTĚNÍ JEDNOTLIVÝCH HŘBITOVŮ

LEGENDA HŘBITOVŮ

- 1) OLD CALTON BURIAL GROUND
- EINDBURGH - SKOTSKO
- 2) GREYFRAIS KIRKYARD
- EINDBURGH - SKOTSKO
- 3) TOMNAHURICH CEMETERY HILL
- INVERNESS - SKOTSKO
- 4) MOUNTAIN VIEW CEMETERY
- VANCOUVER - CANADA
- 5) CEMENTERIO GENERAL
- MERIDA - MEXICO
- 6) CEMENTERIO GEDERAL DE ALMUDENA
- CUSKO - PERU
- 7) CEMENTERIO SAN JOSE
- CUSKO - PERU
- 8) CEMENTERIO GENERAL EL ÁNGEL
- LIMA - PERU
- 9) MUSFO CEMENTERIO PRESBÍTERO MATÍAS MAESTRO
- LIMA - PERU
- 10) CITY OF MIAMI CEMETERY
- MIAMI - FLORIDA
- 11) CIMETIÈRE COMMUNAL
- MONTREUIL - PRANCIE
- 12) CEENTERI DE S'ARRACÓ
- S'ARRACÓ - ŠPANĚLSKO
- 13) CEMENTERIO DE SAN JUSTO
- MADRID - ŠPANĚLSKO
- 14) NOVÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV
- PRAHA - ČESKÁ REPUBLIKA
- 15) MUSLIMSKÁ ČÁST OLŠANSKÝCH HŘBITOVŮ
- PRAHA - ČESKÁ REP

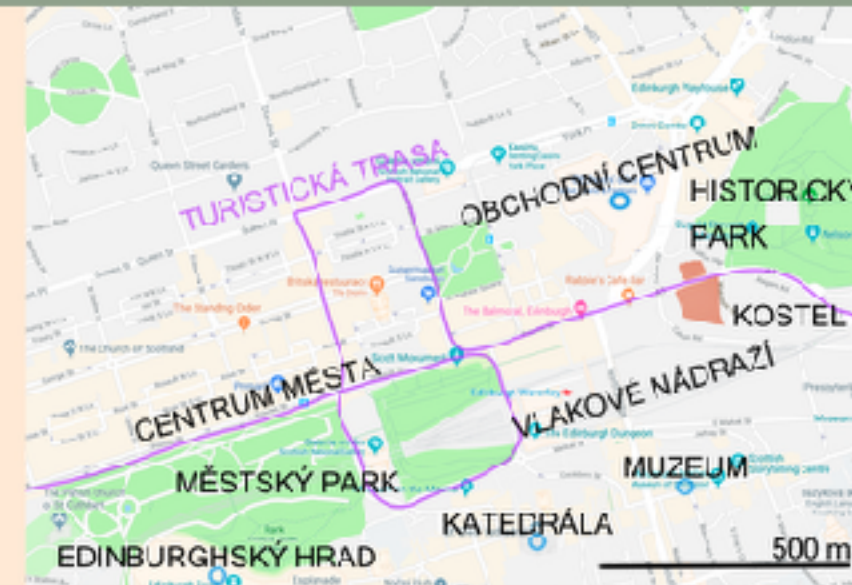
ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1718
Pohřbívání:	Neaktivní
Rozloha:	0,42 ha
GPS poloha:	55.9535414 N 3.1859861 W
Centrum:	800 m
Otevírací doba:	bez omezení

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Jedná se o starodávné pohřebiště ležící na spodních svazích kopce Calton Hill v severovýchodní části města Edinburgh. Spolu s budovami z 18., 19., a 20. století utváří charakter svahu. Pohřebiště bylo založeno mimo hranice města z důvodu přeplnění pohřebiště Greyfriars Churchyard (následující hřbitov v katalogu) v centru města. Jak se město rozrůstalo, rozšiřoval se i hřbitov. Po začlenění hřbitova do města a znemožnění jeho rozrůstání je v roce 1867 pohřbívání oficiálně pozastaveno. Pohřebiště bylo po sto letech od svého založení rozděleno díky stavbě ulice Waterloo Place na dvě části. Pohřebiště se nachází ve vlastnictví rady města Edinburgh a spolu s budovami mají v současnosti statut památkově chráněné budovy v kategorii A. Na hřbitově lze kromě řadových hrobů nalézt mnoho památníků významných osobností města Edinburgh, památník American Civil War Memoria (socha Abrahama Lincolna), památník řemeslníků či mauzoleum. V těsné blízkosti hřbitova nacházíme budovu hotelu a krajského úřadu. Na komunikaci rozdělující hřbitov je umístěna přímo před vchodem zastávka hromadné dopravy. Tato komunikace zároveň slouží jako turistická trasa k již zmíněnému Calton Hill. Díky umístění hrobů mnoha významných osobností je pohřebiště vyhledávanou turistickou lokací.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ VE SKOTSKU A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

The Burial and Cremation (Scotland) Act 2016
Listed building - category A (již zmíněno výše)

RODINNÁ MAUZOLEA

NÁHROBKY

RODINNÁ MAUZOLEA

PAMÁTNÍK + MAZOLEUM

ORTOFOTOMAPA 3D

HŘBITOVNÍ ZEĎ

PAMÁTNÍK ZLODĚJŮ

HROBKA

SOUSEDNÍ BUDOVY

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1559
Pohřbívání:	Neaktivní
Rozloha:	2,15 ha
GPS poloha:	55.9468022 N 3.1925961 W
Centrum:	600 m
Otevírací doba:	10:30 - 16:30

POPIS

Pohřebiště leží na jižním okraji Starého Města, tedy nedaleko centra Edinburghu, lze z něj tedy spatřit Edinburský hrad.

Pohřebiště, kromě kostela, vlastní rada města Edinburgh a společně s jeho památkami je nyní také označeno za památkově chráněnou budovu v kategorii A. Na ploše hřbitova lze nalézt náhrobní kameny menších hrobů, řadu úchvatných hrobek a památníků. Náhrobky jsou zde dvojitého typu - vztyčené v hlavě hrobu a vodorovné, vymezující plochu hrobu.

Zajímavostí je zapojení hřbitovní zdi do obvodového zdiva sousedních domů.

Hřbitov je spojen s legendou psa Bobbyho. Tento pes hlídal hrob svého pána po jeho smrti tak věrně a dlouho, že si vysloužil přezdívku Greyfriars Bobby a bronzovou sochu umístěnou u vchodu na pohřebiště.

Díky této legendě a tomu, že na hřbitově je pohřbena řada významných osobností, je hřbitov součástí turistické trasy.

V blízkosti hřbitova lze nalézt řadu kulturních objektů pozvedávající turistickou hodnotu místa.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ VE SKOTSKU A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

The Burial and Cremation (Scotland) Act 2016

Listed building - category A (již zmíněno výše)

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

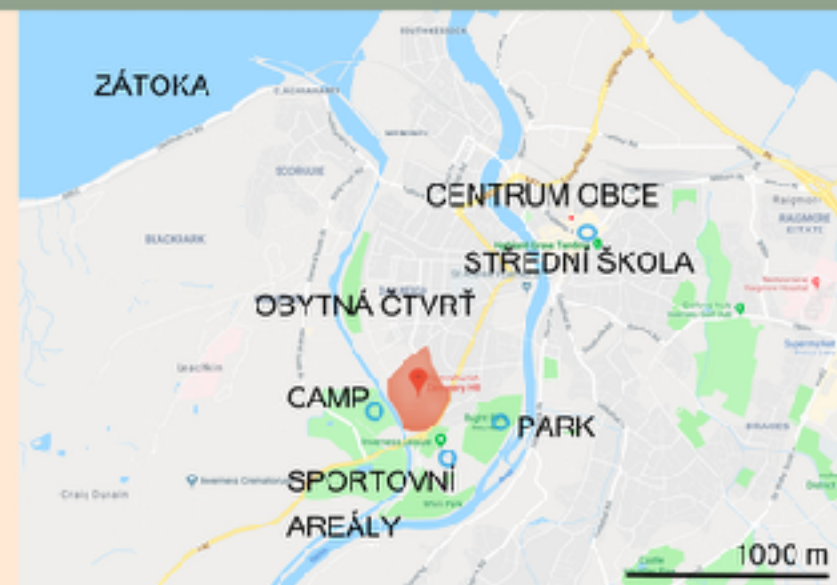
ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Kraj obce
Založeno:	1864
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	17,8 ha
GPS poloha:	57.4676139 N 4.2426239 W
Centrum:	1500 m
Otevírací doba:	8:00 - 19:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

HROBY A ZELEŇ

UKÁZKA HROBU

UKÁZKA PROSTŘEDÍ

POHLED DO ÚDOLÍ

POPIS

Kopec Tomnahurich je místními přezdíván jako "Kopec víl". Tento významný veřejný hřbitov z 19. století je ve městě Inverness významnou dominantou krajiny. Lze ho nalézt v jihozápadní části města vklíněný mezi komunikaci Glenurquhar Road, Caledonský kanál a vodní kanál. Pohřebiště bylo založeno na neúrodné půdě mimo město na severním úpatí kopce. S rostoucím městem se postupem času rozšířil i hřbitov, který obrostl stráně. Roku 1950 se hranice pohřebiště střetly s obytnou zástavbou a růst byl zastaven.

V dnešní době spadá pozemek pod správu městské rady v Inverness.

Díky nízké nadmořské výšce města je kopec Tomnahurich významným orientačním bodem s vynikající scénickou hodnotou.

Na hřbitově se nacházejí kromě obyčejných hrobů a hrobek také významné památníky, mauzolea či sochy andělů. Na nejvyšším bodě se nachází působivý válečný památník.

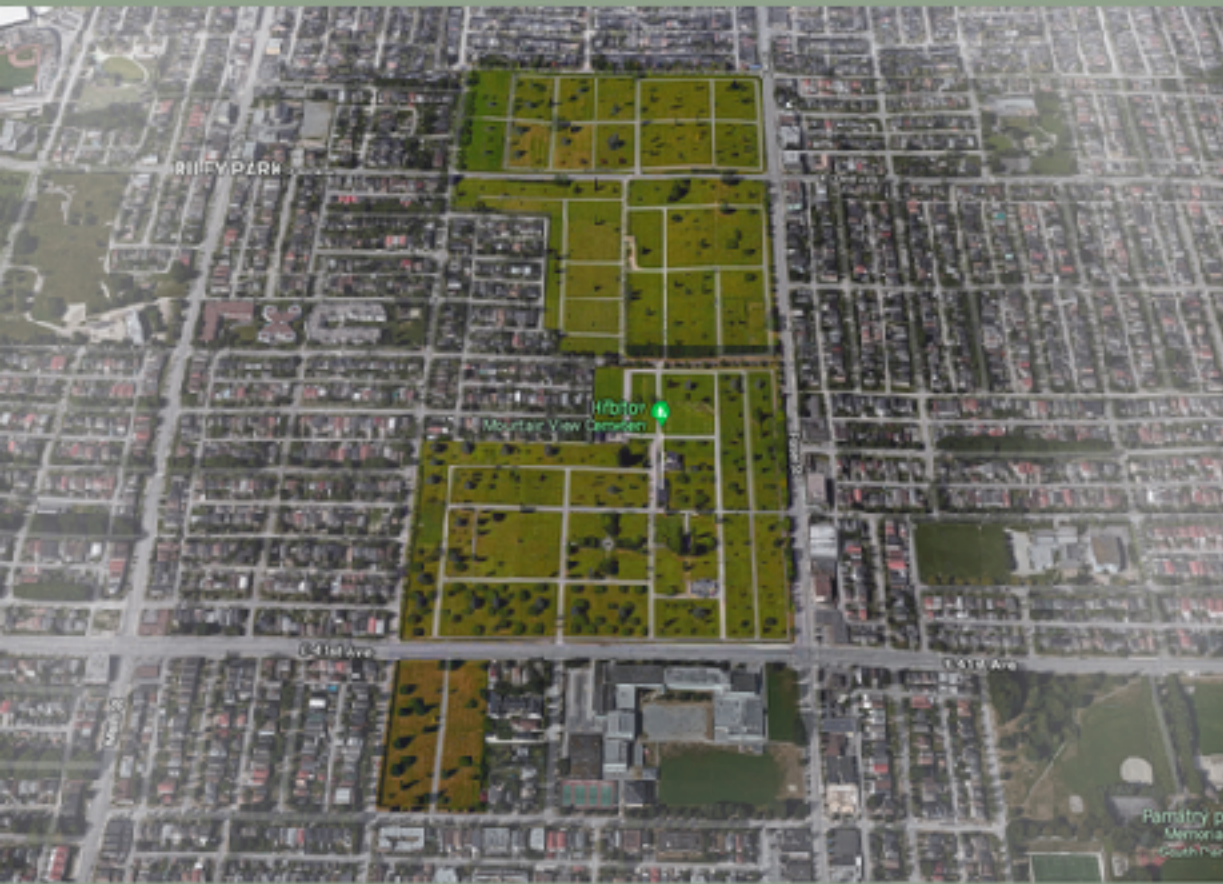
Díky umístění u vodního kanálu a jedinečného výhledu z kopce je pohřebiště vyhledávaným odpočinkovým místem obyvatel i projíždějících turistů.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ VE SKOTSKU:

The Burial and Cremation (Scotland) Act 2016

V rámci národní legislativy Torvean Landforms SSSI má lokalita mimořádnou hodnotu ochrany přírody.

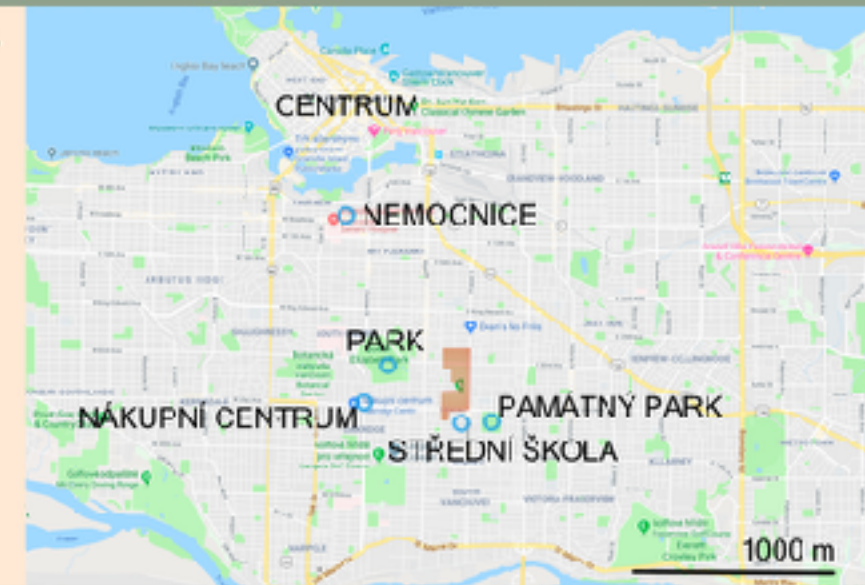
ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křes. Juda. Hinn.
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1886
Pohřbívání:	Aktivní
Rozloha:	44 ha
GPS poloha:	49.2371122 N 123.0922319 W
Centrum:	5500 m
Otevírací doba:	7:00 - 19:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Hřbitov Mountain View je jediným hřbitovem ve městě Vancouver, nacházející se v jeho středu. Svoji rozlohou vytváří jedinečný veřejný prostor zeleně v zástavbě města. Při pohledu na plochu pohřebiště bychom našli spíše prvky parku než hřbitova, a to i přes to, že se zde nachází více než 93 000 hrobů s více než 143 000 zemřelými.

Hřbitov má několik částí pojmenovaných podle okolností, za kterých se přikupovaly jednotlivé pozemky při rozrůstání hřbitova. Zároveň zde můžeme nalézt části určené jiným náboženským vyznáním, jako je judaismus či hinduismus, a úseky patřící různým národům, kam patří Čína nebo Japonsko. Rovněž zde nalézáme segmenty určené různým organizacím jako například Svobodným zednářům a válečným veteránům. Hřbitov má také více než 12 000 kanadských vojenských hrobů.

Na hřbitově lze nalézt mnoho roztroušených hrobů různých tvarů a velikostí, kolumbárií, památníků a staveb sloužících pro pohřební a náboženské účely.

Pohřebiště i díky chybějící hřbitovní zdi, která je zde nahrazena nízkým drátěným plotem, je opticky napojeno na strukturu města a často slouží jako místo pro rekreaci. Zasahuje přes tři bloky města a je obklopeno převážně zástavbou rodinných domů. V jižní části se nachází střední škola.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ V BRITSKÉ KOLUMBII, KANADĚ:

B.C. Reg. 289/2004 - Cremation, Interment and Funeral Services Act

POHLED ZE HŘBITOVA

KOLUMBÁRIUM

HINDUISTICKÝ ALTÁN

OBŘADNÍ SÍŇ

ORTOFOTOMAPA 3D

UKÁZKA HROBŮ

KOLUMBÁRIUM NA KOSTI

DVOJHROB

MAUZOLEUM

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1821
Pohřbívání:	Aktivní
Rozloha:	22,6 ha
GPS poloha:	20.9495525 N 89.6402556 W
Centrum:	2500 m
Otevirací doba:	8:00 - 17:00

POPIS

Jedná se o hlavní hřbitov města Merida. Leží na jih od centra a jde se o jeden z nejstarších hřbitovů v zemi.

Nacházíme zde více než 25 000 hrobů ve formě hrobů, hrodek, 73 mauzoleí, podzemních katakomb či kolumbárií určených pro nerozložené pozůstatky, jako je lebka a kosti. Hřbitov je rozdělen do několika sektorů rozdělených dle typů hrobů. Rovněž zde nacházíme řadu památníků určených různým skupinám, například památník socialistů. Na hřbitově se nachází i řada budov jako muzeum, malé obchody či toalety. Jde o velmi barevný a živý hřbitov. Středem pohřebiště prochází komunikace umožňující průjezd automobilů, které si zde zkracují svoji trasu přes město.

V roce 1821 vyšla vládní vyhláška, že všechny aktuální pohřebiště musejí být mimo hranice města, a tak byl tento hřbitov založen těsně za městem, které ho později obklopilo. V dnešní době je hřbitov zcela zaplněn a nové pohřbívání je možné pouze v sousedním hřbitově Panteon Florido, který je brán jako součást hlavního hřbitova.

I když je Merida označována jako město bohatých, je okolí hřbitova spíše v chudší zástavbě převážně domů k bydlení. Díky silné víře místních obyvatel tak hřbitov samotný působí honosněji než jeho okolí.

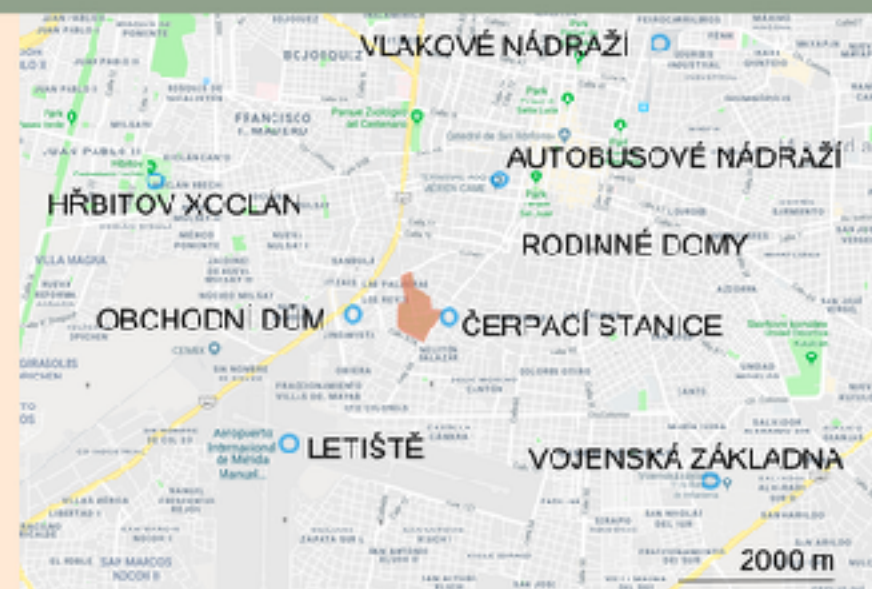
LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ V MEXICU A TOHOTO POHŘEBIŠTĚ:

Ley General de Salud (Obecné právo zdraví, Kapitola V - mrtvoly)

Zona de Monumentos Históricos - podpora Národního ústavu antropologie a historie.

Zona de Patrimonio Cultural - prohlášení města jako zóny kulturního dědictví

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1845
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	1,4 ha stará část 2,7 ha nová část
GPS poloha:	13.5269867 S 71.9874800 W
Centrum:	1500 m

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Pohřebiště se nachází v okrajové části města Cusco. Je vklíněno do meandru silnice vyšší třídy. Hřbitov je rozdělen na původní a novou část. Ta prvotní je obestavěna kamennou zdí, na které se nacházejí malby znázorňující vznik města. Z hygienických důvodů byl hřbitov založen na okraji města, které ho později obrostlo. Obsazenost původní části je stoprocentní. Většinou se jedná o nichu, v překladu „zed' stínů“. Dále zde nacházíme rodinná mauzolea a několik jednoduchých hrobů. Součástí hřbitova je i klášter San Augustín, který zároveň slouží jako muzeum.

Nová část je zastavěna minimálně a proběhla zde kvalitní výbava mobiliáře umožňující další vývoj. Zde se nachází několik zdí stínů a novodobých rodinných mauzoleí. Prostoru dominuje nová kaple. Okolní zástavbu tvoří z většiny rodinné patrové domy, které jsou typické pro chudší čtvrti. Před vchodem na hřbitov se nachází veřejné náměstí, kde se pravidelně konají trhy, také je zde zastávka MHD.

V okolí lze rovněž nalézt meziměstskou stanici autobusové dopravy, dvě čerpací stanice, vlakové nádraží, polikliniku či několik hotelů a hostinců.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘÍVÁNÍ V PERU A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

Stará část pohřebiště je vyhlášena jako národní kulturní památka

Ley 26298 - Ley de Cementerios y servicios Funerarios (technické a zdravotní podmínky pro pohřebiště)

D.S. 03-94 SA. - El reglamento de la ley de Cementerios y servicios Funerarios (služby ohledně kremace)

RODINNÁ MAUZOLEA

NICHU - ZED' STÍNŮ

VSTUPNÍ BRÁNA

KLÁŠTER A KAPLE

ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Okraj města
Založeno:	nezjistěno
Pohřbívání:	Aktivní
Rozloha:	25 ha
GPS poloha:	13.5467250 S 71.9887131 W
Centrum:	3500 m

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Jedná se o pohřebiště ležící na jihozápadním okraji města Cusco. Hřbitov je obklopen kolem kopce de Huancaro. Založení hřbitova bylo spjato s potřebou pohřbívání chudých, nemajetných obyvatel. Z tohoto důvodu je na pohřebišti patrný zmatek v umístění hrobů a hranic pohřebiště samotného. Dle rozhovoru pro televizi Inka Visión se osm hektarů ze hřbitovní plochy nachází v soukromém vlastnictví, kam se nekontrolovaně rozrostl.

Hřbitov se sestává hlavně z jednohrobů rozmístěných po kopci. U vchodu se nachází několik nichos čili „zdi stínů“. Hřbitov je nevybaven jakýmkoliv mobiliářem, kromě části u vchodu, kde lze nalézt základní prvky.

Přibližný odhad počtu hrobů je 8 000, z toho řada neregistrovaných.

V okolí hřbitova se nachází stavby určené pro bydlení, které svým nedokončeným stavem dotváří nepříliš vzhledné prostředí.

Hřbitov slouží hlavně pro pozůstalé a náhodný turista zde na ně působí nepatřičně.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ V PERU:

- Ley 26298 - Ley de Cementerios y servicios Funerarios (technické a zdravotní podmínky pro pohřebiště)
- D.S. 03-94 SA. - El reglamento de la ley de Cementerios y servicios Funerarios (služby ohledně kremace)

HROBY

NICHOS "ZEĎ STÍNŮ"

POHŘEBIŠTĚ

VSTUPNÍ BRÁNA

ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1956
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	32,7 ha
GPS poloha:	12.0461453 S 77.0064511 W
Centrum:	3800 m
Otevírací doba:	8:00 - 17:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

V českém překladu Andělský hřbitov byl otevřen z důvodu naplnění kapacit hřbitova Presbítero Maestro (následující hřbitov v katalogu), který se nachází v těsné blízkosti. Spolu se sousedním pohřebištěm vytváří jedinečný reprezentativní komplex zobrazující historii pohřívání v Peru.

V současné době se jedná o nejdůležitější aktivní hřbitov v Limě a po hrobových místech je zde vysoká poptávka, i přes to, že na okrajích města vznikají soukromá kvalitní pohřebiště. V plné kapacitě hřbitova je zde vystavěno 100 000 výklenků v 616 pavilonech systému nicho. Na hřbitově je umístěno jediné krematorium ve městě, které zde bylo vystavěno v roce 2000. Dále lze najít kapli, pavilony, hrobky, mauzolea, obyčejné hroby či prostory pro pitvy a chladicí komory. Všechny stavby jsou systematicky uspořádány a vytváří jedinečný prostor doplněný zelení, která se v okolí téměř nevyskytuje. Zalévání zeleně je zhotoveno systémem zavlažovacích kanálků.

V okolí se kromě zmíněného pohřebiště nalézají především chudé čtvrti domů určených pro bydlení a podobně jako u jiných příkladů je hřbitov neudržovanější a nejvzhlednější stavbou v okolí.

Díky všem těmto aspektům a silné náboženské víře je prostor pohřebiště velmi navštěvován, což dokazují i vzniklé služby před vchodem, například obchody s občerstvením nebo telefonní automat. Pohřebiště spadá pod správu s názvem Charitativní společnost Lima.

LEGISLATIVA TYKAJÍCÍ SE POHŘÍVÁNÍ V PERU:

- Ley 26298 - Ley de Cementerios y servicios Funerarios (technické a zdravotní podmínky pro pohřebiště)
- D.S. 03-94 SA. - El reglamento de la ley de Cementerios y servicios Funerarios (služby ohledně kremace)

KAPLE

PROSTOR POHŘEBIŠTĚ

MAUZOLEA

NICHO "ZEĎ STÍNŮ"

ORTOFOTOMAPA 3D

PANTEON PRÓCERES

MAUZOLEUM

PROSTOR HŘBITOVA

SOCHA ANDĚLA

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1808
Pohřívání:	Neaktivní
Rozloha:	16,8 ha
GPS poloha:	12.0422028 S 77.0071789 W
Centrum:	4700 m
Otevírací doba:	8:30 - 14:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Toto místo je označováno jako kniha historie, umění a kultury, znázorňující dvě století dějin Peru. Jedná se o nejstarší hřbitov ve městě Lima. Leží zde těla prezidentů, spisovatelů a dalších významných osobností země. Díky tomu slouží pohřebiště v současné době jako muzeum, ve kterém lze nalézt největší soubor pohřebních soch 19. století v Latinské Americe.

Na hřbitově se nachází přes 850 mauzolej, mnoho památníků, hrobů typu nicho, klasických hrobů či soch andělů.

Po naplnění kapacit bylo založeno v těsné blízkosti Cementerio El Ángel (předchozí hřbitov v katalogu).

Hřbitov je jako národní památka přísně střežen stráží, což je na hřbitovech neobvyklé.

Charakter okolí tvoří chudší zástavba domů k bydlení a přítomnost pohřebiště danou hodnotu místa výrazně navyšuje.

Hřbitov je jedním z turisticky nejnavštěvovanějších místem města.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘÍVÁNÍ V PERU A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

V seznamu UNESCO je Historické centrum Limy a tento hřbitov je jeho důležitou součástí

Ley 26298 - Ley de Cementerios y servicios Funerarios (technické a zdravotní podmínky pro pohřebiště)

D.S. 03-94 SA. - El reglamento de la ley de Cementerios y servicios Funerarios (služby ohledně kremace)

ORTOFOTOMAPA 3D

ŽIDOVSKÁ ČÁST

KOMUNIKACE

VOJENSKÉ HROBY

MAUZOLEUM

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1887
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	4 ha
GPS poloha:	25.7934114 N 80.1927836 W
Centrum:	2500 m
Otevírací doba:	8:00 - 17:00

POPIS

Městský hřbitov se nachází na severním okraji centra a byl založen v roce 1887, tedy rok po založení města. Pohřebiště bylo původně rozděleno na části pro lidi bílé, čemé barvy pleti a pro židy. Pozemek je majetkem jednotlivých osob a v současné době je vlastnictví důležitým kritériem umožňujícím pohřbení. Hřbitov byl založen přibližně 500 metrů od bývalého centra města.

V současné době se jedná o přehlížený pozemek s menším počtem návštěv, přesto je udržovaný a veřejnosti přístupný.

Na hřbitově lze nalézt z většiny jednohroby označené svislou či vodorovnou náhrobní deskou, několik mauzoleí, židovskou část, která je obestavěna vlastní zdí, vojenské hroby a budovu pro technické zázemí. I přes velký počet pohřbených těl připomíná hřbitov svým vzhledem kvůli nedochovanosti náhrobků spíše park.

V okolí pohřebiště se nachází dva parky a různorodá zástavba, která hřbitovem není nijak ovlivněna.

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ NA FLORIDĚ A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

Hřbitov je v U.S. National Register of Historic Places

Chapter 497 - The Florida Statutes 2018 (stanovy o pohřbívání)

ORTOFOTOMAPA 3D

POHLED ZE HŘBITOVA HROBY

VOJENSKÉ HROBY

VOJENSKÝ PAMÁTNÍK

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1826
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	12 ha
GPS poloha:	48.8614/81 N 2.4509475 E
Centrum:	600 m
Otevírací doba:	8:30 - 17:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Hřbitov se nalézá v blízkosti centra města. Jedná se o hlavní hřbitov městské části Montreuil, která je včleněna do zástavby Paříže. Původní plocha hřbitova v roce 1970 byla zaplněna, a tak se rozrostl o východní část, která je oddělena komunikací.

Pohřebiště je rozděleno na jednotlivé úseky dle charakteru jednotlivých hrobů. U části pohřebiště s náhrobků padlých vojáků se nachází monument věnovaný obětem války. Jedná se o velkolepou zeď se sochou anděla. Dále zde po obvodu nacházíme mauzolea. Zbylé části hřbitova jsou rozděleny na jednhroby, dvouchroby a další mauzolea. V nové části pohřebiště se nachází rovněž kolumbária. Severní a jižní část je ohraničena stavbami určenými pro bydlení. V jižní části se jedná o čtyři výškové budovy narušující pietní charakter místa. Východní část hraničí s parkem, který umožňuje budoucí růst hřbitova. Díky umístění hrobů mnoha významných osobností a přilehlému parku je pohřebiště vyhledávanou lokací.

Pohřebiště s parkem spadá do prvků systému územní stability a nachází se zde dvě lokality soustavy Natura 2000.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘEVÁNÍ VE SKOTSKU A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

Natura 2000 - dvě lokality (již zmíněno výše)

Loi du 15 novembre 1887 sur la liberté des funérailles (zákon o svobodě pohřbu)

ORTOFOTOMAPA 3D

NICHO "ZEĎ STÍNŮ"

POHLED NA HŘBITOV

VSTUP A PARKOVIŠTĚ

PAMÁTNÍK

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Extravilán
Založeno:	Nezjištěno
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	0,2 ha
GPS poloha:	39.5807078 N 2.3792961 E
Centrum:	1200 m
Otevírací doba:	8:00 - 20:00

POPIS

Pohřebiště leží necelý kilometr západně od města s'Arracó poblíž hlavní komunikace. Jedná se o jedno z nejmenších pohřebišť tohoto katalogu. Svoji velikost ovšem nahrazuje jeho vzhled a funkčnost. Hřbitov je ve velmi zachovalém stavu a je zde patrná snaha o maximální využití prostoru.

Na pohřebišti nacházíme především hroby systému nicho a několik památníků. Severní část pohřebiště byla rozšířena o nové hroby. Nutno podotknout, že nová část jistě plní svoji funkci, ovšem vytratil se duch místa, který je na té původní patrný.

Samotný hřbitov leží v prostředí lesa, s kterým se vzájemně nenarušuje. Kolem pohřebiště vede několik turistických stezek, které využívají především vyznavači horských túr. U hřbitova je umístěna zastávka městské hromadné dopravy.

Hřbitov náleží pod správu města s'Arraco.

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBIVÁNÍ VE ŠPANĚLSKU:

Ley 49/1978, de 3 de noviembre, de Enterramientos en Cementerios Municipales (zákon o pohřebištích)

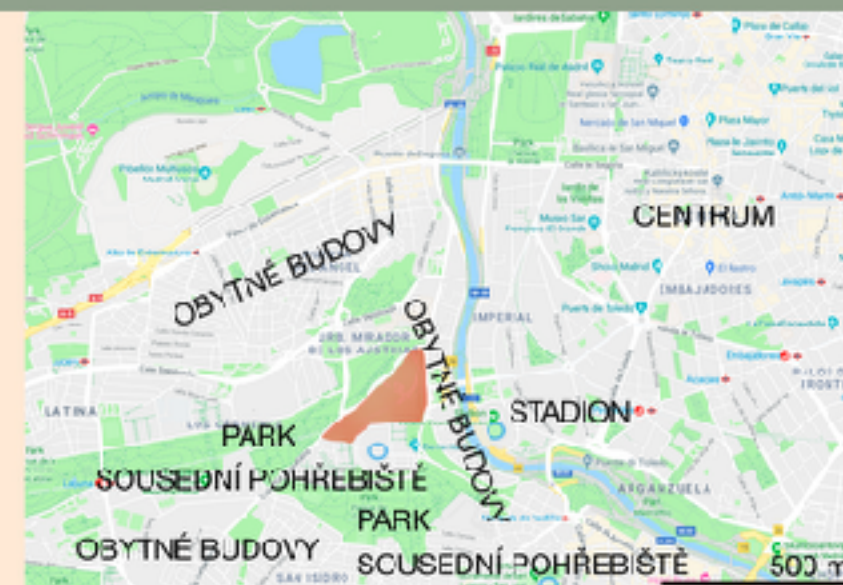
ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Křesťanství
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1811
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	11,9 ha
GPS poloha:	40.4006103 N 3.7274886 W
Centrum:	2500 m
Otevírací doba:	9:00 - 15:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Pohřebiště je celým názvem Cementerio de la Sacramental de San Justo, San Millán y Santa Cruz. Tento název se dnes již nepoužívá, ale slouží jako odkaz do historie, že se pohřebiště skládá ze tří částí, které dnes již působí jako jeden hřbitov. Jedná se o jeden z nejhonosnějších hřbitovů Madridu. Leží na svahu směřující k řece na západě. Svoji vysokou hřbitovní zdí je zcela odděleno od okolního dění.

Nalézáme zde vysoký počet velkolepých jednohrobů, dvojhrobů, mauzoleí, nichos, kolumbárií, památníků, soch andělů a světců či například panteon určený spisovatelům a umělcům a kapli. I přes jistě překročenou kapacitu působí toto místo klidně a je zde patrný řád, dle kterého byl hřbitov vystavěn.

Pohřebiště sousedí přes hřbitovní zeď s hřbitovem San Isidro. V blízkém okolí se nachází ještě několik dalších pohřebišť a parků. Nejbližší budovy jsou většinou určeny pro bydlení.

Díky blízkosti řeky, dalších hřbitovů a parků je tato oblast vyhledávána pro odpočinkové chvíle.

PAMÁTNÍK

HROBKY

HROBKY

KOLUMBÁRIUM

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘÍVÁNÍ VE ŠPANĚLSKU:

Ley 49/1978, de 3 de noviembre, de Enterramientos en Cementerios Municipales (zákon o pohřebištích)

ORTOFOTOMAPA 3D

MAUZOLEUM

OBŘADNÍ SÍŇ + ZEĎ

PAMÁTNÍK

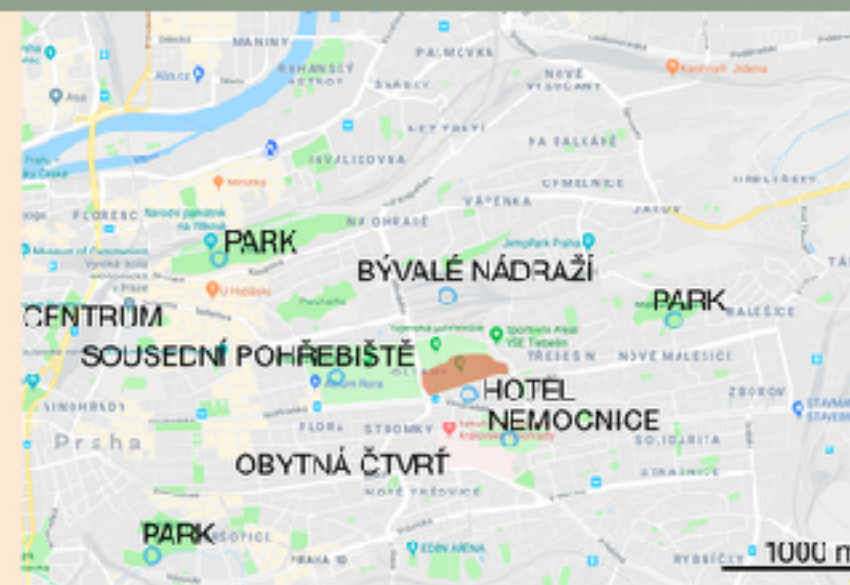
NÁHROBKY

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Judaismus
Umístění:	Intravilán
Založeno:	1890
Pohřívání:	Aktivní
Rozloha:	11,5 ha
GPS poloha:	50.0805186 N 14.4773794 E
Centrum:	3000 m
Otevírací doba:	9:00 - 17:00

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

POPIS

Hřbitov s nespočty uměleckými hodnotami se nachází na Olšanech a tvoří samostatnou část komplexu Olšanských hřbitovů. Svoji velikostí se jedná o největší židovský hřbitov v České republice. Byl založen kvůli naplnění kapacit Starého žižkovského židovského pohřebiště. V roce 1933 se pohřebiště opět z důvodu nedostatku místa rozrostlo. Dnes se odhaduje dostatečná kapacita na následujících sedmdesát let. Je to jedno z deseti aktivních židovských pohřebišť v České republice a jediné v Praze.

Na hřbitově se kromě klasických hřbitovních hrobů nachází i rodinné hrobky, řada památníků, například památník obětem holokaustu, dvě obřadní síně, takzvaný dům očišty, márnice a budovy sloužící jako technické zázemí obsluhy hřbitova. Na hřbitově lze nalézt i prostor pro uložení popela zesnulých, který není typický pro tradiční principy židovského náboženství. Pohřebiště je přehledně rozděleno do hřbitovních oddělení.

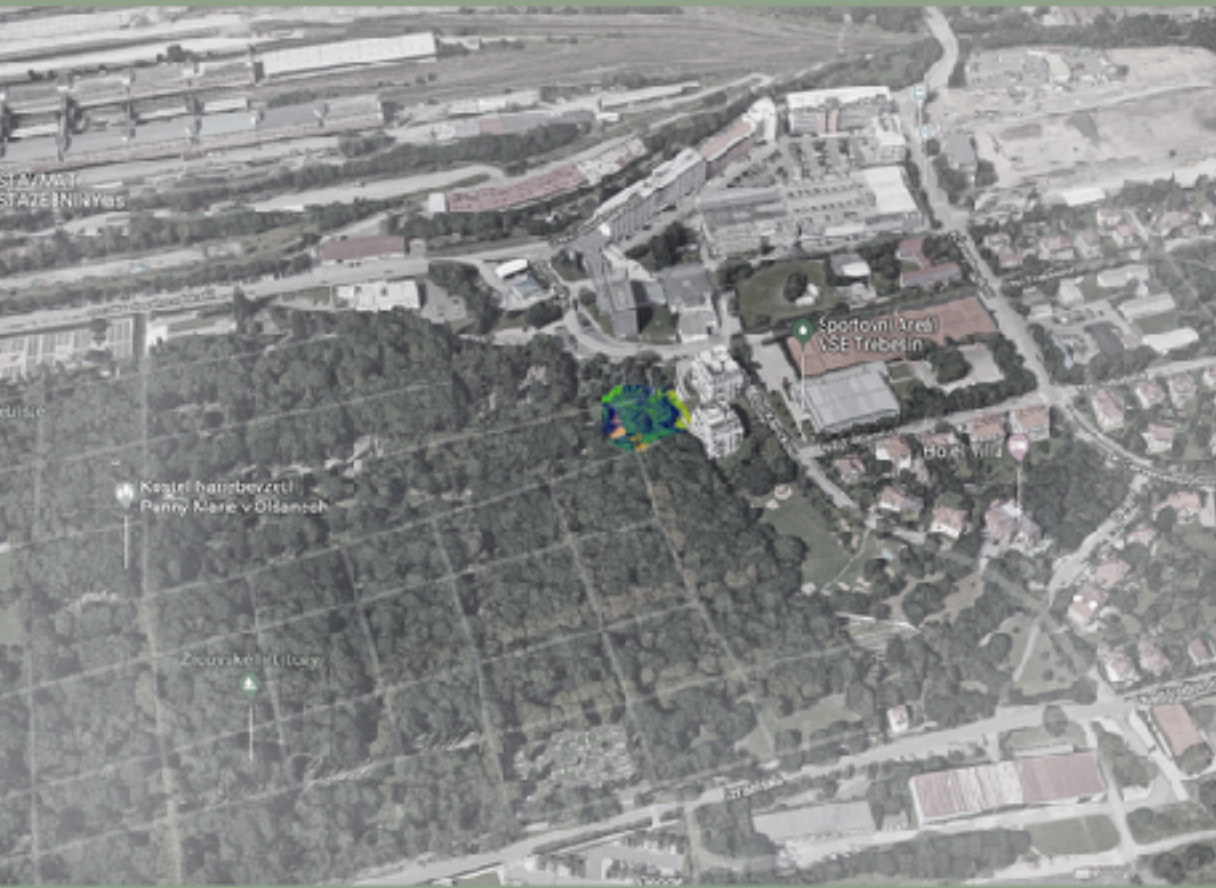
Díky poměrně vysoké zdi je zaručen na hřbitově klid a jeho okolí není nijak ovlivněno. Pohřebiště je často navštěvováno turisty na procházce, kteří by ovšem měli dodržovat základní pravidla pohřebiště, mezi něž patří například mít pokrývku hlavy a zdržovat se požitku jídla, pití či kouření. V okolí se nachází již zmíněné Olšanské hřbitovy, stanice metra, hotel a zástavba domů určených k bydlení.

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘÍVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE A POHŘEBIŠTĚ SAMOTNÉHO:

Hřbitov vyhlášen za kulturní památku

256/2001 Sb. - Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů

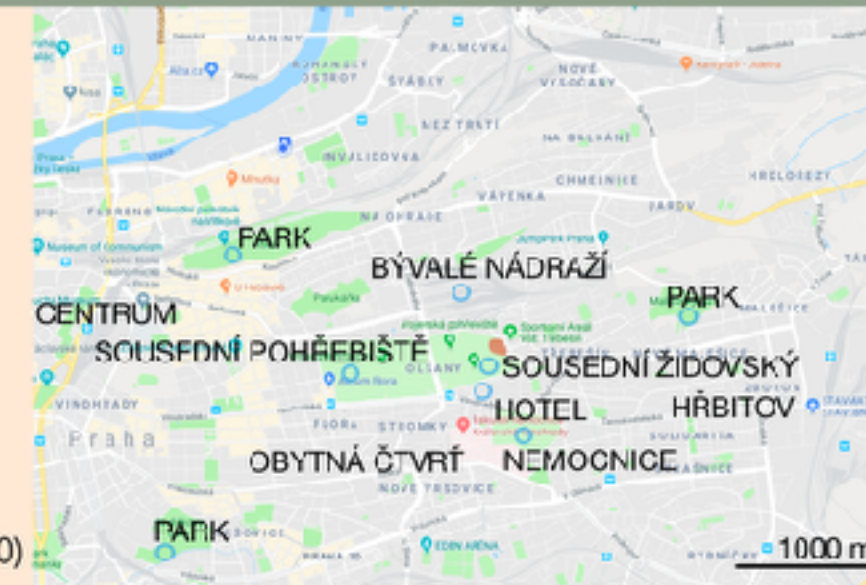
ORTOFOTOMAPA 3D

ZÁKLADNÍ INFORMACE

Vyznání:	Islám
Umístění:	Intravilán
Založeno:	2004
Pohřbívání:	Aktivní
Rozloha:	0,2 ha
GPS poloha:	50.0820722 N 14.4789400 E
Centrum:	3500 m
Otevírací doba:	9:00 - 17:00 (19:00)

POLOHA V OBCI

UMÍSTĚNÍ

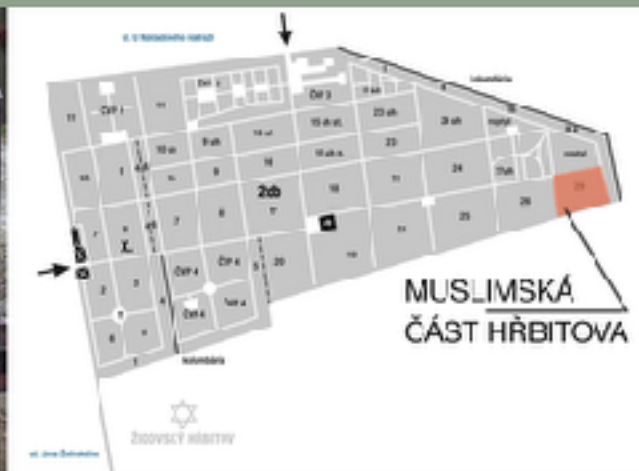
POPIS

Jedná se o malou část Olšanských hřbitovů vyhrazenou pro pohřbívání muslimských občanů. Její nalezení není snadné ani za pomoci internetu, což je nejspíše zapříčiněno z obavy znesvěcení pohřebiště. Toto místo je jedním ze tří muslimských hřbitovů v České republice. I přesto se na tomto pohřebišti nachází pouze několik jednotek typických hrobů. Tento fakt je pravděpodobně způsoben tím, že se nejedná o oficiální muslimské pohřebiště, které by zaručovalo trvalou nenarušenost místa. Je umístěno ve východním rohu pohřebiště, rovněž z důvodu skrytosti místa.

HROBY

UMÍSTĚNÍ POHŘEBIŠTĚ

NÁHROBNÍ KÁMEN

HROBY

LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE POHŘBÍVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE:
256/2001 Sb. - Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů

D
MANUÁL K NÁVRHU HŘBITOVŮ
S OHLEDEM NA NÁBOŽENSKÉ
ZVYKLOSTI

V České republice lze nalézt, dle aktivní mapy pohřebišť v ČR volně dostupné na stránkách pohřebiště.cz, 5799 pohřebišť, tedy jen o něco nižší počet než obcí. Dalo by se tedy říci, že nové hřbitovy nebudou třeba, ale opak je pravdou. Díky přesunu obyvatel do periférií a zakládání měst na zelené louce vzniká potřeba pohřbívání, a tedy i potřeba nových hřbitovů.

U hřbitovů dochází i k určité obnově hřbitovních míst. Když rodina vymře, nebo přestane platit nájemní místo, je po čase toto místo předáno dál. Tento postup ovšem v některých obcích nestíhá plně pokrývat požadavky na umístění. Jen pro představu, v České republice každou hodinu zemře třináct lidí, což je 114 500 lidí ročně. Dá se tedy říci, že v České republice zemře ročně jeden Olomouc.

Důležité je říci, že roste zájem i o jiný typ pohřebišť. Od 9. dubna 1919, kdy vešel v platnost nový zákon o pohřbívání ohněm, tedy kremací, se počet lidí volící tuto možnost neustále zvyšuje. Tento jev je patrný zejména ve velkých městech na území Čech. Například v Praze tento fenomén volí 96 % obyvatel. Je tedy nasnadě přizpůsobit tomuto jevu hřbitovní prostor.

Nevzniká ovšem potřeba nových hřbitovů pouze pro původní obyvatele, ale k vzhledem ke globalizaci jsou třeba nová pohřebišť i pro náboženské kultury, které v naší společnosti zaujímají určitý podíl. Jelikož každá náboženská kultura je jiná, klade i jiné nároky na pohřební rituály a pohřební prostory. Účelem tohoto manuálu je právě i zhodnotit hlediska jiných náboženských kultur. V tomto manuálu jsou zpracována křesťanská, judaistická, muslimská, hinduistická a buddhistická hlediska na ideální hřbitov v České republice.

OBSAH MANUÁLU

LEGISLATIVNÍ KROKY	46	A. HROB	71
D. 1. POŽADAVKY JEDNOTLIVÝCH NÁBOŽENSKÝCH KULTUR	47	B. HROBKA	72
D.1.1 KŘESŤANSTVÍ	48	C. URNOVÝ HROB	72
D.1.2. ISLÁM	49	D. KOLUMBÁRIUM	73
D.1.3. HINDUISMUS	50	E. ROZPTYLOVÁ LOUČKA	74
D.1.4. BUDDHISMUS	51	F. VSYPOVÁ LOUČKA	75
D.1.5. JUDAISMUS	52	G. LES VZPOMÍNEK	76
D. 2. ARCHITEKTONICKÝ NÁVRH	53	H. HROMADNÝ HROB	76
D.2.1. USPOŘÁDÁNÍ	55		
A. POLOHA	55		
B. VELIKOST	56		
C. HRANICE A ROZHRANÍ	56		
D. CESTY	57		
E. HŘBITOVNÍ PLOCHY	61		
D.2.2. MOBILIÁŘ	62		
A. MÍSTO K SEZENÍ	62		
B. NÁDOBY NA ODPAD	63		
C. ZDROJ VODY	63		
D. ORIENTAČNÍ SYSTÉMY	64		
E. OSVĚTLENÍ	65		
F. MOBILIÁŘ VSTUPU	65		
D.2.3. VEGETAČNÍ A KRAJINNÉ PRVKY	66		
A. VEŘEJNÁ ZELEŇ	66		
B. SOUKROMÁ ZELEŇ	67		
C. VODNÍ PLOCHY	68		
D.2.4. BUDOVY	69		
D.2.5. HROBOVÉ MÍSTO	70		

LEGISLATIVNÍ KROKY

Každá realizovatelná budova v České republice musí splňovat určité legislativní podmínky, které zaručují správnost a legalnost samotného návrhu i výstavby. Tyto kroky nejsou často jednoduché a jejich splnění vyžaduje nemálo času.

Jinak tomu není ani v případě návrhu hřbitova. Při návrhu hřbitova je nutné mít na paměti zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, který byl změněn zákonem č. 193/2017 Sb. Zároveň je mít na paměti stavební zákon č. 183/2006 Sb., o území a stavebním řádu.

Prvním aspektem je rozhodnutí, zda chceme hřbitov veřejný, či neveřejný. Rozdíl při samostatném návrhu nemusí být patrný, jedná se spíše o vlastnické poměry a vnitřní řád pohřebiště.

Nové veřejné pohřebiště vzniká na návrh zřizovatele. Tedy na návrh obce, náboženské společnosti či registrované církve, a to na pozemku v jeho vlastnictví. Na neveřejné pohřebiště smí podat návrh pouze registrovaná církev a náboženská společnost, která se stává i jeho provozovatelem.

Následující kroky shrnují postup pro veřejné pohřebiště.

I. Územní plán

Zřizovatel musí zajistit schválení územního plánu, ve kterém je pamatováno na veřejné pohřebiště. Umístění nového pohřebiště v územním plánu probíhá na základě rozhodnutí o změně využití území.

II. Hydrogeologický průzkum

Zřizovatel nechá zřídit odbornou firmou hydrogeologický průzkum, na jehož základě krajský hygienik určí tlecí dobu a maximální hloubku hrobů a hrobek.

III. Souhlas krajské hygienické stanice

Zřizovatel musí požádat krajskou hygienickou stanicí o souhlas s provozováním veřejného pohřebiště. V žádosti udává zamýšlený druh pohřbívání a hydrologický průzkum s vyjádřením hygienika.

IV. Rozhodnutí stavebního úřadu

Zřizovatel podá žádost o územní rozhodnutí na příslušný stavební úřad. Dokládá rovněž tyto přílohy:

- schválený územní plán s navrženým pohřebištěm,
- projektovou dokumentaci,
- souhrnná stanoviska příslušná ORP, a to z
 - oboru životního prostředí s ohledem na ochranu přírody,
 - silničního správního úřadu s ohledem na případné napojování na pozemní komunikace,
 - vodohospodářského úřadu,
 - oboru územního plánování,
- stanovisko vlastníků dopravní a technické infrastruktury,
- vyjádření susedů,
- stanovisko hasičů v případě umístění budov,
- stanovisko správce vodního toku, je-li nějaký poblíž, s ohledem na ochranné pásmo,
- stanovisko drážního úřadu, vede-li v těsné blízkosti tratí,
- vyjádření archeologů, zpravidla v blízkosti naleziště.

V. Zápis do katastru

Na základě územního rozhodnutí je nutné nechat provést zápis na katastrálním úřadu. Pozemek musí být označen jako **hřbitov** či **urnový háj**, a to s ohledem na způsob využití.³

VI. Architektonický návrh

Tato část bude rozebrána v následujících kapitolách.

D.1.
POŽADAVKY JEDNOTLIVÝCH
NÁBOŽENSKÝCH KULTUR

D.1.1 KŘESŤANSTVÍ

Křesťanské hřbitovy v České republice uvažujeme jako standard našich hřbitovů. Lze tedy požadavky na křesťanský hřbitov označit jako požadavky na hřbitov v České republice. Tyto požadavky jsou více přiblíženy v následující kapitole B. 2. Architektonický návrh, která je součástí tohoto manuálu.

Při mapování hřbitovů na vlastních cestách i z nečtených zdrojů je jasná podobnost křesťanských hřbitovů. Každý hřbitov má jasně vymezené hranice, nejčastěji **hřbitovní zdí** či jinou bariérou s ohledem na historii pohřebiště. Jednoznačně lze říci, že historická pohřebiště mají honosné zdobené zdivo, které je u moderních hřbitovů často nahrazeno jen drobnou zídou, či dokonce drátěným plotem. To samé platí o vstupu na hřbitov čili **hřbitovní bráně**.

Základním prvkem křesťanských hřbitovů jsou **hroby** pro uložení těl. Tyto hroby se přizpůsobují tradicím a kultuře dané společnosti. V evropských zemích nacházíme tradiční rakvové hroby a hrobky. Ve Střední a Jižní Americe nacházíme též křesťanské hřbitovy s hroby, ovšem rozdílné svojí konstrukcí i barevností.

Dle křesťanských tradic tedy pohřbíváme tělo v rakvi. Tento fakt má za důsledek velké nároky na **plochu** hřbitovů, **přístup** ke hrobům, kdy je nutno rakev snadno k hrobu dopravit. Tělo je v České republice zvykem pohřbívat do týdne od skonu, je tedy potřeba zamezit po tuto dobu jeho rozkladu.

Křesťanské hřbitovy jsou tradičně plné květin a zeleně, je tedy zapotřebí zhotovit zdroje technické **vody**.

Rovněž křesťanství připomíná vzpomínání na zemřelé, hřbitovy jsou to tedy místa, kam lidé chodí strávit čas s mrtvými, umísťujeme zde proto **místa k odpočinku**.

V docházkové vzdálenosti je vhodné zhotovit místo pro náboženské rituály, jako je pohřeb či modlitba za mrtvé. Takové místo může být **kaple** či **kostel**. Na hřbitovech je zvykem zřizovat náboženské symboly jako **sochy** andělů či Ježíše Krista.

D.1.2. ISLÁM

V České republice byl první muslimský hrob zřízen v Třebíči roku 1994. V roce 2004 byl muslimskému hřbitovu vyčleněn roh Olšanských hřbitovů v Praze, toto pohřebiště je ovšem neoficiální a k pohřbívání zde dochází s nevyhovujícími požadavky věřících. V Olomouci - Černovírově najdeme pohřebiště muslimských vojáků z dob první světové války.³

Islamisté se již několikrát pokoušeli o zřízení neveřejného pohřebiště. Islámská obec již vlastní i vhodné pozemky, ovšem pokaždé se ze žádosti o povolení pohřebiště stala politická aféra a k souhlasu obec nikdy nedostala svolení.⁴⁶

Dle islámské víry smí být uložen pouze jeden zesnulý do jednoho hrobu, vznikají tedy větší nároky na prostor. Toto pramení zejména z myšlenky nenarušovat mrtvé v zemi při jejich čekání na vzkříšení. Stejně jako v judaismu je tedy žádoucí, aby pozemek vlastnila islámská obec zaručující jeho stálost.

Každý hrob musí být ohraničen po celém svém obvodu, aby nedocházelo k narušení piety místa. V hlavě hrobu se nachází pohřební kámen. Orientace hrobových míst má umožnit natočení hlavy směrem k Mekce.

Věřící neuznávají vzhlížení k náboženským symbolům, proto je vhodné, aby případný sousední pozemek nenarušoval pietu tohoto místa.

V České republice je vhodné kvůli bezpečnosti vyhradit pro pohřebiště spíše nevýrazné místo. Na hřbitově by se neměly nacházet stromy.

D.1.3. HINDUISMUS

Hinduistická víra ukládá pohřeb žehem na otevřeném ohni s následným přesunutím ostatků do řeky, nejlépe Gangy. V našich podmínkách jsou věřící ochotni přistoupit k občanskému pohřbu, tedy kremaci. Popel s urnou poté buď odvázejí do svaté řeky Gangy, nebo je vysypán na našem území, a to nejlépe do řeky. K takovému úkonu by dle platné české legislativy mělo být vydáno povolení od správce toku.⁴⁷

Z těchto důvodů je žádoucí při navrhování multikulturního hřbitova tento hřbitov umístit poblíž toku řeky a zhotovit zde vhodné pietní místo. V teoretické rovině by bylo žádoucí domluvit se správcem toku na maximální možné frekvenci rozsypu popelu z důvodu ušetření podávání žádosti při každé ceremonii.

Jelikož dle hinduistických tradic se jiná varianta nepřipouští, neklade tato víra jiné podmínky k navržení pohřebiště.

D.1.4. BUDDHISMUS

Je třeba říci, že buddhisté mají velký zájem o budování hřbitovů na území Evropy. Při konzultaci s panem Mgr. Martinem Červeným, bývalým ředitelem Správy pražských hřbitovů, jsme se dostali na toto téma a dle jeho slov ho sám dokonce představený buddhista vyhledal a vedli spolu jednání o zhotovení hřbitova na území Prahy.⁴⁶

Buddhistická víra je založena na rovnováze, která je znázorněna různými symboly. Jedním z takových je **kruh**. Proto buddhisté preferují hřbitovní prostor vymezený kruhem. (V Praze usilovali o zhotovení hřbitova v rámci hřbitovního komplexu v Ďáblicích, který je půdorysně situován do kruhů.) Je velká snaha o zhotovení hřbitova se správným uspořádáním dle proudící psychologické energie.

Dalším důležitým prvkem pohřebiště je "stůpa". Jedná se o nepřístupnou stavbu umístěnou uvnitř zmíněného kruhu. Uvnitř stavby bývají ukryty vzácné předměty jako pozůstatky Buddhy nebo dalších svatých či alespoň svaté tety.

Dle příkladu z Drážďan se hřbitovy vymezují zejména modlitebními místy a sochami uctívaných. Rovněž je vhodné rozmístit po hřbitově lavice na sezení a zdroj vody. Hřbitov by měl co nejvíce oplývat zelení.⁴⁸

Buddhisté následují po vzoru Buddhy kremaci. Nelze říci, že by věřící významně preferovali rozsyp, vsyp, či uložení. Dá se předpokládat dle původních asijských hřbitovů, že i tento bude postupně zaplněn mohylami uchovávanými popel zesnulých. A zároveň zde budeme moci spatřit pozůstaté při loučení a následném rozptylu, či vložení urny do kolumbária.

Buddhistické hřbitovy v Asii se vyznačují symbolem svastiky, která je zde vyobrazena ve velkém počtu. V evropských poměrech věřící ustoupili tomu, že pro nás má poněkud jiný význam, který by byl pochopen zcela jistě jinak. Z tohoto důvodu se na místních buddhistických hřbitovech svastiky nenachází. Díky tomuto vstřícnému rozhodnutí mají buddhisté větší klid, co se bezpečnosti hřbitova týče.

Jak již bylo zmíněno, hřbitov by měl oplývat zelení, a je tedy vhodné ho i situovat do klidného přírodního prostředí.

Obrázek č. 15 - Vyznačení buddhistického hřbitova v Drážďanech a vymezení symbolu kruhu a vytyčení stavby stůpy.

D.1.5. JUDAISMUS

U židovských hřbitovů se na území České republiky jedná o hřbitovy neveřejné, tedy hřbitovy odlišné svým řádem a chováním oproti hřbitovům běžným. Důvod nalezneme v judaistické víře. Pro žida je nepředstavitelné pohřbení na místě, kde by mohlo dojít k jeho znesvěcení, musí být tedy zajištěno na věky. Z tohoto důvodu by bylo vhodné, aby pozemek vlastnila Židovská obec.

Poloha pozemku není nijak specifikována, avšak preferuje umístění v klidném prostředí. Hřbitov musí být oplocen a zpravidla je opatřen pouze jedním vchodem. Na hřbitově nebývají stromy.

Hroby dětí bývají pospolu v jedné části hřbitova. V dnešní době je vhodné i vyčlenit na hřbitově místo pro uložení urn.

Na hřbitově je zakázáno vnímat prožitky, který by ani zemřelý vnímat nemohl. Teda například kouřit, jíst, pít, smát se... Z důvodu chudoby, nedostatku místa a nízké trvanlivosti je zvykem místo kytic nechávat na hrobech kamínky, symbolizující vzpomínku na mrtvé. Avšak umístění tekoucí vody je žádané kvůli omývání „nečistot“. Je vhodné umístění i lavic k sezení či boxů na odpad.

Na hřbitově je též zakázáno střílet či dělat ohně. To může znít jako jasné a rozumné opatření, ale problém nastává, když jsou zemřelému uděleny vojenské pocty nebo smrt nastane v zimě za velkého mrazu. Ovšem tyto zákazy může sloužící rabín na čas daného pohřbu zrušit.

Judaistická víra má problém jak se zobrazováním náboženských symbolů, tak se ztvárňováním svatých. Z tohoto důvodu není vhodné, aby ze židovského hřbitova byly takovéto symboly viděny z okolních hřbitovů. Rovněž je to důvod, proč nemůže judaistická kaple sloužit i pro jiná náboženství s výjimkou náboženství islámského, které má podobné vyznání.

Při pobytu na židovském hřbitově, stejně jako v ostatních náboženských budovách, je vhodné nosit pokrývku hlavy. Pokrývkou hlavy je myšlena čepice či *kipa*, takzvaná jarmulka. Z tohoto důvodu lze například na Novém židovském hřbitově u vchodu nalézt box s rezervními jarmulkami.

Otevírací dobu je vhodné na hřbitově omezit, zejména na takovém hřbitově, kde se ještě pohřbívá. Důvod je jednoznačný, bezpečnost. Hlavně bezpečnost

hřbitova a zajištění posmrtného odpočinku. Důvod bezpečnosti je u nekřesťanských náboženství ještě posílen o to, že lid České republiky je vůči ostatním náboženstvím většinou tolerantní, avšak ne zcela. Druhým důvodem je, že rabíni nedoporučují vstup na hřbitov v noci, ovšem tenhle důvod nemá náboženské podložení, tudíž se lze domnívat, že jde pouze opět o bezpečnostní opatření jak hřbitova, tak návštěvníků.

K vykopání samotného hrobu musí dojít až po smrti nebožtíka. Hrom má zpravidla hloubku 2,2 m. Zpravidla se pohřbívá jedno tělo do jednoho hrobu. Výjimku tvoří lidé, kteří zemřou do vztyčení náhrobku, tedy jedenácti měsíců, a mají nárok ležet se zemřelým v jednom hrobě. Tento nárok vzniká, jestliže mohli ležet za života nebožtíka s ním v posteli, tedy manžel, manželka, rodiče a děti. V tomto případě musí být mezi těly minimálně 20 cm, leží-li vedle sebe, a minimálně 60 cm, leží-li nad sebou. Rovněž je hrob osazen dvěma náhrobky.

Správně by měl být náhrobek v arabštině, ovšem v dnešní době dochází k tomu, že již věřící tímto jazykem nemluví, a tím se na náhrobky dostávají i jiné jazyky.²²

D.2.
ARCHITEKTONICKÝ NÁVRH

V dnešní době neexistuje jednotný manuál pro navrhování hřbitovů, podle kterého lze jednoduše navrhovat a udržovat hřbitovy, nejen v České republice, ale dle tvrzení odborníků ani na světě. Tento manuál ovšem nemá ambice podobné potřebné dílo vytvořit, slouží spíše pro přiblížení dané problematiky.

Situace je taková, že na našem území o dění na hřbitově určuje jeho správce, což je v lepším případě obecní úředník, který vystudoval stavební školu a má alespoň základy prostorového vnímání a estetiky.

Je tedy běžnou praxí, že na hřbitovech neexistují ucelené plochy s podobnými styly hrobů. Každé místo k sezení, nádoba na odpad či kus pěší komunikace je jiný, dle aktuálních finančních možností při pořízení.

Myšlenkou každého manuálu je snaha o jednoduchý postup s cílem dosažení ideálního výsledku. Tato myšlenka by nás měla dovést k cíli, tedy hřbitovu, ze kterého návštěvník odchází co nejvíce potěšen.

Musí mít dobrý pocit ze vzbuze­né pokory a současně z přijatého odpočinku návštěvy jednoduchého místa, kde našel vše, co potřeboval, a je jedno, jestli hřbitov navštívil kvůli rozmlouvání s pozůstalými, či ho zvolil jako místo na rande.

Aby na tomto specifickém místě vše ladilo, jsou v následujících kapitolách popsány jednotlivé prvky hřbitovů.

D.2.1. USPOŘÁDÁNÍ

Ten, kdo navštíví několik hřbitovů, vyzoruje podobnost hřbitovní struktury se strukturou měst. A skutečně, pokud člověk pochopí funkčnost stavby města, snadno porozumí i organizaci hřbitova.

Při porovnání mapy města s mapou hřbitova lze jednoduše odvodit souvislosti. Hřbitovní zeď je hranicí města. Systém komunikací na hřbitově můžeme přirovnat ke komunikacím města, vždyť i stejně rozdělují prostor na jednotlivé části. V obou mapách lze dohledat například jádro dané struktury, předměstí, vstup do struktury či čtvrti ve výstavbě. V obou mapách je možno nalézt komplex s luxusním bydlením a bydlením střední třídy. V posledních desetiletích v obou mapách najdeme nově i čtvrti s velkými bytovými domy. Podoba map je až děsivě stejná. Z těchto důvodů často nese hřbitov označení jako **město živých**.

Stejně jako město musí být i pohřebiště jednoduché a přehledné, musí být intuitivní a umožňovat pohyb všemi směry, a to nejen pro pěší, ale i pro hendikepované. V konceptu pohřebiště by měla být jasná vize umožňující jeho jednoduchý a přirozený rozvoj.

A. POLOHA

Vzhledem k jedinečnosti místa, jako je hřbitov, musí být zvolen pozemek vyhovující nejen hygienickým nárokům, ale i těm duchovním.

Ze současné praxe známe tři umístění hřbitovů, a to v intravilánu, na kraji obce a extravilánu. Ve všech případech je zcela nezbytné, aby pietu místa nenarušoval okolní negativní prvek. Jen stěží si lze představit průběh důstojného pohřbu v blízkosti kouřící sklárny či rychlostní silnice. Už v územním plánu tedy volíme klidné pozemky s ohledem na budoucí ambice růstu města.

Zároveň je vhodné umístit hřbitov v docházkové vzdálenosti od centra nebo na pěší trasu, čímž se místo přiblíží místním obyvatelům.

Z morfologického hlediska jsou současné hřbitovy častěji v rovinatých prostředích. Důvod je prostý - jednoduchá obsluha hřbitova a jednotlivých hrobů pro správce i pro návštěvníky. Je vhodné říci, že i pohřebiště umístěné v kopcích má své kouzlo a výhled z nich často bývá jedinečný.

Doporučuje se v blízkosti hřbitova zhotovit zastávku hromadné dopravy, sloužící obyvatelům bez možnosti využití osobních automobilů. Zároveň je nutností u každého hřbitova navrhnout parkoviště. Doporučená dimenze PARKOVIŠTĚ je jedno parkovací stání na zhruba 300 hrobových míst s ohledem na umístění a velikost hřbitova. Vhodné je řešit s parkovacím prostorem i prostor pro odvoz odpadu.

Obrázek č. 16 - Příklad hřbitova v městské zástavbě.

Obrázek č. 17 - Příklad hřbitova na okraji zástavby.

Obrázek č. 18 - Příklad hřbitova v nezastavěném prostředí.

B. VELIKOST

Při určování hřbitovů není v tomto případě směrodatná velikost zastavěné plochy, ale spíše využití a přehlednost prostoru. Hřbitovy lze zjednodušeně rozdělit na tři velikosti.

MALÉ HŘBITOVY jsou takové, které jdou obvykle přehlédnout pohledem. Nachází se zde minimální počet vchodů, druhy hrobových míst nejsou jednoznačně určeny, na hřbitov většinou nelze zajet automobilem, ani z provozních důvodů. Na hřbitovech této velikosti se nenachází vsypové ani rozptylové loučky.

STŘEDNÍ HŘBITOVY již mají složitější dělení prostoru, lze nalézt vstup umožňující průjezd automobilem. Na hřbitovech více či méně funguje vnitřní orientační značení.

VELKÉ HŘBITOVY se skládají z několika často typických celků rozdělených bohatou zelení nebo vnitřními zdmi. Mají nespočet vstupů. Na hřbitově nacházíme sociální zařízení a další technické či církevní budovy.

C. HRANICE A ROZHRANÍ

Poznávacím znakem hřbitova je bezesporu již při pohledu z dálky **HŘBITOVNÍ ZEDĚ**. Je to stavba s jasným sdělením a je nedílnou součástí každého nově vznikajícího pohřebiště. Jedná se o jednoduchý a efektivní způsob, jak oddělit živé od zemřelých. Zeď lze využít i druhotně, a to z vnitřní i vnější strany.

Vnitřní strana hřbitovní zdi se sama nabízí pro zhotovení kolumbárií či zastavení rodinnými hrobkami. Vnější stranu lze zapojit do navazujícího veřejného prostoru.

Hřbitovní plocha by neměla výrazně narušovat výškový profil dané lokality. Hřbitov vymezený svými obvodovými zdmi by měl s okolním prostředím spíše splývat a pomáhat udržet ráz krajiny. Je tedy vhodné v okolí hřbitova umísťovat stavby maximálně se dvěma nadzemními podlažími.

Podobně tomu je u hřbitovů umístěných v přírodní krajině, kde ovšem hřbitov může vytvářet významný bod v perspektivě krajiny.

Součástí každé hřbitovní zdi je **VSTUP** na hřbitov. Hřbitovy mají zpravidla jeden hlavní vstup a v závislosti na velikosti hřbitova několik vedlejších. Umístění všech vstupů je voleno s ohledem na navazující komunikace vně hřbitova.

Hlavní vstup je vždy umístěn v aktivní urbanistické a prostorové poloze v místě snadno dostupném z přístupové komunikace. Před vstupem je vhodné umístit dostatečně velké pietní místo sloužící jako shromaždiště účastníků pohřbu.

D. CESTY

Cesty neboli komunikace určují charakter hřbitova. Ty správně zhotovené nás rychle a bezpečně dovedou do cíle s tím, že nebudeme mít potřebu volit zkratky přes plochy k tomu neurčené.

Komunikace na hřbitově musí splňovat tytéž požadavky na kvalitu a bezpečnost jako jiné komunikace stejného charakteru kdekoli jinde. Rovněž jsou kladeny nároky na bezbariérovost prostupu územím hřbitova. Komunikace je nutné navrhovat s ohledem na jejich využití.

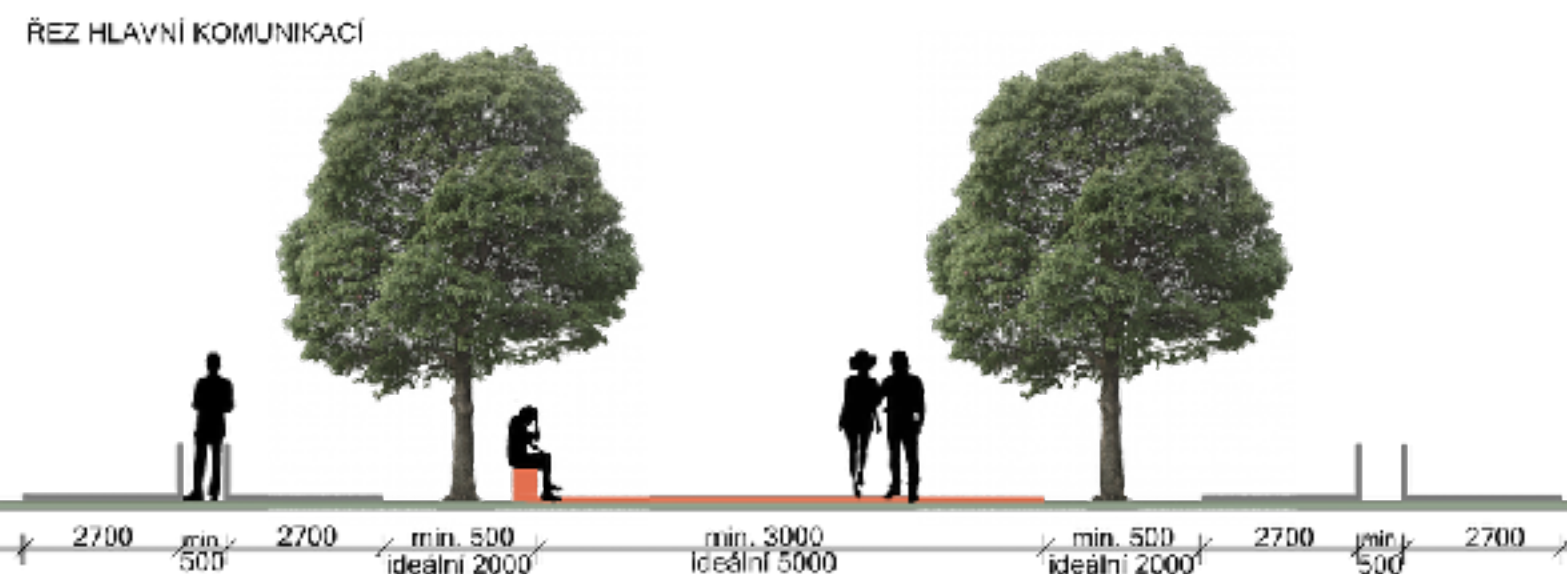
Obrázek č. 19 - Znárodnění typů hřbitovních komunikací.

HLAVNÍ CESTY

Hlavní komunikace tvoří páteřní systém pohřebiště. Tvar a poloha jednoznačně definují rozvržení pohřebního areálu. Vhodné je volit tvar a směr s ohledem na možné výhledy, jako je kostel, kaple či významný prvek vně pohřebiště.

Hlavní cesta neslouží k dosažení konkrétních hrobů, má spíše propojovací charakter jednotlivých částí hřbitova. Je určena především pro pěší návštěvníky, ale zároveň je to právě ta komunikace, která umožňuje průjezd technických vozidel hřbitovního správce, či dokonce umožňuje veřejnosti pojezd automobilů, ovšem v upraveném režimu.

Současně je to právě ta komunikace, na které se navrhují odpočinková místa a aleje stromů. Na křiženích hlavních komunikací je vhodné umístit další doplňkové prvky mobiliáře jako informační tabule, nádoby na odpad, či pítka. Je potřeba tedy komunikaci navrhnout v dostatečné šíři a kvalitě. Navrhujeme ji vždy jako zpevněnou komunikaci.

Obrázek č. 20 - Řez hlavní komunikací - vzorový příklad

VEDLEJŠÍ CESTY

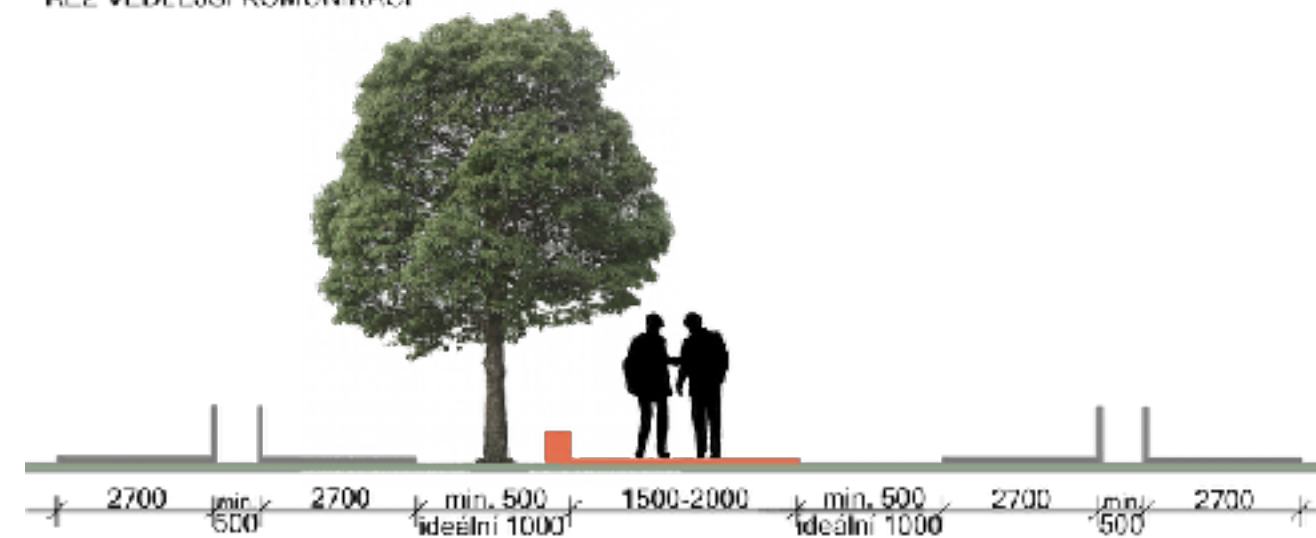
Jestliže se snažíme udržet myšlenku hřbitova jako veřejného prostoru, kde návštěvník může nerušeně vnímat specifičnost tohoto prostředí, jsou to právě vedlejší komunikace, které nám s tím mohou pomoci.

Vedlejší komunikace umožňují plynulý vstup hřbitovem na okrajová místa a zároveň nám dělí prostor hřbitova na další celky. Žádná část komunikace by neměla být slepá, ale měla by pohodlně provést hřbitovem.

Některé funkce jsou zde podobné jako u komunikací hlavních. Můžeme zde nalézt odpočinková místa, stromořadí, nádoby na odpad a v odůvodněných případech může být komunikace pojízdná. Na těchto komunikacích umísťujeme vodní zdroje s nádobami na zalévání.

Vedlejší komunikace by měla být spíše zpevněnou komunikací. V tomto případě je doporučeno nechat mezi zpevněnou komunikací a samotným hrobem zelený pás umožňující vsak vody. Lze ovšem nalézt případy, kdy je vhodné je řešit jako nezpevněnou plochou.

ŘEZ VEDLEJŠÍ KOMUNIKACÍ

Obrázek č. 21 - Řez vedlejší komunikací - vzorový příklad

OBSLUŽNÉ CESTY

Komunikace, které nám umožňují přístup celky vymezenými komunikacemi vedlejšími. Slouží hlavně pro návštěvníky, kteří v daném místě mají hrobové místo a není žádoucí pohyby jiných osob. Navrhujeme tedy jako nezápevněné plochy bez doplňkových funkcí.

POVRCHY CEST

Materiál a povrch komunikací se technologickým postupem nijak neliší od komunikací, se kterými se setkáváme jinde.

Při volbě povrchu je nutné zohlednit vysoký výskyt osob se sníženou pohyblivostí, a volit tedy povrch beze spár, který minimalizuje možnost vzniku zranění. Zároveň se klade požadavek na snadnou zimní údržbu, a to hlavně z důvodu zákazu používání posypové soli.

Z vyhovujících povrchů beze spár je dobrou volbou zhutněný mlát či živočišné povrchy se vsypem vhodného kameniva. Pocitové i fyzikální vnímání jiného povrchu, než je asfalt a zámková dlažba nám rovněž pomáhá vnímat odlišnost místa.

VSAK VODY

Z hygienických důvodů je žádoucí nezadržovat přebytečnou vodu v prostorách pohřebiště. Volíme tedy vhodný spád a průřez komunikace. Pomocí odtokových stuh je vhodné nechat vodu zasakovat do nezápevněného terénu.

V případě velkých zastavěných ploch, kdy jeden hrob navazuje na druhý a mezi nimi je v těsném kontaktu zpevněná komunikace, navrhujeme v této komunikaci odtokové kanálky. Opět je vhodné nechat vodu zasakovat v nezápevněném terénu. Nelze-li z technických vodu vsakovat, je odváděna do kanalizační sítě.

Obrázek č. 22 - Příklady povrchů komunikací

E. HŘBITOVNÍ PLOCHY

Jak již bylo zmíněno, plochy na hřbitově jsou definovány strukturou komunikací. Avšak je nutné navrhovat komunikace s ohledem na zamýšlený typ pohřbívání. Je vhodné definovat plochy se stejným druhem pohřbívání, a to z důvodu estetického i funkčního. Různý typ hrobu má odlišné nároky na prostor. Avšak pro jednotlivé typy hrobu, například pro urnové, jsou nároky na prostor takřka stejné. Dělení ploch hřbitova je nutné definovat v řádu pohřebiště.

Definování hřbitovních ploch by mělo být v souladu s historickým vývojem, který se osvědčuje i dnes. Zároveň však musí počítat s postupným zaplňováním a následným růstem hřbitova.

Je zvykem kolem hřbitovní zdi umístit rodinné hrobky, které svojí velikostí splynou se hřbitovní zdí. V dnešní době, kdy zájem o hroby a rovněž o rodinné hrobky klesá, lze plochu zdi využít pro možnosti kolumbária, které lze umístit přímo do zdi.

Dále je nutné vymezený prostor pro ostatní druhy hrobů. Jednohroby a dvojhroby lze na menších hřbitovech umístit do jednoho sektoru. Urnové hroby se díky své typické velikosti umísťují vždy do samostatných sektorů. V postranních částech hřbitova, kde lze vytvořit alespoň z části nerušené prostředí, umísťujeme vsypové a rozptylové loučky.

Dle zkušeností jsou prvně zaplněna místa blízko hlavních komunikací a významných prvků hřbitova. Tyto pozemky jsou brány veřejností jako atraktivnější.

Při stavbě nového hřbitova lze postupovat více způsoby. Můžeme buďto navrhnout velký hřbitov, který se bude postupně časem zaplňovat. Výhodou tohoto postupu je jedna velká investice, při které bude hřbitov zhotoven celý ve stejném duchu se stejným mobiliářem. Nevýhodou je, že se v podstatě postaví park, který se postupem času přemění na hřbitov.

Druhým způsobem je postavit menší hřbitov umožňující růst do okolních směrů. Výhody a nevýhody jsou patrné z prvního návrhu. Je příhodné při tomto postupu v zatím nevyužitých částech pozemku zřídit park, který zvedne hodnotu místa.

Kvalitní návrh hřbitova zároveň s komunikacemi vymezujícími pohřební místa podporují i VOLNÁ PROSTRANSTVÍ, která každý hřbitov potřebuje. Tato prostranství jsou zpravidla před a za hlavním vchodem na hřbitov, před významnými budovami, na křížení hlavních cest či v centrálním bodě hřbitova.

Tyto plochy vytváříme proto, aby se mohli lidé scházet nejen při smutečních obřadech, kdy se pravidelně shlukuje větší počet osob. Prostory je vhodné vytvářet i s ohledem na zatím nevšední záležitosti, jako je koncert vážné hudby či čtení knihy. Zejména je-li součástí hřbitova například obřadní síň, by s kombinací volného prostranství vzniklo unikátní kulturní místo.

Takové místo slouží poté na hřbitově jako DOMINANTA a stává se poznávacím znakem. Dominantu vytváří ovšem i vzrostlá zeleň, kostely, kaple, krematoria či jiné stavby, pomocí nichž lze dané místo rychle rozpoznat.

VELIKOST POHŘEBIŠTĚ

Samotné zjištění velikosti pohřebiště vychází z typologického údaje tří až pěti metrů čtverečních na jednoho obyvatele, včetně cest zeleně a ostatních ploch.

Dle Václava Vejrocha (1977, s. 46) je vzorec na výpočet potřebné pohřební plochy:

$$P = \frac{O * U * C * H}{100} * K [ha], \quad \text{kde}$$

O = výhledový počet obyvatel sídla,

U = procento úmrtnosti za rok (1-1,5 %),

C = délka pohřebního cyklu (10-30 let),

H = průměrná velikost hrobu,

K = koeficient využitelnosti.

Velikost H dle Václava Vejrocha je 3-3,6 m², což odpovídá mířám klasického hrobu. Dnes je nutné vzít v úvahu menší velikosti urnových hrobů a možnosti kolumbárií. Návrh pohřební plochy je třeba počítat pro **30 % plochy pro klasické hroby a 70 % pro urnové hroby**. Velikosti jednotlivých hrobů nalezneme v kapitole V. Hrobové místo.

Tabulka 1 - koeficient využitelnosti

	Plocha hrobů	Plocha ostatní	K
Pravidelné pohřbívání	30 - 50 %	50 - 70 %	2 - 3
Nepravidelné pohřbívání	20 - 30 %	70 - 80 %	3 - 5

D.2.2. MOBILIÁŘ

Funkčnost, umístění, vzhled, vyváženost a jednotnost jsou základní prvky, které je nutné aplikovat při návrhu a pořízení hřbitovního mobiliáře.

Pohled na mobiliář hřbitova znamená pohled na detail daného prostoru. Vybavení hřbitova odráží potřeby jeho návštěvníků. Je nutno jej ovšem přizpůsobit pietnímu duchu a historické stopě daného místa. Poté lze říci, že mobiliář pozitivně podpoří individuální identitu místa.

Veškerý mobiliář s sebou nese snahu sjednotit do stejného stylu nejen prvky navzájem k sobě, ale i snahu o přizpůsobení se okolí hřbitova, tedy hřbitovní zdi či budovám. Zvolené materiály a barvy mají být hřbitovům blízké. Ideální volbou jsou přírodní materiály jako kámen a dřevo. Rovněž je opět třeba brát zřetel i na osoby se sníženou pohyblivostí.

Mobiliář pohřebiště je vhodné sjednotit formou katalogu, kde lze uvést přípustné změny na daných výrobcích. Zhotovením katalogu předcházíme budoucím nedorozuměním při výměně poškozených prvků či rozšíření pohřebiště.

Nejoptimálnější formou je přímý architektonický návrh i jednotlivých prvků mobiliáře, ovšem s ohledem na finanční hledisko lze vybrat vhodné prvky i z aktuální nabídky.

A. MÍSTO K SEZENÍ

Odpočinková místa s lavičkou jsou nedílnou součástí pohřebiště. Většina hřbitovů dnes oplývá alespoň jednou lavičkou umístěnou uvnitř nebo vně hřbitova. Důvody se různí - od obvyčejného odpočinku přes rozjímání s mrtvými až po rozmlouvání s živými.

Při navrhování umístění mobiliáře k sezení je vhodné brát v potaz frekvenci pohybu návštěvníků a jedinečnost daného místa, která má tendenci nás na daném místě pozdržet. Umisťujeme tedy u hlavního vchodu, na hlavních, možná i vedlejších komunikacích a jejich vzájemném křížení, ve volných prostranstvích či na místech jinak významných.

B. NÁDOBY NA ODPAD

Odpad vzniká na všech pohřebištích a netýká se jen činností člověka. Správa hřbitova označuje odvoz odpadu za nejčastěji vykonávanou činnost. Je tedy žádoucí zvolit vhodné umístění a typ nádoby.

Dnešní hřbitovní praxe rozlišuje dva typy umístění nádob na odpad. Za prvé se jedná o odpad zachytávaný u vstupů na pohřebiště. Zde se zpravidla jedná o velké kontejnery, které jsou po naplnění odvezeny či vysypány. Jsou určeny zvláště pro tříděný a směsný odpad, přičemž se třídí především biologický odpad a plast. Překvapivě lze říci, že i nejmenší hřbitovy mají často alespoň dvě nádoby kvůli třídění. Umístěním kontejneru u vstupu docílíme jednoduché manipulace a zabráníme narušení hřbitovního prostředí. Dle zkušeností hrobníků lidem nevádí donést odpad až ke vstupu, čímž udržují prostředí čisté.

Druhou kategorií, zejména na velkých a středních hřbitovech, jsou nádoby na odpad uvnitř pohřebiště. Ty zachycují drobnější smetí a musí být následně správcem odváženy. Je vhodné podotknout, že se nejedná o koše, jako známe z veřejného prostředí měst, ale spíše o popelnice, které jsou svou velikostí více vyhovující. Je

žádoucí rušivý element vhodně zakomponovat do prostředí, k čemuž se často využívají i pomocné designové prvky.

Nádoby na odpad umísťujeme především na vedlejší komunikace, kde nenarušují vzhled hlavních tříd. Vhodná místa jsou ta, která jsou snadno dostupná správcem, a zároveň ta, kam to mají návštěvníci hřbitova nedaleko.

C. ZDROJ VODY

Voda je důležitým elementem hřbitova. Na hřbitově se s ní lze setkat v podobě zdroje technické vody, zdroje pitné vody a v rámci vodní plochy. V této kapitole se budeme zabývat prvními dvěma.

Technická voda by měla být dostupná ve všech částech hřbitova. Je vhodné volit maximální docházkovou vzdálenost vodního zdroje ve vzdálenosti 50 - 75 m. Tato délka zohledňuje zhoršený pohyb starších osob s přihlédnutím na váhu vody, kterou musejí nést.

Zdroje technické vody navrhujeme ve dvou podobách. Buďto ve formě vodovodního kohoutu, nebo ve vodní nádrži. Obě podoby mohou mít více variant. Vždy se snažíme o vhodné zakomponování do krajiny.

Při realizaci vodovodních kohoutů dbáme na umístění podstavce pod proud vody. Toto opatření nám usnadní v době napouštění manipulaci s konví.

Vodní nádrže mohou mít vlastní zdroj vody, nebo mohou být v kombinaci s vodovodním kohoutem. Zde je namístě zvolit vhodnou výšku a hloubku nádrže pro snadnou manipulaci s kropáči.

U zdrojů pitné vody umísťujeme zařízení na umístění konví. Těchto zařízení je opět velká škála. Konve jsou zde volně k dispozici. Důležité je zmínit, že tento systém funguje hlavně na menších obcích, kde je nižší výskyt krádeží.

Na velkých pohřebištích lze umístit pítka. Jejich poloha je vhodná na velkých shromaždištích či centrálních bodech.

D. ORIENTAČNÍ SYSTÉMY

Pohyb po pohřebišti je doporučeno usnadnit vhodně zvoleným systémem navigace, která musí být jednoznačná a snadno pochopitelná.

Podrobnost orientačních plánů jest dvojí. MAPY S MENŠÍ PODROBNOSTÍ, zato větší přehledností, umísťujeme u každého vstupu a v případě velkých pohřebišť na hranice jednotlivých částí hřbitova či do centrálního bodu pohřebiště. Na mapě je jednoduchý plán pohřebiště s vyznačením jednotlivých oddělení. Doporučuje se jednoduchými symboly znázornit pozice sběrných míst odpadu a zdroje vody. Pro lepší orientaci je vhodné do mapy umístit miniatury zajímavých architektonických míst či hrobů významných osobností.

MAPY S VĚTŠÍ PODROBNOSTÍ poskytují informaci o jednotlivých hrobových místech či schránek kolumbárií. V mapách je schematicky znázorněn každý hrob s platným označením hrobu. Tyto mapy je zvláště na nových pohřebištích potřeba aktualizovat.

Aby tento systém mohl fungovat, je nutné na každý hrob umístit zvolené značení. Nejefektivnějším způsobem je označení přímo kameníkem do zvolené části náhrobku. Jedině toto označení označit jako trvalé. Dalšími, v praxi častějšími způsoby jsou železné či plastové cedule, které se zarážejí do zeminy u hrobu.

ZAJÍMAVOST V Peru volí pro jednotlivé hřbitovní oddělení názvy významných ulic. A v každém oddělení, tedy ulici, se nachází stejný systém číslování hrobových míst. Toto řešení dává ještě větší význam označení hřbitova jako města mrtvých.

Informace o pohřebišti je první věc, se kterou by se měl návštěvník při vstupu setkat. Je tedy vhodné umístit na vnější stranu hřbitova u vstupu vývěsku se základními údaji, jako je otevírací doba nebo kontakt na správce. Rovněž by se měla zhotovit tabule, kde bude vyvěšen řád pohřebiště, což je povinností každého hřbitova, a bude zde prostor pro umístování aktuálních informací.

Je na zvážení, zda informační tabule umísťovat na bránu, či zvolit samostatnou informační tabuli poblíž vstupu.

ĎÁBLICKÝ HŘBITOV

Obrázek č. 23 - Příklad znázornění hřbitova.⁵⁰

E. OSVĚTLENÍ

Již odpradáвна kolují historky, co se za tmy děje na hřbitovech. Mrtví hrají v márnících mariáš, malé děti začínají vzlykat steskem po rodičích... Tyto příběhy by nejspíše zanikly, kdyby na hřbitovech zářily lampy veřejného osvětlení jako jinde ve městě. Hřbitov je pietní místo a v nočních hodinách by mělo být osvětleno jen plápolajícími svícemi. Navíc ve větších městech je zvykem hřbitovy na noc zamykat, umělé osvětlení by zde bylo zbytečné.

Při snaze využití hřbitova i pro nepohřební aktivity, můžeme na potřebu umělého osvětlení narazit. Je-li například na hřbitově kaple sloužící pro noční bohoslužby či umožňující konání jiných kulturních akcí, může být vhodné osvětlit přístupovou cestu. Poté je nutné zvolit ohleduplné a decentní osvětlení, které jemně podtrhuje atmosféru místa.

Vznikne-li požadavek na nasvícení celého hřbitova, například z hlediska prodloužení otevírací doby v zimě nebo z důvodu bezpečnostního, postupujeme při návrhu osvětlení stejným způsobem.

Zvláštním druhem umělého světla na hřbitově je nasvícení významných dominant hřbitova. Může se jednat o hřbitovní kříže, kostely, kaple, vzrostlé vegetace a další. Takovéto nasvícení může příjemně dotvářet noční kompozici místa.

F. MOBILIÁŘ VSTUPU

Jak samotný název vypovídá, najdeme mobiliář zpravidla u vstupu. Mobiliář lze s ohledem na velikost určeného pohřebiště brát za doplňující, ovšem nelze ho rovnou bezdůvodně vyřadit z vybavení hřbitova.

STOJAN NA KOLA by měl být umístěn u každého pohřebiště, a to zejména u hlavních a velkých vchodů. Je vhodné opět volit nevýrazný pietní design. Jelikož se nedoporučuje na hřbitov vodit psy, je vhodné u vchodů zhotovit MÍSTO PRO UVÁZÁNÍ PSŮ.

Zejména u velkých hřbitovů je možnost zapůjčení INVALIDNÍHO VOZÍKU, umožňující snazší pohyb po pohřebišti. Tyto vozíky je vhodné skladovat co nejbližší vchodu či místu umožňující přístup automobilů. Vozíky se zpravidla půjčují na vyžádání.

Novým prvkem vyskytující se na hřbitovech jsou UZAMYKATELNÉ SKŘÍŇKY. Ty slouží především návštěvníkům pro uložení osobních věcí, které na hřbitově nevyužijí. Lze zvážit i využití pro majitele hrobů, kteří si na hřbitově chtějí nechávat nástroje potřebné pro údržbu hrobů. Takové skříň by měla být zpoplatněna v podobném duchu jako hřbové místo samotné.

Obrázek č. 24- Příklady osvětlení

D.2.3. VEGETAČNÍ A KRAJINNÉ PRVKY

Zeleň je neodmyslitelnou součástí hřbitova. Nejen že dodává místu pocit čistoty a krásy, ale dotváří i charisma daného místa. Rovněž má za úkol prostor pohřebiště jasně členit na plochy rozdílného charakteru s tím, že by dané dělení nemělo zásadně narušovat jednotný prostor pohřebiště.

A. VEŘEJNÁ ZELEŇ

Veškerou veřejnou zeleň na hřbitově má v údržbě správa hřbitova. Je tedy jejím úkolem **zabránit zanedbání údržby a neodborným zásahům** ze strany veřejnosti. Při výsadbě dlouholetých křovin a stromů je důležitým krokem konzultace s dendrologem. Při výstavbě nového či rozšíření starého hřbitova dendrolog zhotoví plán výsadby.

ZAJÍMAVOST Některé hřbitovy mají natolik kvalitní a stálou zeleň, že jsou součástí prvků Územního systému ekologické stability.

PŮDOKRYVNÉ ROSTLINY

Na každém hřbitově dnes nalezneme zelenou přírodní plochu. Je-li tato plocha udržovaná, je její pozitivní působení na psychiku návštěvníků nenahraditelné.

Jedná-li se o TRÁVNÍK, je třeba volit vhodnou travní směs s ohledem na místní půdní a klimatické podmínky a též na využití plochy. Směs pro trávník určený jako pochozí musí mít pevný a pružný drn odolný vůči ošlapu a zároveň musí mít dobré regenerační vlastnosti. Oproti tomu plochy určené pouze jako okrasné mohou volit směs méně odolnou, ale více estetickou.

Při volbě větších nároků na zeleň lze jednoduše zakomponovat plochy KVETOUČÍCH ROSTLIN. Lze jednoduše vymezit záhony různých tvarů a následně zasít. Druhou možností jsou květinové nádoby různých velikostí. Jejich výhodou je možnost přemístění, vyžadují ovšem náročnější údržbu, což se krapet týče. Celková výhodou záhonů je jejich snadná sezónní obměna.

Poslední charakteristickým typem zelených ploch hřbitova jsou BŘEČŤANOVÉ STĚNY. V tomto případě se jedná spíše o nešvar z minulosti, který leckde narostl do obřích rozměrů. Lze nalézt porostlé celé hřbitovní zdi či stěny kostelů, kde přispívá rychlejší degradaci stavebních materiálů. I přes jeho estetické hledisko je vhodné zvážit už samotnou výsadbu tohoto typu zeleně.

STROMY

Vzrostlé staré stromy na pohřebištích jsou připomínkou stálosti. Za dekády let jsou svědky mnoha bolestných příběhů. Příběhů, které často nepamatuje již žádný člověk, neb život stromu může být opravdu dlouhý.

Toto je důvod, proč stromy vysazujeme s ohledem na jejich dlouhověkost a mění se nároky na prostor. Jak již bylo zmíněno, při výsadbě stromů je důležitá **konzultace s dendrologem**.

Výsadbou ovšem péče nekončí. Dle zvoleného druhu stromu musíme počítat zejména s podzimním úklidem a v pozdějších letech s pravidelnou kontrolou a následnými prořezávkami. Kontrolu a prořez starších stromů je opět vhodné přenechat odborníkům. Je třeba počítat s tím, že následné ošetřování stromů zabere nějaký čas a finance.

Z hlediska udržení zeleně v parku je doporučeno volit kompletní omlazení jednotlivých částí hřbitova. Lokální výsadba způsobuje nerovnoměrný růst a do značné míry narušuje původní vizi architekta.

Rovněž je vhodné vysadit v pravidelném intervalu stromy u hlavních a významných cest. Vzniklé stromořadí pevně definuje charakter hřbitova. Stromořadí v různých velikostech vzrůstu lze nalézt na velkém množství hřbitovů. Za takovýmto účelem jsou voleny spíše listnaté stromy vyššího vzrůstu tradiční pro stromořadí, například topol černý (*populus nigra*). Za nevhodnou se v prostorách pohřebiště považuje výsadba stromů s plody.

ŽIVÉ PLOTY A KEŘE

Nízké dřeviny uplatňují spíše funkci doplňkové zeleně. Jsou voleny hlavně jako fyzické bariéry zamezující nevhodnému pohybu návštěvníků.

Jako u ostatních prvků zeleně je důležitý výběr vhodné dřeviny. Měla by být mrazuvzdorná, dobře tvarovatelná, s možností zmlazování. Vhodnou volbou může být tis červený (*taxus baccata*). Rovněž je nutná následná údržba formou prořezávání a zastřihávání.

ZAJÍMAVOST Můžeme najít hřbitovy, kde živý plot nahrazuje hřbitovní zeď. Toto řešení není ideální z mnoha důvodů. Mělo by se jednat o dočasná řešení s cílem brzké výstavby oplocení.

B. SOUKROMÁ ZELENĚ

Soukromou zelení je myšlena zeleň osazená nájemci hřbových míst. Jako veškerá zeleň i tato by měla být vhodně volena. Úprava hřbového místa je zcela na vůli nájemce. Osadí-li ovšem místo zelení, je povinen se o ni starat a v případě úhynu tyto rostliny obnovit či odstranit.

Osazení hřbových míst je vhodné především ŽIVÝMI KVĚTINAMI, buď do země, nebo do květinových nádob. Volba živých rostlin má ovšem nevýhodu v podobě vysoké náročnosti zalévání a následné úpravě. Mnoho rodin, které nemají možnosti nebo zájem o častou návštěvu místa odpočinku předků, proto volí raději osazení nižších či vyšších dřevin.

Osazení KEŘŮ na hřbová místa je možné pouze v doprovodu následné péče a zastřihávání. Bohužel jsou

daleko mimo určené hřbové místo, což je nepřijatelné pro nájemce okolních hrobů.

Devastující chybou bývá osazení STROMU na hřbové místo. V prvních letech strom vadí pouze při pohřbu, kdy kvůli němu nelze hrob vykopat. V dalších letech začne kořeny devastovat samotný hrob a hroby v okolí. V těchto letech už ovšem může měřit několik metrů a jeho porážení v hustém prostředí hřbitova není jednoduché. Z těchto důvodů není osazování keřů a stromů v hřbových místech žádoucí.

Tento problém není tak výrazný na starých hřbitovech, kde již nedochází k pohřbívání a majitelé hrobů již často dlouhé roky nežijí. Zde se může jednat o přijatelný přírodní prvek.

REGULACE

Správce pohřebiště může v řádu hřbitova omezit výsadbu určitých dřevin. Rovněž může omezit maximální výšku vzrůstu zeleně. Při překročení této výšky vyžádá majitele k nápravě, případně má právo ji sjednat sám. Rozrůstání zeleně mimo pronajaté pohřební místo je nepřipustné, a musí být proto rovněž regulováno.

běžnou praxí keře přerostlé přes celé hroby zasahující i

C. VODNÍ PLOCHY

Element vody je pro každou krajinu přínosem. Jinak tomu není u pohřebišť. Vodu můžeme najít ve formě umělých nádrží, fontán a toků či v rámci přírodních ploch.

Vybudování vodního prvku má význam na hřbitově zejména jedná-li se o prvek umístěný v přírodním prostředí, zvláště pokud je zde umožněno rozprášení popela. Jeho rozsyp do vody je dnes přáním nejednoho zemřelého, a jak je zmíněno dříve, hinduisty je dokonce vyhledáváno. V takovémto případě je vhodné zhotovit přístupové body k vodě, nejlépe formou drobného mola.

Přírodní prvek vnese oživení i pro ostatní přírodně blízké pohřby, jako je les vzpomínek nebo vsypové a rozptylové loučky. Může se jednat o vodní nádrž či koryto toku.

Vždy je nutné dbát na udržení požadované kvality vody, což zejména u umělých vodních prvků vyžaduje vysoké finanční nároky. U vodních ploch dbáme na bezpečí návštěvníků.

Obrázek č. 25 - Znárodnění vodní plochy v motolském krematoriu

D.2.4. BUDOVY

Budovy byly vždy součástí hřbitovů a jsou i dnes, přestože došlo k jistému vývoji. Na každém hřbitově byla do poloviny dvacátého století vždy budova márnice, kde se uschovávala těla do doby pohřbu. Druhou typickou budovou pohřebiště je sklad nářadí.

Další významnou budovou nacházející se ve významné míře u hřbitovů jsou KOSTELY A KAPLE. Důvod je prostý - nemalá část hřbitovů kolem těchto domovů církve vznikla. Dnes se nové kostely na hřbitovech nezakládají.

Můžeme ovšem často nalézt stavbu sloužící jako kaple a OBŘADNÍ SÍŇ zároveň. Budova musí být vybavena dostatečným prostorem pro shromáždění pozůstalých a následný obřad. Pomocí architektů lze při návrhu uvažovat nadčasově a moderně, nutně ovšem i s přístupem k pietě místa.

Jak již bylo zmíněno, smysl některých budov vymizel. Ovšem některým zůstal a přibyly další potřebné. V současné době při návrhu hřbitova záleží na velikosti navrhovaného hřbitova a na oblasti, pro kterou spadá, jaké budovy má význam zde budovat.

Lze zhotovit malé hřbitovy, které ke svému bezproblémovému provozu nepotřebují budovu žádnou, například hřbitov v Dolních Břežanech zhotovený v roce 2016. S rostoucí velikostí ovšem vhodnost a využitelnost budov roste.

Jednou z takových staveb je SKLAD NÁŘADÍ, kde správa pohřebiště skladuje potřebné nástroje k údržbě zajišťující funkci místa. Sklad je jedna z mála budov na hřbitově, u které je vhodné, aby byla skryta a nenarušovala profil daného místa. Jeho nenápadnost rovněž napomáhá udržení bezpečnosti uložených věcí.

Sklad je možno zhotovit rovněž v rámci HOSPODÁŘSKÉHO DVORU. Tento dvůr je zřizován spíše ve velkých městech za účelem shromaždiště velkoobjemového biologického odpadu. Jsou to právě ta místa, která nám pomáhají nenarušit estetickou stránku hřbitova i města.

Jelikož se jedná především o velké kontejnery, se kterými manipuluje velká technika, zřizujeme tyto dvory v okrajových částech hřbitova. Vhodné je toto místo vystavět tak, aby bylo přístupné ze hřbitova, kde probíhá plnění kontejnerů, a i vně hřbitova, kde probíhá odvoz odpadu.

Hřbitovy provozně významné pro velké územní celky často přebírají administrativní povinnosti týkající se pohřbívání. Z technického hlediska je vhodné vést tyto administrativní úkony v místě pohřebiště.

Za tímto účelem se zhotovuje vhodné zázemí, a to hlavně KANCELÁŘ SPRÁVCE. Jelikož kancelář potřebuje mít i sociální zázemí, zhotovují se často spolu s kanceláří VEŘEJNÉ TOALETY. Toalety je zvykem zamykat a klíč poskytovat na vyžádání. Toto zázemí může být umístěno v centrálním bodě pohřebiště nebo u hlavního vstupu. V případě druhé varianty se u vstupu zřizuje rovněž VRÁTNICE.

Další prostor v tomto mini komplexu je možno vyplnit menšími OBCHODNÍMI PLOCHAMI určenými pro drobný prodej. Návrh počtu obchodů by měl vyházet z průzkumu okolí a zhodnocení využitelnosti a návratnosti. Sortiment obchodů slouží výhradně k plnění potřeb návštěvníků hřbitova.

Od uplatnění zákona povolující kremaci vznikají na našem území KREMATORIA. Je příhodné tyto stavby navrhovat v blízkosti pohřebiště či rovnou na nich.⁵²

D.2.5. HROBOVÉ MÍSTO

Charakter, úprava a samotné umístění hrobu do struktury pohřebiště je dokladem kulturní úrovně společnosti.

Různorodost pohřebních míst odráží různorodou skladbu společnosti, její odlišné názory na víru a na rozdílnost posmrtného uložení. V roce 2019 tomu bude sto let od doby, kdy je v českých zemích povolena kremace.

S narůstajícím počtem kremací vzniká i vzrůstající potřeba rozdílného uložení vzniklého popela. Významně se mění struktury hřbitovů. Možnost s popelem naložit vícero způsoby vytváří na hřbitov zcela nové nároky a nutí ho se přizpůsobit.

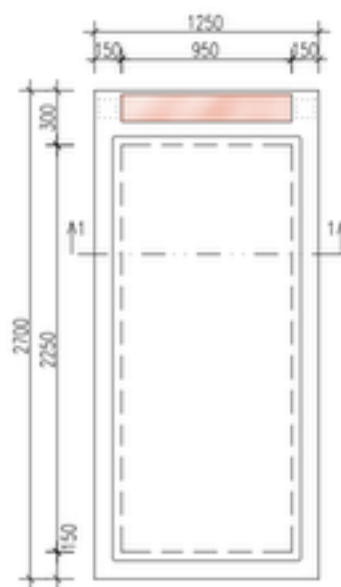
S příchodem nového tisíciletí začali mít lidé zájem o moderní progresivní metody uložení popela. Dnes již existují desítky alternativních možností, které přestávají být striktně vázány na instituci hřbitova.

Lidé, kteří volí pohřbívání na hřbitově, si zde mohou **pronajmout** volné místo. Vlastník pohřebiště pronajímá místo na dobu neurčitou a za předpokladu řádného placení poplatku za nájem ji nemá možnost vypovědět.

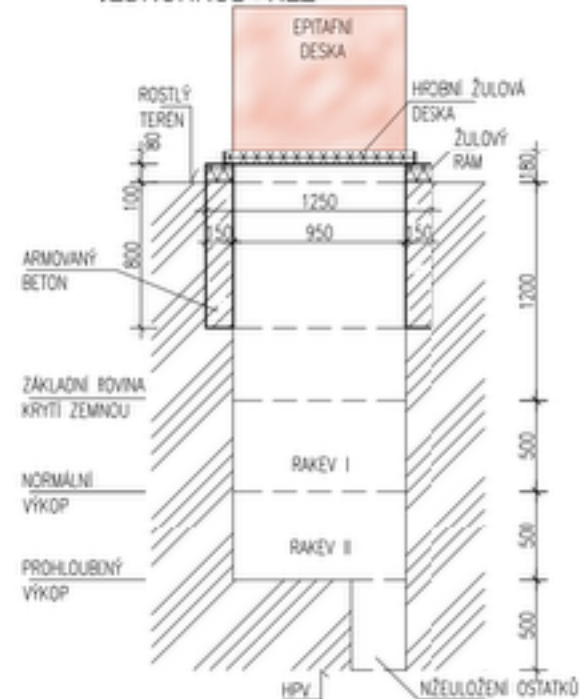
Veškeré hrobové příslušenství je majetkem nájemce, který s ním může libovolně nakládat za předpokladu **respektování příkazů a pravidel** definovaných v provozním řádu pohřebiště a ostatních příslušných dokumentech.⁴⁹

Řád pohřebiště musí s ohledem k místní praxi a zvyklostem definovat možné úpravy a zásahy do hrobového příslušenství. Reguluje se například materiálové řešení, výzdoba hrobového místa, maximální velikosti a výšky hrobů či použití písma.

JEDNOHROB

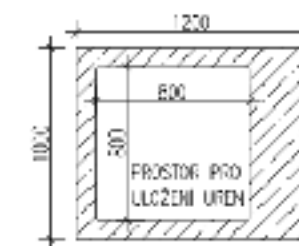

JEDNOHROB - ŘEZ

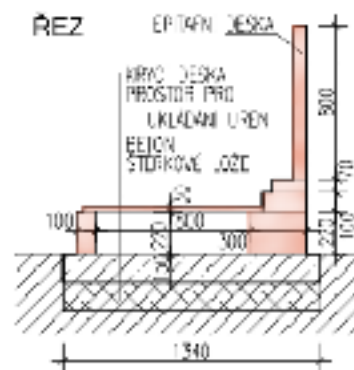

Obrázek č. 27 - Náčrt jednohrobu a dvouhrobu

URNOVÝ HROB

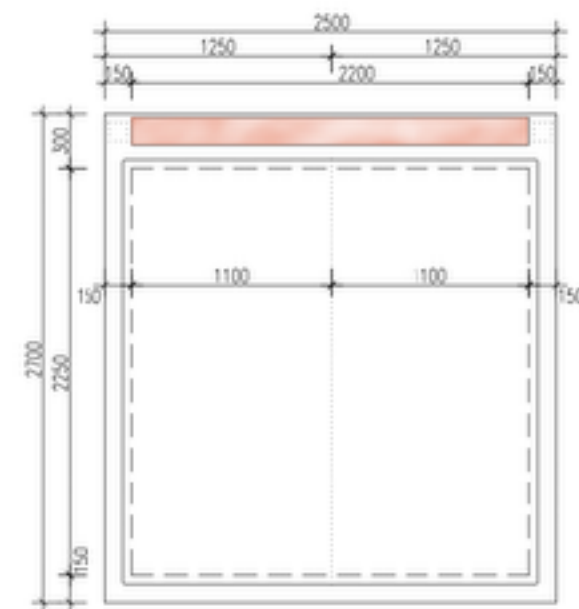

PŮDORYS

Obrázek č. 26- Náčrt urnového hrobu

DVOJHROB

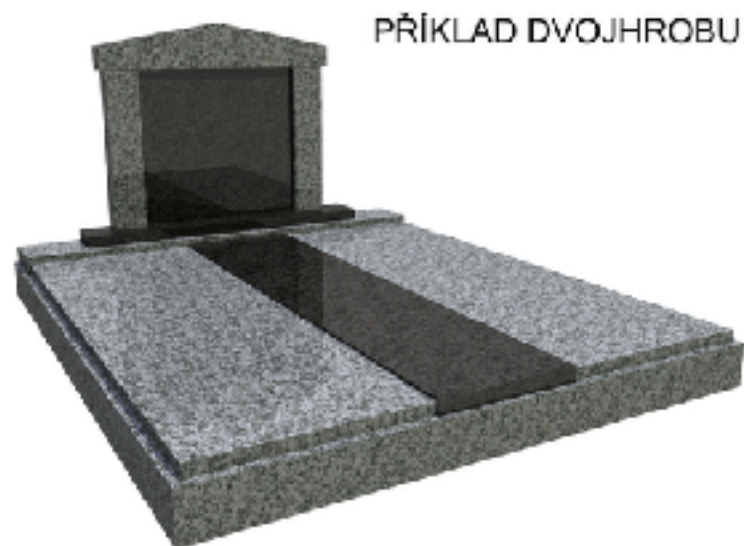
A. HROB

Díky historickým souvislostem je dodnes vnímán jako základní prostorová jednotka hřbitova. Můžeme nalézt hroby zakryté deskou, bez zákrytu či vhodnou kombinací. Každé hrobové místo je opatřeno náhrobkem v místě hlavy hrobu.

Rozměry JEDNOHROBŮ jsou standardně 125 cm x 270 cm. Tato velikost je s ohledem na manipulační prostor odvozena od rozměrů standardní rakve, tedy 70 x 200 cm.

U početnějších rodin by z důvodu tlečí doby mohlo dojít k nemožnosti pohřbení, proto je možnost zvolit variantu DVOJHROBU. Rozměr je poté 270 x 250 cm.

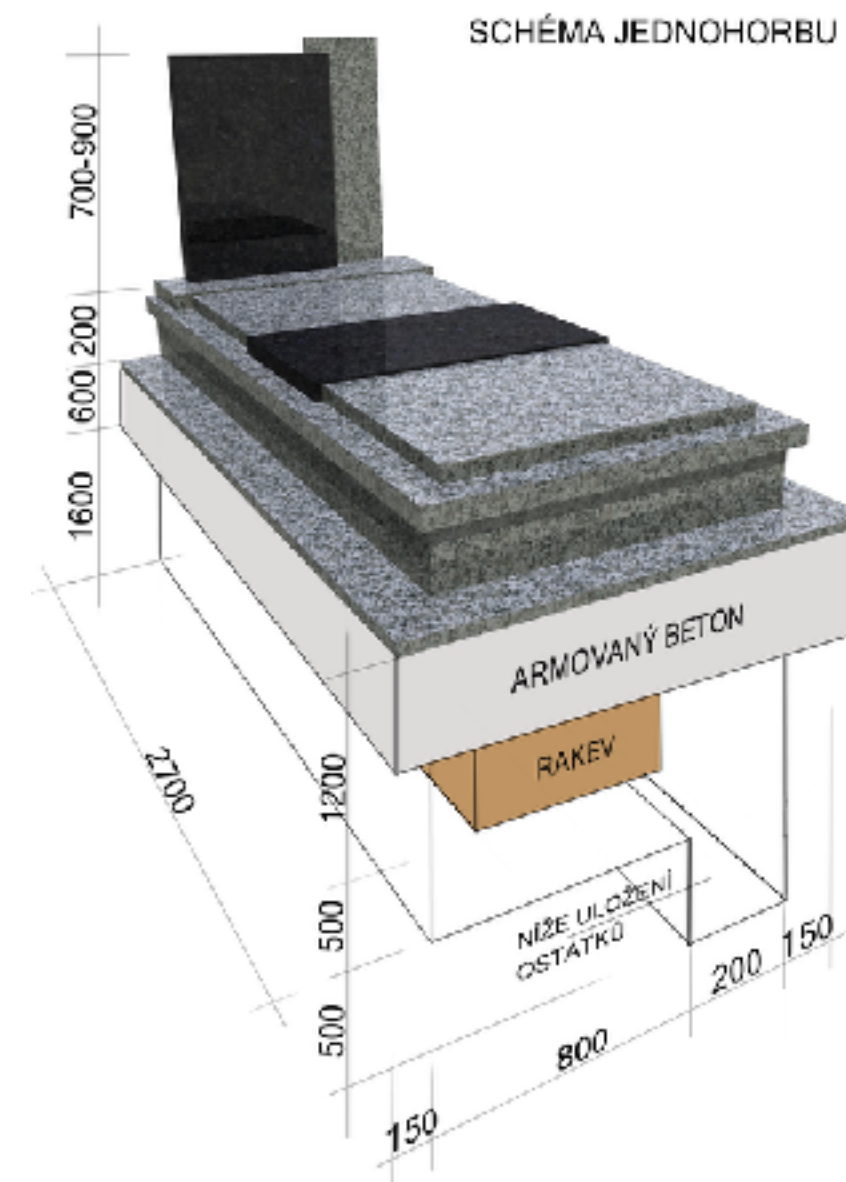
Třetí, avšak méně šťastné, jsou DĚTSKÉ HROBY. Ty zaujímají na hřbitovech zvláštní místo, nejspíše kvůli neúnosným vzbuzovaným pocitům. Místo by mělo být klidné a minimálně využívané. Jejich rozměr je 140 x 100 cm.³

PŘÍKLAD DVOJHROBU

Minimální hloubka hrobů činí 150 cm. Maximální hloubka je zvolena hygienikem z hydrogeologického průzkumu. Vzdálenost jednotlivých hrobů je minimálně 300 mm. Mezi hranou hrobu a komunikací je vhodné zhotovit zelený pás umožňující vsakování dešťové vody.

Uspořádání hrobů by mělo optimálně využívat plochu hřbitovního oddělení. Je vhodné volit oboustranné rozvržení hrobů čili hroby zády náhrobků k sobě. Tato varianta rovněž umožňuje vhodné estetické řešení z důvodu často vizuálně neupravených zadních stran náhrobků. Rovněž se doporučuje volit použití místního, českého kamene.

Obrázek č. 28 - Schéma jednohrobu s naznačením podzemní části a dvouhrobu

B. HROBKA

Jedná se o nejdůstojnější stavbu určenou k pohřbívání. Hrobky jsou umístěny na prostorově významných pozicích a jsou často vyhledávaným cílem turistů. V dnešní době výstavba hrobek probíhá v minimálním měřítku.

Technicky se jedná o podzemní obestavěný prostor umožňující ukládání rakví. Kapacita pohřební komory je větší než u klasického hrobu. Rakve je zde možno ukládat přímo na sebe i před uplynutím tlecí doby.

Horní část je nejčastěji zabezpečena deskou, nejčastěji z jednoho kusu materiálu. Možná varianta je vztyčení kaple nad pohřební komorou. V takovém případě je možné uložení rakví i v nadzemní části ve stěnách kaple.

C. URNOVÝ HROB

Po obřadu kremace se stává urna s popelem jediným hmatatelným pojítkem mezi zemřelým a pozůstalými, je tedy žádoucí důstojné zacházení a vhodné naložení s pozůstatky zohledňující přání zemřelého.

PŘÍKLAD HROBKY

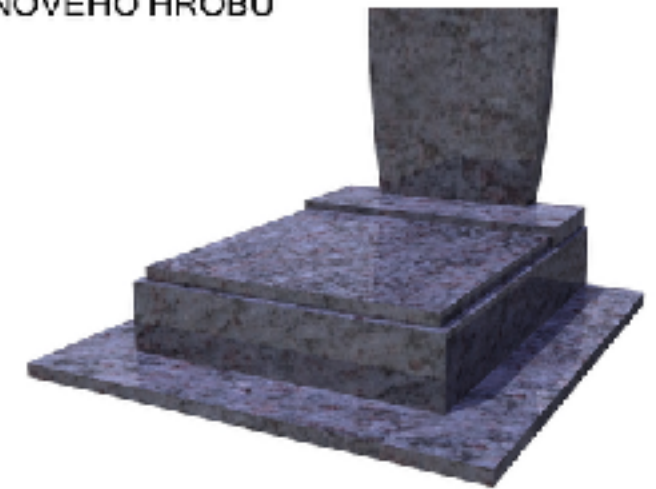

Obrázek č. 29 - Příklad rodinné hrobky⁵⁴

V současné době se jedná o nejvyhledávanější formu hrobu. Jako u jiných hrobů je nutné brát ohled na širší kontext a vhodné umístění. Vzhledem k menší velikosti hrobu ho lze komponovat často kamkoliv, čímž je často narušena pieta i samotný smysl daného místa.

Vhodným řešením je umístění urnových hrobů podél drobných pěšin v bohatém přírodním prostředí. K tomuto úkonu je třeba využít odborníky na krajinářskou a zahradní architekturu. Vzniklý soubor urnových hrobů lze nazvat URNOVÝM HÁJEM.

PŘÍKLAD URNOVÉHO HROBU

Obrázek č. 30 - Příklad urnového hrobu⁵⁴

Urnové háje lze navrhovat v již nevyužívaných hřbitovech či přírodních prostředích. Například arch. Svoboda v Praze na Havlíně vytvořil jeden z nejvýznamnějších hájů s charakterem přírodního parku.

Urnový hrob je z technického hlediska prostor na ukládání uren. Prostor může být pod i nad úrovní terénu. Možnost uložení nad hranou terénu na pohřebištích vytváří nezvyklé prvky, je tedy vhodné volit uložení pod úrovní terénu. Do vzniklé formy lze uložit postupem času více uren. Rozměry hrobů jsou standardně 100 x 100 cm bez náhrobku a 100 x 120 cm s náhrobkem.³

D. KOLUMBÁRIUM

Druhou možností uložení urny s popelem jsou, již od samotného uzákonění kremace, kolumbária. Důvody vzniku jsou praktické a ekonomické. Jedná se o způsob maximálního využití prostoru hřbitova, kdy je na jednotku plochy možné umístění velkého počtu ostatků ve formě popela v urně.

Pro umístění a vzhled kolumbária je nutný architektonický návrh s vhodnou regulací. Nejméně vhodné a zároveň nejčastější je řešení čelní stěny osazením prosklenými dvířky s kovovým rámečkem. Zde nastává problém s udržení koncepce zajišťující jistou pokoru, která i toto místo musí doprovázet. Je tedy vhodné zvolit jiné varianty, kde lze napevno stanovit jednou povolenou úpravu .

Dnes nacházíme kolumbária nejčastěji v upravených hřbitovných zdech či jako nově vzniklé stavby. Lze nalézt i umístění v rámci nevyužívaných staveb, nejčastěji márníc.

Vnitřní rozměry kolumbária jsou standardně 40 x 40 cm a lze do nich umístit dvě až tři urny. Prostor by měl být vodotěsný a přirozeně odvětrávaný. Moderní návrhy ovšem ukazují, že lze jít i jinými směry, než jsou hranaté schránky.³

E. ROZPTYLOVÁ LOUČKA

Jako jiné obřady patří rozptyl mezi pohřeb, kde je povinností zajistit pietu a důstojnost. Je tedy nutné vytvořit dostatečně vhodné prostředí, kde se pozůstalí budou moci se zemřelým rozloučit.

Tento způsob uložení se hojně rozšířil v 70. letech 20. století a v současnosti jde o velmi vyhledávanou metodu definitivního uložení popela. Bohužel se stává i nejčastějším uložením nevyzvednutých urn a popelu z úředních pohřbů.

Návrh loučky nemusí spočívat pouze ve vymezení nového prostoru. Staré, nepoužívané hřbitovy, díky dokonalému duchu místa zajištěného starými náhrobky a vzrostlými stromy, mohou posloužit rovněž jako kvalitní náhrada leckdy nedostatečného prostoru, který bude rovněž nově využit při zachování historické stopy místa. Loučka může být vhodně komponovaná i do lesního porostu či urnového háje.

Rozměr loučky není daný. Je vhodné ho dimenzovat pro potřebnou kapacitu v časovém horizontu padesáti až sto let. Plocha pro jeden rozptyl je přibližně 5 m². Při návrhu je nutné zohlednit regenerační dobu travnatého porostu, která je dvě vegetační období. Pro dodržení vegetačního klidu je prostor vhodné rozdělit a následně v tomto duchu i využívat.

Prostor loučky je nutné vhodně vymežit, aby nedošlo k náhodnému zneuctění místa. Ideální volbou je přírodní bariéra, jako například živý plot, zídka nebo zvýšená úroveň terénu.

Loučku je možno navrhout s vyznačenými komunikacemi či pouze s travním porostem. Vzhledem k nutnosti přesouvat jednotlivé rozptyly po loučce, aby nedocházelo k vršení popela, se zabrání i nadměrnému ošlapu travního porostu, a je tedy možné a doporučující navrhout variantu bez chodníků.

U loučky je vhodné zhotovit místo sloužící jako modlitební oltář, kde pozůstalí budou nechávat květiny a svíce. Zabrání se tím nevhodnému znečištění místa. Vhodným doplňkem může být zhotovení řeckého ohně jako symbolu žehu.

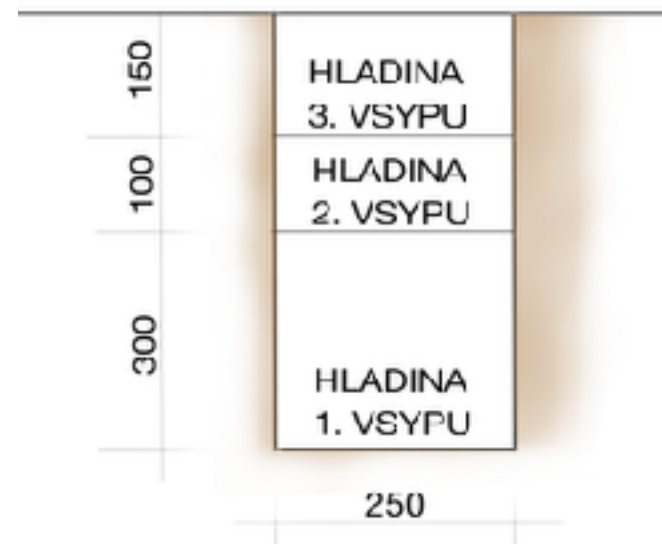
F. VSYPOVÁ LOUČKA

Vsyp je vhodnou metodou kombinující anonymní rozptylovou loučku s možností identifikace místa uložení popela. K širšímu zavedení metody v České republice došlo v 80. letech 20 století, ovšem nedošlo k takovému rozšíření jako u rozptylu.

Vsyp je prováděn na přesných bodech ve čtvercové síti 40 x 40 cm ukotvené nejčastěji v kamenných obrubnicích po obvodu loučky. Pozůstalý dostává souřadnice bodu dle tohoto systému a dnes je možnost vyhledávání i dle polohy GPS. Do jednoho bodu lze standardně provést tři vsypy. První je v hloubce 55 cm, druhý v 25 cm a třetí v 15 cm.⁵¹

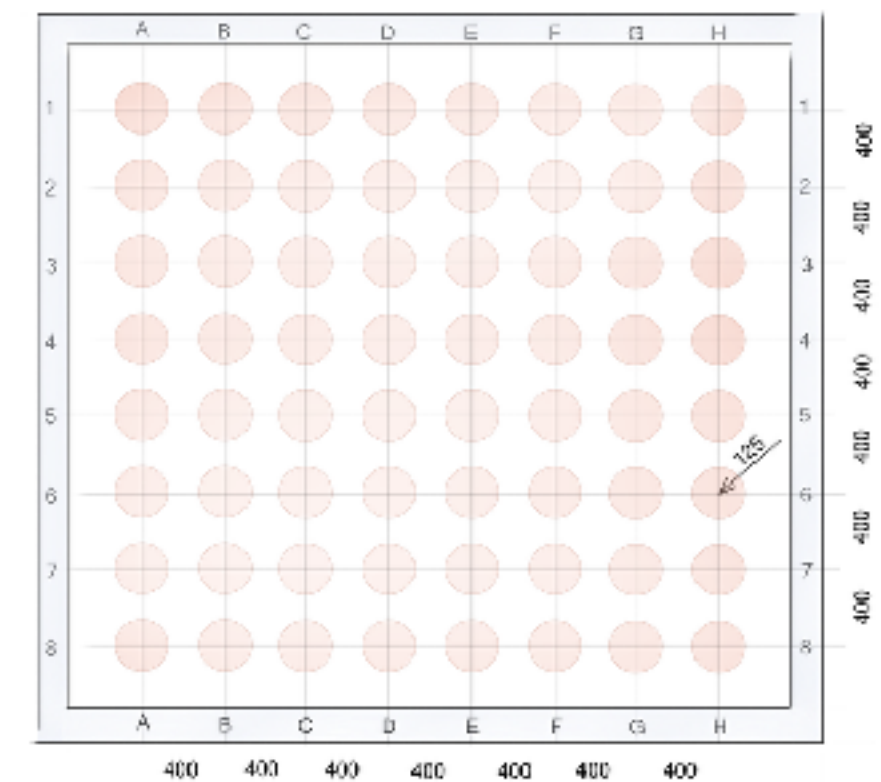
Jelikož o vsypu lze uvažovat jako o specifickém hrobovém místě, může prostor loučky důstojně navazovat na plochu tradičních hrobů a může utvářet zajímavý charakter hřbitova.

SCHÉMA HLOUBKOVÉHO VSYPU [mm]

Obrázek č. 31 - Schéma hloubkového vsypu - řez jamky

TEOERETICKÉ SCHÉMA ŘEŠENÍ HLOUBKOVÉHO VSYPU [mm]

Obrázek č. 32- Schéma hloubkového vsypu - půdorys loučky⁵¹

G. LES VZPOMÍNEK

Jedná se o druh speciálního pohřebiště sloužící jako přírodní hřbitov. Lze zde provádět obřad bez duchovních vůdců. Obřady jsou prováděny v přírodních podmínkách bez obřadních síní a věnců. Jedná se o prostor, kde lze provádět klasické pohřební rituály v netradičním provedení. Jedná se vždy o uložení popela po kremaci.

První takový les byl zhotoven v areálu Ďáblického hřbitova v Praze, druhý nedávno vybudovali v Brně. Oba tyto prostory jsou laděny v podobném duchu.

V lese vzpomínek si lze pronajmout místa kolem památných stromů. U každého stromu lze zhotovit až deset míst s kruhovým tvarem o ploše jednoho metru čtverečního. V pronajatém místě lze provádět uložení popela v biologicky rozložitelné formě či provést vsyp.

Rovněž lze provádět ve vyznačených částech uložení popela v bio schránce se semenem stromu.⁵²

Návrh obdobného prostoru je nutné přizpůsobit podmínkám určeného prostoru s požadavkem analýzy

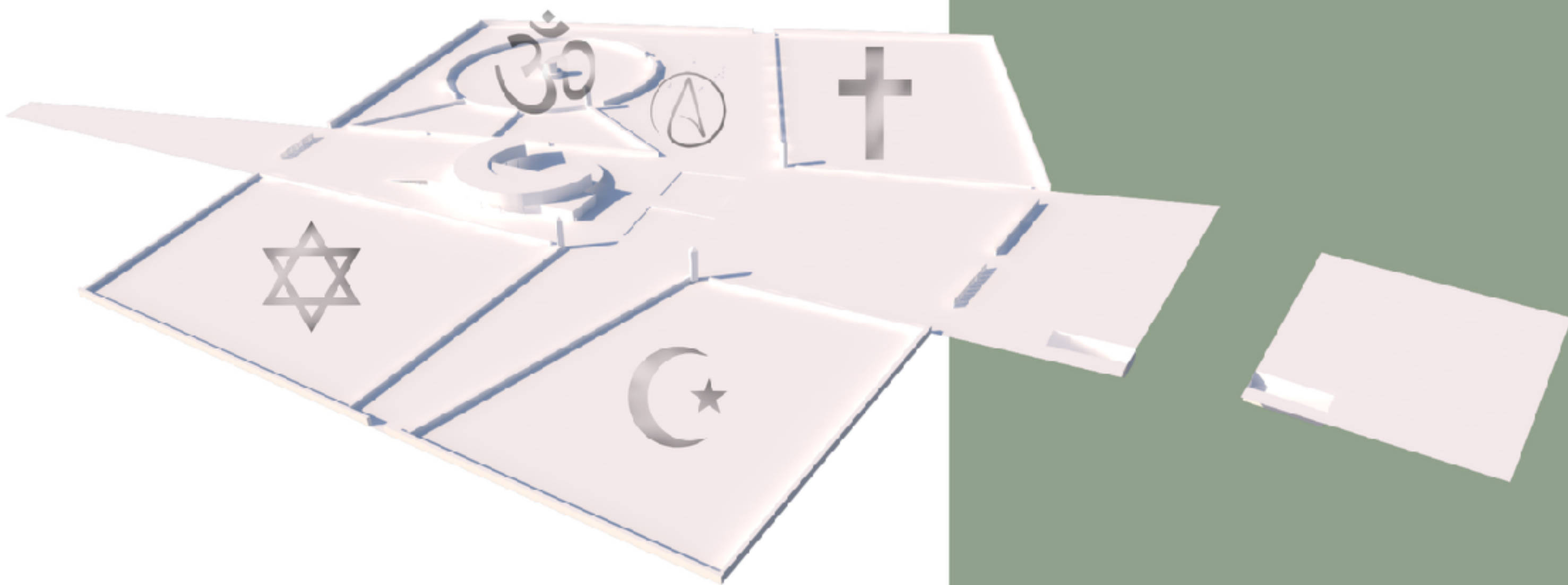
zájmu veřejnosti o netradiční a nový způsob uložení ostatků.

H. HROMADNÝ HROB

Jedná se o místo určené ke společnému uložení ostatků. Bývali zde uloženi hrdinové národa, oběti smrtících epidemií, válečných konfliktů či lidé pohřbeni v anonymitě z nároků obce, která před zavedením kremace ostatky pohřbívala právě v hromadných hrobech. Lze ho tedy dohledat na každém větším pohřebišti.

Umístění hromadného hrobu určeného padlým hrdinům je často ztvárněno významným architektonickým dílem, ze kterého se stává dominanta hřbitova.

E
NÁVRH MULTIKULTURNÍHO
HŘBITOVA

Cílem návrhu bylo vytvořit multikulturní hřbitov na základě zjištěných podkladů v diplomové práci. Byly zohledněny všechny povinné i nepovinné potřeby zkoumaných náboženství a vznikl návrh moderního hřbitova, umožňující naložení s ostatky mrtvého pro všechna světová náboženství.

Dle konzultace s panem Mgr. Martinem Červeným, bývalým ředitelem Správy pražských hřbitovů, a na základě vlastního průzkumu se na území Prahy v budoucnosti nechystá žádný nový hřbitov, kromě hřbitova v Suchdole. Na tento hřbitov již proběhla architektonická soutěž, tudíž jsem šel cestou zvolení náhodného pozemku.

POZEMEK

Zvolil jsem pozemek na břehu řeky Vltavy v pražské čtvrti Karlín. U pozemku je v docházkové vzdálenosti stanice metra a tramvaje. Pozemek je přímo přístupný z komunikace Rohanské nábřeží.

Středem pozemku vede pěšina, která ho dělí na část využívanou pro golfové hřiště a část nevyužitou. Pozemek je spíše rovinatý. Skládá se z několika menších, které jsou všechny ve vlastnictví města. I když je v přímém kontaktu s pobřežím řeky, většina se nenachází v záplavovém území.

Pozemek by nevyhověl hydrogeologickému průzkumu, jelikož v pobřežní části se nachází podpovrchová voda.

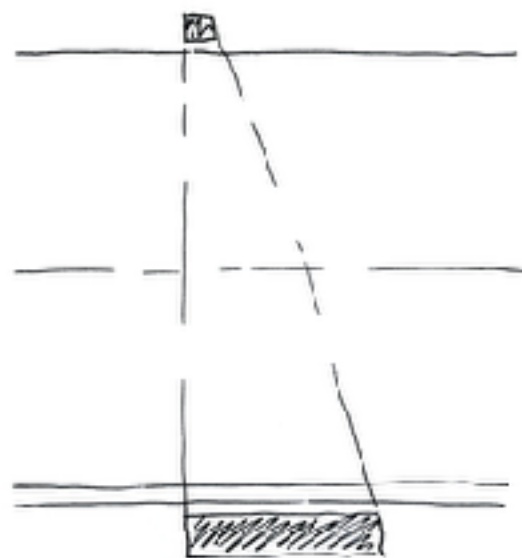
POTŘEBY NÁBOŽENSTVÍ

Hřbitovní plochy budou vhodné pro křesťany, judaisty, buddhisty, muslimy, hinduisty a ateisty. Všeobecné potřeby pro zmíněné náboženské kultury nejsou náročné, ale některé jsou potřeba pro správnou funkci zohlednit.

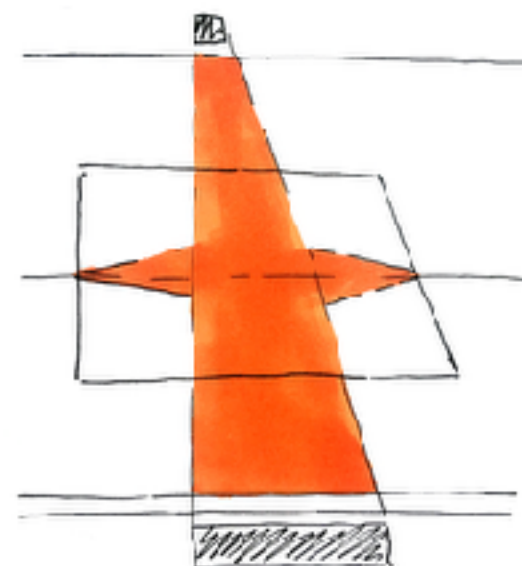
Kromě tradičních potřeb, které má každý český hřbitov, je zapotřebí pozemek v blízkosti řeky, která by umožnila rozsyp popela hinduistické kultuře. Dále je potřeba kruhového půdorysu, který má zakořeněný význam v buddhistické kultuře. Judaisté a islámisté mají nutnost nenarušení pozemku, tudíž je nezbytné jeho pevné vytyčení hřbitovní zdí. Tato dvě vyznání mají zároveň doporučenou orientaci uložení těla

Všechny kultury mají rituální potřeby, které je nutné po smrti vykonat. Je tedy vhodné mít prostory pro to určené. Zároveň je potřeba kaple pro modlitební potřeby s tím ohledem, že jedna kaple by stěží mohla sloužit univerzálně. Hlavním důvodem jsou náboženské symboly, které jsou součástí každého náboženství a jsou vzájemně neslučitelné.

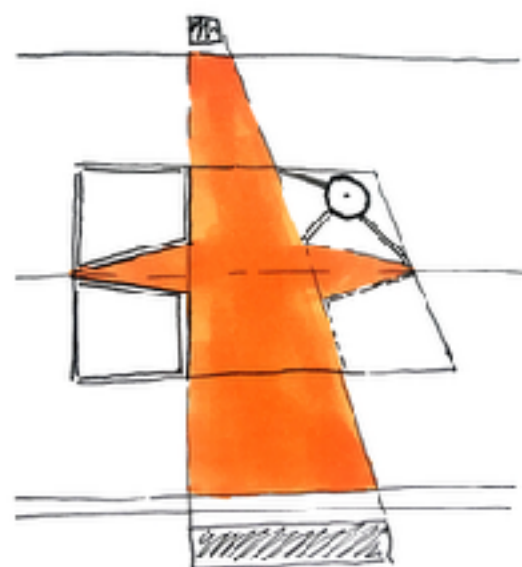
Koncept vychází ze snahy o vizuální propojení rozptylového prostoru u řeky se zastávkami městské hromadné dopravy a se zachováním pěšiny vedoucí středem pozemku. Zde bude navržena promenáda propojující tyto dva segmenty.

Vymezenou vizuální osou vznikne plocha veřejného prostoru, která bude doplněna plochami přidruženými k původní kolmé pěšině. Tím nám vznikne rozdělení plochy na čtyři požadovaná oddělení.

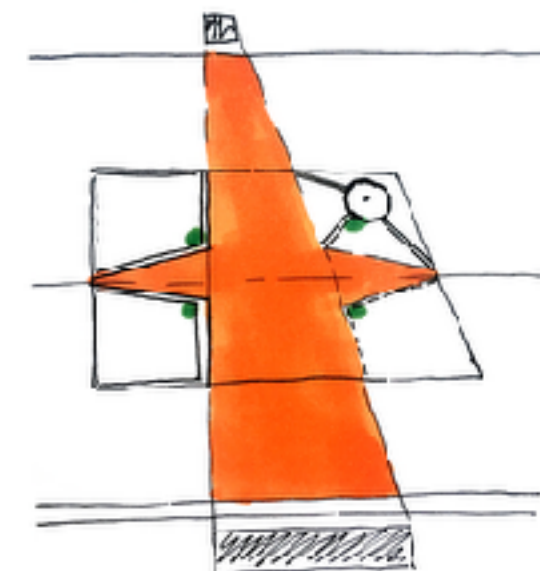

Vzniklý prostor bude rozčleněn pro judaisty a muslimy, jejichž část bude obestavěna zdí i uvnitř komplexu. Tato zeď má za účel vytvořit pouze dělicí bariéru, nikoliv optickou překážku. Křesťanská část je vymezena živým plotem, stejně jako rozptylová loučka. Buddhistický kruh je obestavěn zdí sloužící zároveň jako kolumbárium.

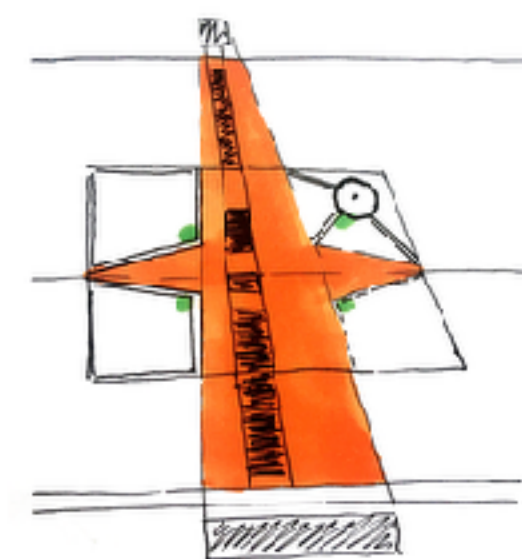

Kolem buddhistické části je kromě rozptylové loučky umístěn urnový háj a les vzpomínek. Hřbitovní obvodová zeď v pravé horní části slouží zároveň jako kolumbárium.

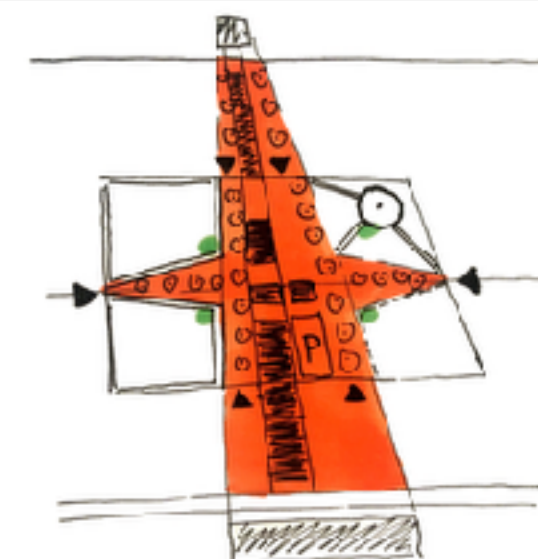
U každého oddělení je sloup jako nositel náboženského symbolu daného náboženství.

Součástí hlavní proměny je i kompoziční osa obsahující v centrální části technickou budovu. Dále zde nalezneme vodní prvek a zelená prostranství. V této ose bude klasická hřbitovní zeď nahrazena ocelovými sloupky umožňujícími pohled na budovu ve středu pohřebiště.

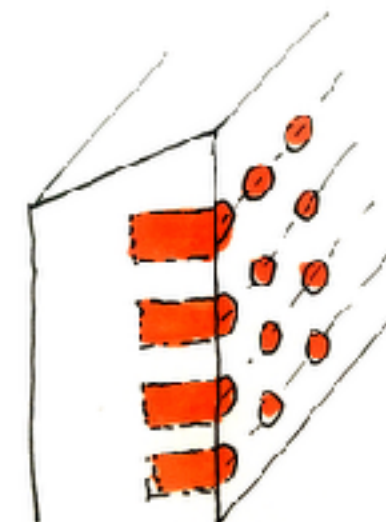
Plocha bude doplněna o parkoviště a druhou vodní plochu umístěnou symetricky. Hlavní vstup je rozdělen na vchod pro pěší a pro automobily.

Koncept budovy vychází z kompoziční osy. Budova umožňuje prodloužení promenády a přímý přístup přes pohřebiště. V budově bude umístěno technické zázemí, foayer a vertikální komunikace.

Koncept kolumbária je převzat od vítězného návrhu na rozšíření hostivařského hřbitova. Jednotlivé urny budou vkládány do hřbitovní zdi ve speciálních patronách. Na zátce každé patrony jsou zobrazeny iniciály zemřelého.

Na základní prvek budovy bude umístěno druhé podlaží ve tvaru kruhu. Ten je navržen jako symbol sjednocení.

Pohřební kapacity je díky velikosti možné rozšířit ve všech směrech od hřbitova. Muslimská část má určenou orientaci hrobů.

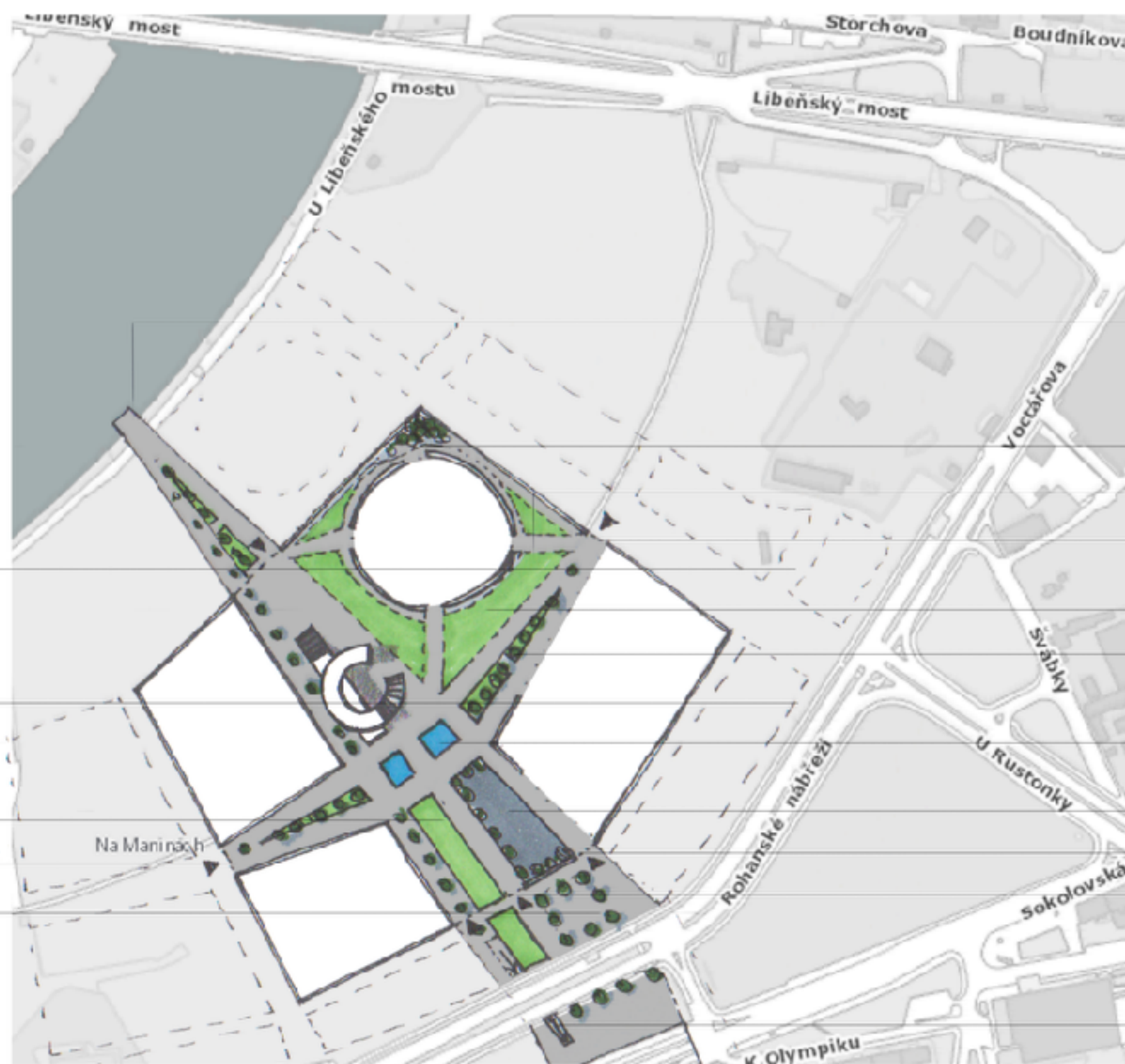

Propojení těchto podlaží vytvoří nevšední tvar budovy umožňující umístění kaple posledního rozloučení s možností dalších prostor. Severní nástup do podlaží umožňuje sezení při kulturních akcích pořádaných v pietním duchu místa. Koncept budovy poskytuje i nástup z druhé strany budovy.

Znázornění sloupu jako nositele křesťanského symbolu. Obdobný prvek je umístěn u judaistické, židovské i buddhistické části.

SEVERNÍ VCHOD

HLAVNÍ BUDOVA

PARKOVÁ ÚPRAVA

VÝCHODNÍ VCHOD

PARKOVÁ ÚPRAVA

MOLO ROZPTYLU

LES VZPOMÍNEK

URNOVÝ HÁJ

ZÁPADNÍ VCHOD

ROZPTYLOVÉ LOUČKY

PARKOVÁ ÚPRAVA

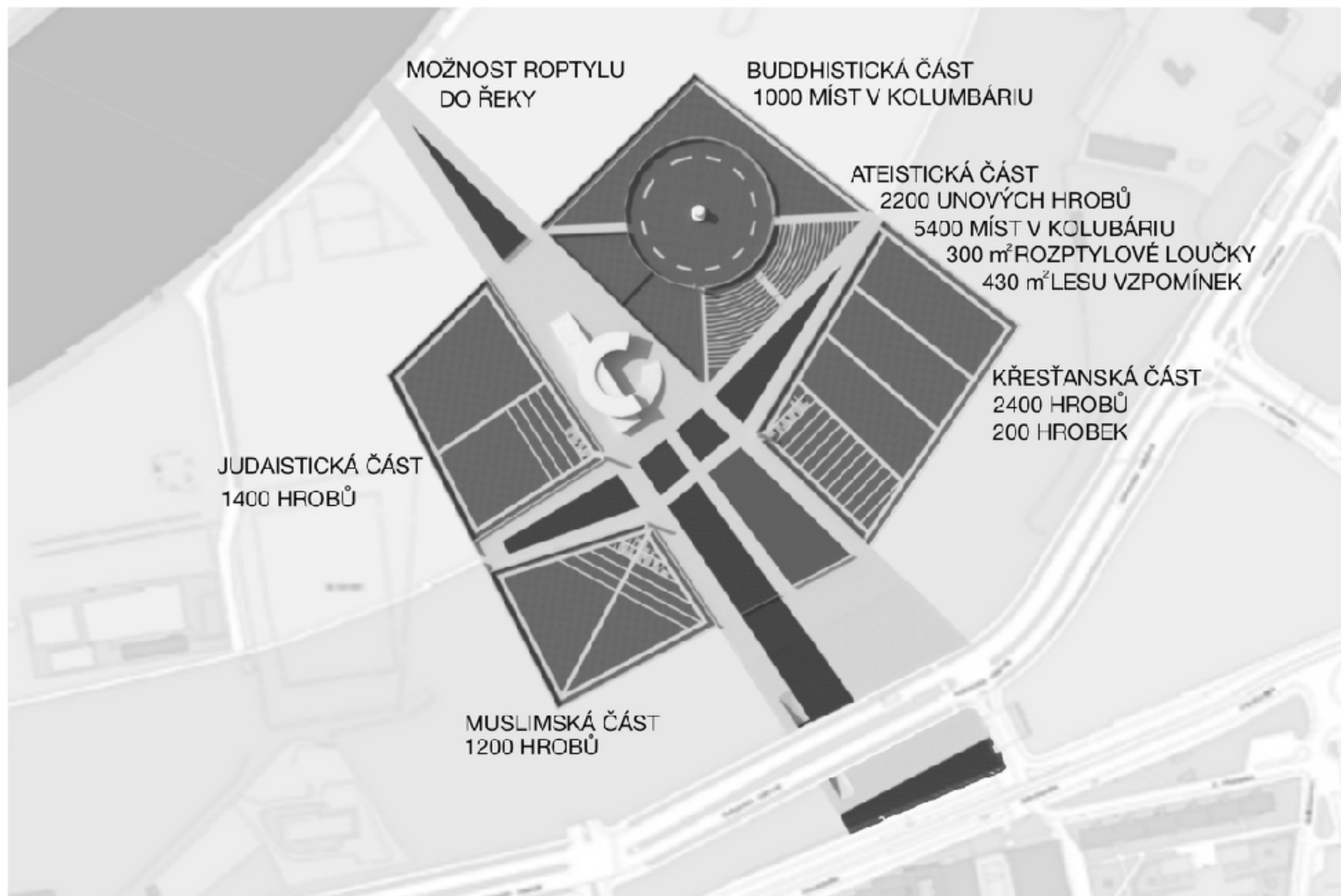
VODNÍ PRVKY

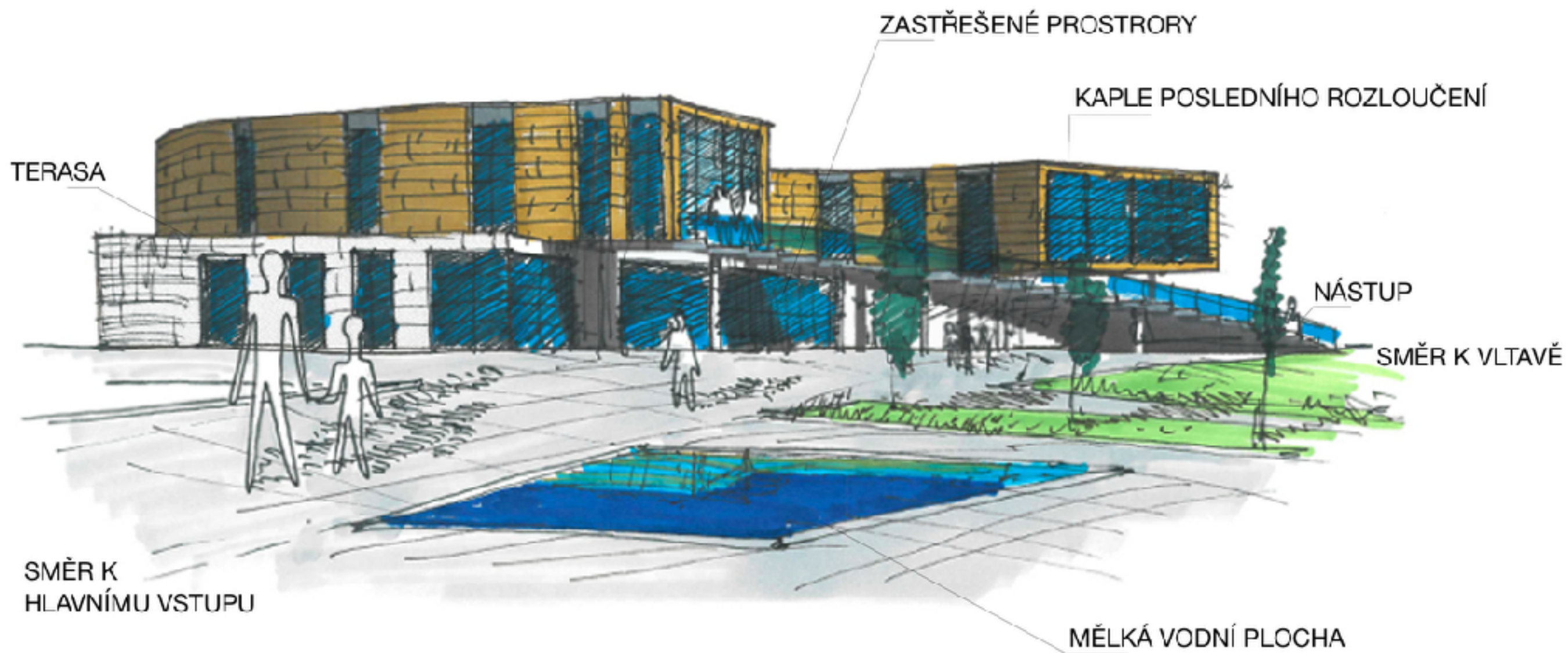
PLOCHA PRO PARKOVÁNÍ

HLAVNÍ VJEZD

HLAVNÍ VCHOD

PODCHOD

KAPLE POSLEDNÍHO ROZLOUČENÍ

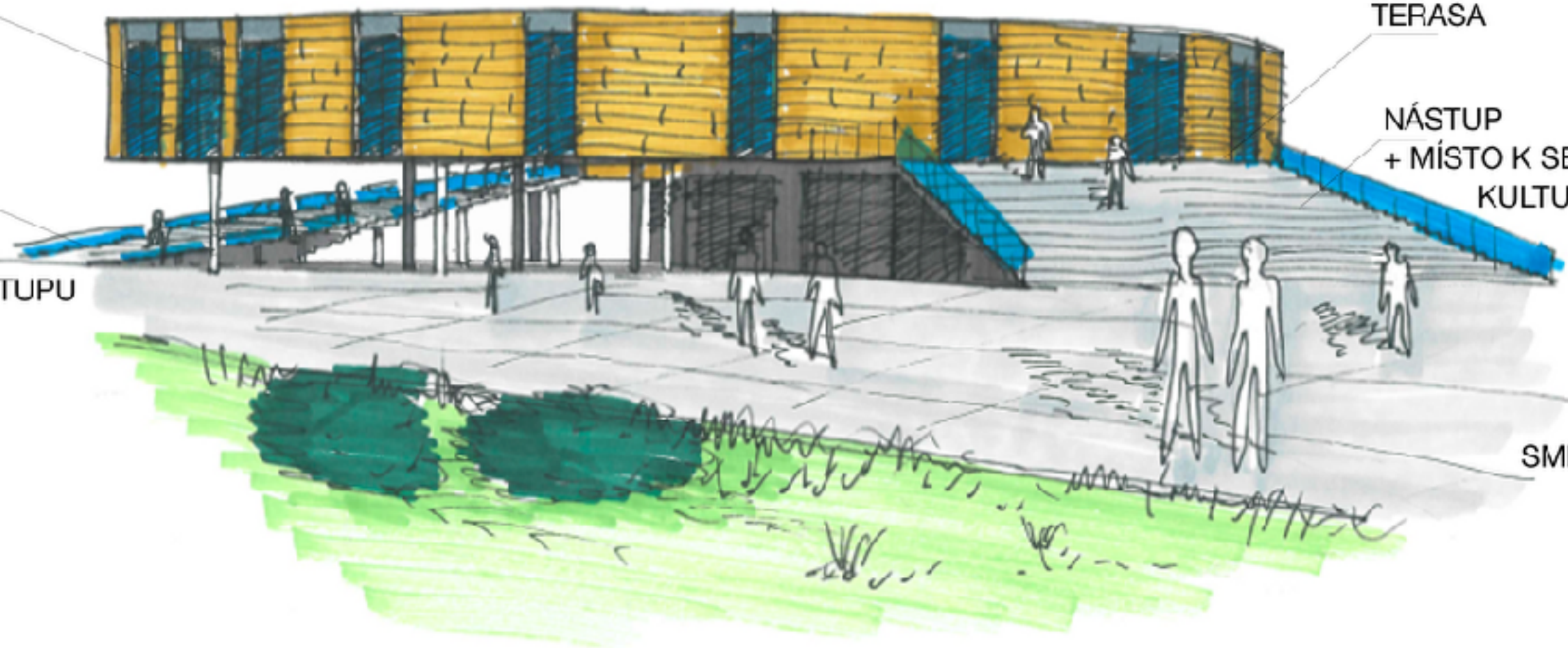
NÁSTUP

SMĚR K
HLAVNÍMU VSTUPU

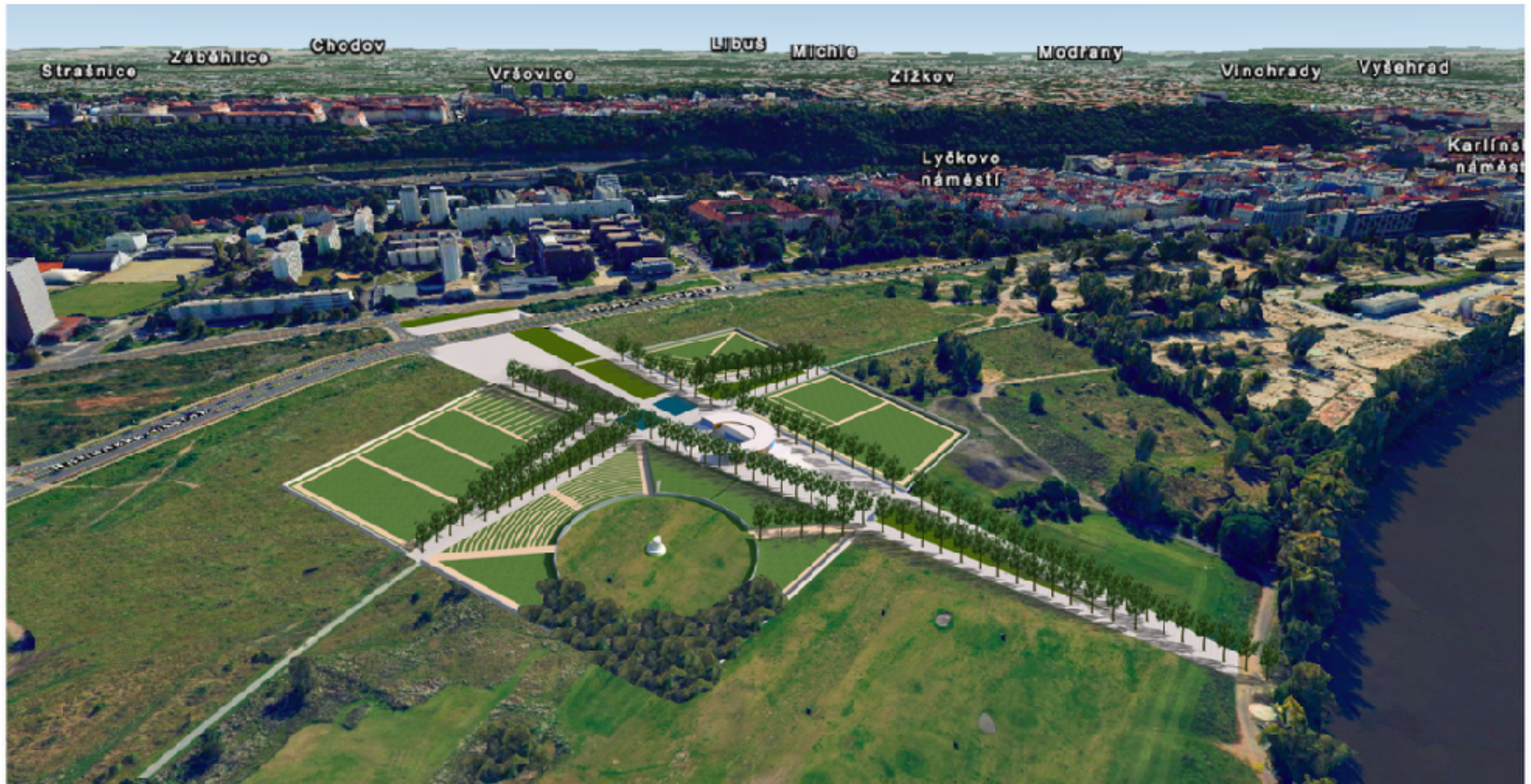
TERASA

NÁSTUP
+ MÍSTO K SEZENÍ PŘI
KULTURNÍCH AKCÍCH

SMĚR K VLTAVĚ

F. ZÁVĚR

I přes všechny náboženské války a neshody si lidé uvědomují svoji smrtelnost. Každá kultura dospěla ke svým tradicím a rituálům, které má snahu si udržet. Přes rozdílnost a častou nepochopenost rozdílných náboženských skupin je to právě smrt, která si našla cestu do všech myslí a ukazuje nám to zjevnou podobu i přes naše neshody. Všechny kultury světa přistupují ke smrti člena své komunity s určitým respektem. Ať se jedná o jednoduché a rychlé rituály kde je hlavní snaha se rychle zbavit těla, nebo jde o způsoby důstojného pohřbu s následnou tradicí návštěvy pohřebních míst, kterou lidé vykonávají často po zbytek svých dnů, lze nalézt jisté podobnosti napříč kulturami po celém světě.

Základní dělení lze určit jako pohřbení těla a žeh, při kterém dochází ke zpopelnění. Každá z hlavních kultur si osvojila jeden z těchto způsobů.

Muslimové své mrtvé pohřbívají bez výjimky do země bez rakve s tváří umístěnou k Mekce. Svě hřbitovy z principu umísťují mimo zástavbu a jsou doprovázeny hřbitovními zdmi za absence zeleně. Hřbitovy mají oproti křesťanským vyšší nároky na prostor a to z důvodů, že by každé tělo mělo být pohřbeno ve vlastním hrobě.

Judaistické hřbitovy mají jistou podobu s islámskou tradicí. Zde je ovšem snaha o umístování těl nohy směrem k Jeruzalému. Tento fakt je často opomínej s ohledem na dělení hřbitovní plochy skrz pěšiny, které často dělí hřbitovní oddělení na dva hroby otočené k sobě přes náhrobní kámen. Dle tradic by měl každý žid být pohřbený v zemi. Hřbitovy jsou doprovázeny hřbitovní zdí a neměla by být přítomna zeleň. Každé tělo by mělo být pohřbeno v samostatném hrobě. Hřbitovy jsou opět z principu umísťovány mimo zástavbu. Velké hřbitovy jsou často doprovázeny synagogou.

Oba tyto náboženské směry při pohřbívání v zahraničí vyžadují pohřbívání na půdě kde bude zaručena nenarušenost onoho místa. Zároveň představitelé nechávají dovézt zeminu z Izraele, pro naplnění spočinu v zemi svaté.

Oproti tomu křesťanská víra sice také preferuje pohřbívání do země, ovšem je dosti tolerantní a připouští kremaci. Orientace těla není blíže specifikována. Do jednoho hrobu se pohřbívá více těl, často v rodinném kruhu. Pohřebiště se z principu umísťují mimo zástavbu či u kostelů a opět je doprovází hřbitovní zeď. Jsou často doprovázeny zelení, která pomáhá utvářet charakter místa.

Obřad žehu je nejdominantnější v hinduistické kultuře, kde tradičně probíhá na otevřeném ohni. Popel a případné ostatky jsou vhozeny do řeky Gangy, která je odsouzena si s nimi poradit. Díky tomuto v místní kultuře takřka nenalézáme pohřebiště.

Buddhistická kultura rovněž preferuje pohřeb žehem, ale lze nalézt i pohřby těl do země. Jejím základním prvkem je kruh, který znázorňuje sjednocenost. Hřbitova jsou často plné zeleně.

Částí této práce byla i tvorba Manuálu k návrhu hřbitovů s ohledem na náboženské kultury. Jelikož na světě ani v České republice neexistuje publikace, která by tuto problematiku vyřešila, může být manuál použit jako vzor pro případné práce, které by vedli k podobnému cíli. Ovšem práce by to nebyla jednoduchá, jelikož i přes nemalou snahu zmíněný manuál není ani zdaleka kompletním dílem, dle kterého by se dal hřbitov navrhnout.

Dnes kdy snaha jednoho člověka při získání volebních hlasů rozhoduje o zřízení či nezřízení samostatného malého hřbitova jiné náboženské skupiny, je myšlenka této práce a návrh multikulturního pohřebiště idealistický a v dnešní době nerealizovatelný.

Téma této práce zajisté může přijít některým lidem morbidním, mě však nadchlo. Stejně jako u minulé práce jsem se vydal nevšedním a do jisté míry nezmapovaným směrem. I přes nalítané kilometry, občasné nechápané pohledy při fotografování na hřbitovech, vedené konverzace v jazycích, které neovládám a investované finance jsem rád, že jsem si mohl udělat představu o pohřbívání na jiném kontinentě, což mě pomohlo otevřít oči a pochopit, že daná problematika se nedá vyřešit obsahem jedné diplomové práce. Lituji, že se mi nepovedlo navštívit všechny studované kultury osobně, ale alespoň mám možný plán do budoucna.

G. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Křesťanský pohřeb I Getsemany. [online]. Dostupné z: <https://www.getsemany.cz/node/3545>
2. *Pohřební obřady*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-379-6.
3. STEJSKAL, David a Jaroslav ŠEJVL. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6.
4. CARDA, Lukáš. *Územní analýza hřbitovů na vybraném území ORP Prachatice*. Praha, 2016
5. Manipulace v předvolební debatě: V ČR žije třicet tisíc muslimů, dalších desítky tisíc jsou neregistrovaní - Manipulátoři. *Manipulátoři*. 2017-09-17.
6. *Korán*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-1260-5.
7. ONDRAČKA, Lubomír, Luboš KROPÁČEK, Tomáš HALÍK, Milan LYČKA a Marek ZEMÁNEK. *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*. 2. vydání. V Praze: Cesta domů, 2017. ISBN 978-80-88126-22-5.
8. ŠĀDIQ SIYĀLKOTĪ, Muḥammad. *Morals and manners in Islam*. Varanasi: Idaratul - Buhoosil Islamia, Jamia Salafia, 1984.
9. [online]. Dostupné z <http://www.pohrebiste.cz/stranky/archiv/pohreb/islam.htm>
10. Funeral Quartal. B2B magazín oboru pohřebnictví, Tomáš Krotký, MMR. Praha: Vydavatelství MAC spol. s.r.o, 2011, 3
11. NEŠPOROVÁ, Olga. *O smrti a pohřbívání*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-320-2.
12. ARIÈS, Philippe. *Dějiny smrti*. Praha: Argo, 2000. Každodenní život. ISBN 80-7203-286-0.
13. HAVELKA, Ondřej. *Pohřeb a pohřbívání jako akt milosrdenství v kontextu dějin s ohledem na rodinnou tradici*. Praha, 2015
14. Rozhovor s Ing. Mgr. Lubomírem ONDRAČKOU, odborníkem na hinduistickou a buddhistickou kulturu. Praha 28. 11. 2018
15. Český statistický úřad | ČSÚ. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>
16. PELIKÁN, Tomáš. *Fenomén smrti v rituální tradici Japonska*. Olomouc, 2011.
17. Jak vypadají pohřební obřady různých kultur? | Proti šedi. *Proti šedi* [online]. Dostupné z: <https://www.protisedi.cz>
18. KOZÁROVÁ, Tereza. *Smrt, pohřební ritus a rituály v tibetském buddhismu*. Brno, 2010.
19. VRIES, S. Ph. de. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-963-8.
20. ORLÍK, Karel. *Zápas o zemi zaslíbenou: křesťanský pohled na podstatu izraelsko-arabského konfliktu*. Havlíčkův Brod: Ichthys, 1991.
21. LAMM, Maurice. *The Jewish way in death and mourning*. New York: J. David, [1969].
22. Rozhovor s Chaimem Kočím, předsedou Chevra Kadiši, správcem Nového židovského hřbitova. 5. 12. 2018
23. EHL, Petr, Arno PAŘÍK a Jiří FIEDLER. *Staré židovské hřbitovy Čech a Moravy*. Praha: Paseka, 1991. ISBN 8085192101.
24. TURECKÁ, Jana. *Pohřeb a truchlení v judaismu*. Praha, 2010.
25. BULLIVANT, Stephen. *Europe's Young Adults and Religion* [online]. St Mary's University, Twickenham - Benedict XVI Centre for Religion and Society, 2018 [cit. 2018-05-08].
26. OBUCHOVÁ, Ľubica, ed. *Svět živých a svět mrtvých: soubor studií interdisciplinární pracovní skupiny "Náboženské směry v Asii"*. Praha: Česká orientalistická společnost, 2001. ISBN 80-902510-2-1.
27. BURCH, Ernest S. *The Eskimos*. 1. vyd. Norman, London: University of Oklahoma Press, 1988. 127 s. ISBN 0-8061-2126-2.
28. Ethical living: Should I ... be buried or cremated? | Environment | The Guardian. [online]. Copyright © 2019 Guardian News and Media Limited or its affiliated companies. All [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2005/oct/18/ethicalmoney.climatechange>. |
29. International Statistics 2016. *Home* [online]. Copyright © 2018 The Cremation Society [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <https://www.cremation.org.uk/international-statistics-2016>
30. Video: Hřbitov letadel v Arizoně | SECURITY MAGAZIN. SECURITY MAGAZIN [online]. Copyright 2014 [cit. 05.01.2019] Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/historie/video-hrbitov-letadel-1404049538.html>
31. Eiwa – Memory Crystal. *Memory Crystal* [online]. Copyright © [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <http://memorycrystal.cz/eiwa/>
32. Ascension Flights. *Ascension Flights*. [online]. Copyright © [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <http://www.ascensionflights.com/serenity-launch/>

33. Švýcarské Památeční Diamanty z popela nebo vlasů - Algordanza Česko. *Švýcarské Památeční Diamanty z popela nebo vlasů - Algordanza Česko* [online]. Copyright © Algordanza 2018 [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <http://www.algordanza.cz/>
34. Bios Urn - The Biodegradable Urn Designed to Grow a Tree. *Bios Urn - The Biodegradable Urn Designed to Grow a Tree* [online]. Copyright © 2019 Bios Urn [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <https://urnabios.com/>
35. Ke kořenům. *Ke kořenům* [online]. Dostupné z: <https://kekorenum.cz/>
36. Georg Tremmel (JP) & Shiho Fukuhara (JP) - On/Maybe/Off on Vimeo. *Vimeo I We've got a thing for video*. [online]. Copyright © 2019 Vimeo, Inc. All rights reserved. [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <https://vimeo.com/album/2189477/video/61005056>
37. BODY WORLDS - Take an eye-opening journey under the skin!. *BODY WORLDS - Take an eye-opening journey under the skin!*[online]. Dostupné z: <https://bodyworlds.com/>
38. Cryonics: Alcor Life Extension Foundation. *Cryonics: Alcor Life Extension Foundation* [online]. Copyright ©2019 Alcor Life Extension Foundation. [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <https://alcor.org/>
39. Andvinyly - Press your ashes into vinyl. *Andvinyly - Press your ashes into vinyl* [online]. Dostupné z: <http://www.andvinyly.com/>
40. Resomation. *Resomation* [online]. Copyright © [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: http://resomation.com/lomová_p
41. Dánské krematorium s inovativním přístupem k poslednímu rozloučení - ESTAV.cz STAV.cz - s námi stavíte na informacích [online]. Copyright Foto [cit.05.01.2019]. Dostupné z <https://www.estav.cz/cz/2025.danske-krematorium-s-inovativnim-pristupem-k-poslednimu-rozloucení>
42. Anatomický ústav. Když mrtví učí živé. *Anatomický ústav* [online]. Copyright © [cit. 05.01.2019]. Dostupné z: <http://anat.lf1.cuni.cz/darcovstvitel.php#top>
43. Eternal Reefs » Living legacies that memorialize our loved ones. *Eternal Reefs » Living legacies that memorialize our loved ones* [online]. Copyright © 2014 [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <https://www.eternalreefs.com/>
44. Hřbitov ve vzduchu. Podívejte se na podivný zvyk, kdy lidé své blízké zavěšují v rakvích ze skal I info.cz. *Info.cz - Česko, svět, politika, zpravodajství, analýzy, události, byznys* [online]. Copyright © 2014 [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <https://www.info.cz/magazin/hrbitov-ve-vzduchu-podivejte-se-na-podivny-zvyk-kdy-lide-sve-blizke-zavesuji-v-rakvich-ze-skal-12914.html>
45. Odbor pro válečné veterány SPřáv MO. *Odbor pro válečné veterány SPřáv MO* [online]. Copyright © 2004 [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <http://www.valecnehroby.army.cz/>
46. Rozhovor s Martinem ČERVENÝM, bývalým ředitelem Správy pražských hřbitovů, konzultant architektonické soutěže na suchdolský hřbitov. Praha 11. 12. 2018.
47. Rozhovor s Ing. Mgr. Lubomírem ONDRAČKOU, odborníkem na hinduistickou a buddhistickou kulturu. Praha 28. 11. 2018
48. *Startseite - Österreichische Buddhistische Religionsgesellschaft* [online]. Copyright © 2004 [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <http://www.buddhismus-austria.at/assets/Dokumente-der-OeBR/Folder-Friedhof05-druck.pdf>
49. HARVALOVÁ Barbora. *Pražské hřbitovy*. Praha. 2015
50. Správa pražských hřbitovů. *Správa pražských hřbitovů* [online]. Copyright © 2014 Správa pražských hřbitovů, p. o. [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <http://www.hrbitovy.cz/>
51. KOVÁŘ, Jan, Martina PEŘINKOVÁ a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Hřbitov jako veřejný prostor*. Praha: Gasset ve spolupráci s VŠB-TU Ostrava, 2014. ISBN 978-80-87079-44-7.
52. Les vzpomínek. *Les vzpomínek* [online]. Copyright © Les vzpomínek 2015 [cit. 06.01.2019]. Dostupné z: <http://lesvzpominek.cz/>
53. IPR PRAHA. *Rozšíření hřbitova v Hostivaři*. Praha 15. Praha, 2016
54. Produkty I Kamenosochařství GERHARD. *Kamenosochařství GERHARD I Kamenosochařství GERHARD* [online]. Copyright © 2018 Kamenosochařství GERHARD [cit. 19.12.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskazula.com/produkty/>